

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

BAROKNÍ KULTY SVĚTCŮ V JINDŘICHOVĚ HRADCI V PRVNÍ
POLOVINĚ 17. STOLETÍ

Vedoucí práce: doc. PhDr. Josef Hrdlička, Ph.D.

Autor práce: Magdaléna Lutrová

Studijní obor: Historie – Dějiny umění

Ročník: třetí

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 26. července 2024

.....
Magdaléna Lutrová

Poděkování

Velmi ráda bych poděkovala doc. PhDr. Josefu Hrdličkovi, Ph.D. za cenné rady, odborné připomínky, vstřícnost, trpělivost a poskytnuté konzultace, s jejichž pomocí mohla vzniknout tato práce. Poděkování také patří mé rodině a přátelům, kteří mě při jejím psaní neustále podporovali.

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje na kulty světců v Jindřichově Hradci v první polovině 17. století. Cílem rozpravy je zachytit a popsat, jaké kulty se ve městě nacházely a jak se projevovala úcta k nim. Kromě toho předkládané pojednání také sleduje, kteří činitelé, ať už se jednalo o členy rodu Slavatů, Tovaryšstva Ježíšova nebo františkánského řádu, ovlivňovali zastoupení jednotlivých světců v městském a církevním prostoru. Rovněž je interpretován slavnostní vjezd ostatků svatého Hippolyta do Jindřichova Hradce, ke kterému došlo v roce 1637.

Klíčová slova: Jindřichův Hradec, Tovaryšstvo Ježíšovo, Vilém Slavata, kulty světců, baroko, sv. Hippolyt

Annotation

This bachelor thesis focuses on the cults of saints in Jindřichův Hradec during the first half of the 17th century. The aim of the discourse is to capture and describe what cults were found in the city and how devotion for them was displayed. In addition, the presented treatise also follows which agents, whether they were members of the Slavata family, the Society of Jesus or the Franciscan Order, influenced the representation of individual saints in the urban and ecclesiastical space. The ceremonial entrance of the relics of St. Hippolytus into Jindřichův Hradec, which took place in 1637, is also interpreted.

Keywords: Jindřichův Hradec, the Society of Jesus, Vilém Slavata, cults of saints, Baroque, St. Hippolytus

Obsah

1. ÚVOD	7
2. BAROKNÍ ZBOŽNOST A JEJÍ PROJEVY	18
3. SLAVATOVÉ V JINDŘICHOVĚ HRADCI	25
3.1 Slavatovská zbožnost a rodové kulty světců	29
4. TOVARYŠSTVO JEŽÍŠOVO A JEHO PŮSOBENÍ V JINDŘICHOVĚ HRADCI	36
4.1 Příchod Societas Jesu do Jindřichova Hradce	38
4.2 Kulty prosazované jezuitských řádem	43
5. PATRON MĚSTA SVATÝ HIPPOLYT ANEB PŘESAZENÍ ŘÍMSKÉ RŮŽE DO JINDŘICHOHRADECKÉ ZAHRADY	51
6. ZÁVĚR.....	67
7. SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	70
Prameny nevydané.....	70
Prameny vydané	70
Literatura	70
8. SEZNAM VYOBRAZENÍ.....	79
9. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	80

1. ÚVOD

Tématem bakalářské práce jsou kultury světců v Jindřichově Hradci na počátku barokní epochy. Cílem předložené rozpravy je zachytit, jaké kultury světců se v Jindřichově Hradci nacházely. Výskyt a přítomnost jednotlivých kultů ovlivňovalo několik činitelů. Prvním z nich byla hradecká vrchnost. Během zkoumané první poloviny 17. století náleželo město Jindřichův Hradec do velkého rodového dominia, které po pánech z Hradce získal významný český šlechtic Vilém Slavata, jenž se roku 1602 oženil s Lucií Otýlí z Hradce, dědičkou po předchozí vrchnosti. Druhým aktérem ovlivňující skladbu „jindřichohradeckého nebe“ bylo Tovaryšstvo Ježíšovo, které do Jindřichova Hradce uvedl Adam II. z Hradce v roce 1594.¹ Třetím a poněkud v té době neprůbojným účastníkem náboženských kultů ve městě byl konvent svatého Františka s centrem v kostele svaté Kateřiny. To je ostatně jeden z důvodů, proč mu v této práci nebude věnována samostatná kapitola, ale bude zmíněn pouze okrajově. Hlavním důvodem je ovšem nedostatek pramenů o františkánské řeholi pro období, o kterém pojednává moje práce. Posledním, kdo by mohl mít jistý vliv na určování lokální zbožnosti, by byla městská rada. Pro bádání o kultech spojených s městskou radou se ale bohužel nedochovaly žádné prameny, a tak v tomto textu nebude nijak zmíněna.

Záměrem práce je kromě popsání přítomné úcty k jednotlivým světcům a světicím v první polovině 17. věku také objasnit důvod jejich uctívání. Budu se ptát, zda se jednalo o starší lokální zbožnost, kultury prosazované vrchností, Tovaryštvem, františkány, či zda šlo o nové kultury prosazované na panství z důvodu posílení a urychlení rekatolizace. Kromě toho se práce pokusí zjistit, jak se tyto kultury projevovaly v sociální praxi a kteří světci měli na jindřichohradeckém panství výsostné postavení. V kontextu budování nových kultů se dostane samotné pozornosti slavnostnímu přivezení ostatků sv. Hippolyta do Jindřichova Hradce, ke kterému došlo v srpnu roku 1637.

Hlavním pramenným zdrojem informací pro bakalářskou práci je latinsky psaná kronika jezuitské koleje v Jindřichově Hradci, která obsahuje informace o vzniku fundace, jména členů řádu, dění ve městě i v Království českém během jednotlivých let.² Druhým pramenem je česky psaný inventář jindřichohradeckého zámku pocházející z roku 1638. Kromě informací o

¹ Miroslav NOVOTNÝ, *Jindřichohradecká kolej Tovaryšstva Ježíšova v letech 1594–1618*, in: Václav BŮŽEK (ed.), *Poslední páni z Hradce*, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6), s. 371–385, zde s. 371–372.

² *Historia collegii Novodomensis Societatis Iesu* zahrnuje období od roku 1593 do roku 1749. Je uložena ve Státním okresním archivu (dále SOkA) Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb.

nábytku, ložním prádle a nádobí obsahuje zmínky o obrazech v pokojích vrchnosti, které měly často náboženskou tematiku. Většinou je zmíněno, v jakém pokoji se obraz nacházel nebo kolik jich tam bylo. U některých případů je i popsáno, co bylo na obraze namalováno. Není už ovšem zmíněno, jak přesně výjev vypadal, či od jakého malíře pocházel.³ Výpovědní hodnotu mají i dochované ikonografické prameny. Jsou jimi například dva dochované oltáře umístěné dnes v jindřichohradeckém kostele svatého Jana Křtitele. Jedná se o oltáře zasvěcené svatému Ignáci z Loyoly a svatému Františku Xaverskému, původně stojící v dřívějším jezuitském kostele svaté Marie Magdalény.⁴ Dalším ikonografickým pramenem jsou dvě grafiky zobrazující patrona města svatého Hippolyta.

Práce je dělena do čtyř kapitol. První kapitola se věnuje barokní zbožnosti v Království českém. Bude v ní vysvětlen pojem „barokní zbožnost,“ co předcházelo jejímu vzniku a její následný rozvoj a projevy.

Barokní zbožnost je v současné historiografii hojně zastoupené téma. Nejvíce se mu věnoval Jiří Mikulec, který tento pojem blíže a detailně charakterizoval.⁵ Z jeho závěrů a poznatků bude částečně čerpat i tato bakalářská práce. Mikulec ve své monografii vycházel ze svého dlouholetého předešlého výzkumu, jenž zde zúročil. Jeho předchozí studie se například zaměřovaly na barokní náboženská bratrstva a další náboženské fenomény raného novověku.⁶ Velmi podobným tématem se v mnoha svých výstupech zabýval historik Tomáš Malý, jenž barokní zbožnost a její projevy zkoumal na území Chrudimska a následně také města Brna.⁷ Jedním z jeho klíčových děl se stala publikace o korunovacích divotvorných madon.⁸ Na rozdíl

³ Pramen je uložen ve SOKA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Rodinný archiv (dále RA) Slavatů, inv. č. 122, sign. III A 4c, kart. 19.

⁴ Josef NOVÁK, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století, XIV. Politický okres Jindřicho-Hradecký*, Praha 1901.

⁵ Jiří MIKULEC, *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*, Praha 2013.

⁶ TÝŽ, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*, Praha 2000. K dalším fenoménům barokní zbožnosti například TÝŽ, *Od Chanovského k Vokounovi: poznámky k barokní zbožnosti na jihu Čech*, in: Pavla STUHLÁ (ed.), Antonín Jan Václav Vokoun (1691-1757) a církevní správa jeho doby v Čechách. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 11. září 2007 v Městské galerii ve Vodňanech, Vodňany 2008, s. 67-78.

⁷ Tomáš MALÝ, „Mentalita“, *zbožnost a smrt chrudimského měšťana v raném novověku. (Chrudimské kšafy ze 16.-18. století)*, Chrudimský vlastivědný sborník 7, 2003, s. 19-70; TÝŽ – Pavel SUCHÁNEK, *Obrazy očištění. Studie o barokní imaginaci*, Brno 2013; Tomáš MALÝ, *Smrt a spása mezi Tridentinem a sekularizací (Brněnští měšťané a proměny laické zbožnosti v 17. a 18. století)*, Brno 2009. Podobně jako Jiří Mikulec i Tomáš Malý napsal článek k náboženským bratrstvům v době baroka; viz TÝŽ, *Náboženská bratrstva a umírání v 17. a 18. století*, in: Vladimír MAŇAS – Zdeněk ORLITA – Martina POTŮČKOVÁ (edd.), *Zbožných duší úl. Náboženská bratrstva v kultuře raněnovověké Moravy*, Olomouc 2010, s. 17-19.

⁸ TÝŽ, *Obraz a rituál. Římské korunovace divotvorných Madon a koncept barokní kultury*, Praha 2019.

od ostatních přišel Tomáš Malý s novou optikou na tento slavnostní akt. Nahlížel na něj jako na způsob demonstrace moci a ambicí organizátorů i účastníků těchto náboženských slavností. Podobný přístup bude aplikován i v této práci při interpretaci slavnostní příjezdu ostatků svatého Hippolyta.

K zázračným obrazům a sochám v době baroka se rovněž vyjádřili i historici umění. Jedním z nich je Jan Royt. Jeho práce *Obraz a kult* obsahuje informace o milostných obrazech, jak s nimi bylo zacházeno, ke kterým se konaly poutě a na jaké slavné církevní fenomény odkazovaly. Hojně je v ní řešena především otázka mariánské zbožnosti na úkor kultu světců a jejich obrazů, o nichž je zmíněno méně informací.⁹ Autor v knize zmiňuje významná poutní místa, jakými byla Svatá Hora u Příbrami, Svatý Kopeček u Olomouce nebo Stará Boleslav. Těmto místům a místním zázračným madonám byla věnována pozornost už v předchozích letech.¹⁰ Počet Roytových prací je opravdu vysoký. Jedním z jeho vědeckých zájmů je kromě baroka i křesťanská ikonografie s kulty zemských světců nebo biblická ikonografie, ke které napsal slovník.¹¹ Dalším kunsthistorikem, který se zaměřuje na barokní umění a víru, je Štěpán Vácha.¹² Z jeho pera pochází například publikace o úctě k řádovým nebo českým zemským světcům.¹³

Podobně, jako se Jan Royt věnoval českým zemským patronům a projevům české zbožnosti, se Anna Corethová zabývala fenoménem rakouské zbožnosti, konkrétně té habsburské. Ve své knize *Pietas Austriaca*, která je svým přístupem zásadní pro mou bakalářskou práci, popisuje

⁹ Jan ROYT, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*, Praha 2011.

¹⁰ K Panně Marii Svatohorské napsal v minulém století kratší práci Václav RYNEŠ, *Paladium země české. Kapitola z českých dějin náboženských*, Praha 1948. Z novějších prací o významných poutních místech stojí za zmínku příspěvky od Bohuslav SMEJKAL, *Svatý Kopeček. Poutní bazilika Navštívení Panny Marie*, Přerov 2015; Markéta HOLUBOVÁ, *Panna Marie Svatohorská. Příspěvek k barokním vazbám jezuitské rezidence a poutního místa*, Praha 2015; TÁŽ, *Mariazell v tištěných médiích 18. a 19. století*, *Acta Musei Nationalis Pragae* 63, 2018, s. 196-206.

¹¹ Jan ROYT, *Barokní pouti v Čechách*, in: *Být poutníkem v dobách minulých a dnes. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Poutní cesty na Šumavě*, Závlekov 2010, s. 7-15; ke světcům například TÝŽ, *České nebe, Soupis nejznámějších mariánských poutních míst v Čechách a na Moravě, českých a moravských zemských patronů*, Havlíčkův Brod 1991; TÝŽ, *Česká fides. Víra, zbožnost a církev. Barokní Pietas*, in: Vít VLNAS (ed.), *Sláva barokní Čechie. Umění, kultura a společnost 17. a 18. století*, Praha 2001, s. 15-21; TÝŽ, *Slovník biblické ikonografie*, Praha 2006.

¹² Štěpán VÁCHA – Andrea STECKEROVÁ (edd.), *Vznešenost a zbožnost. Barokní umění na Plzeňsku a v západních Čechách*, Plzeň 2016.

¹³ Štěpán VÁCHA, *K průvodu a kultu milostného obrazu Panny Marie Vítězné ze Štěnovic*, *Minulosti Západočeského kraje* 45, 2010, s. 7-31; TÝŽ, *Jesuit Saints in the Czech Lands. Cultic Staging of Religious Images in Jesuit Churches*, in: Kateřina HORNÍČKOVÁ – Michal ŠRONĚK, *Jesuit art and Czech lands, 1556-1729. Missionizing through the arts*, Lanham 2023, s. 233-268; TÝŽ, *Bohemia pia et bellicosa. Zemští patroni ve službě české rekatolizace před a po roce 1620*, in: Petr R. BENEŠ – Petr HLAVÁČEK – Tomáš STERNECK (edd.), *Čtrnáct mučedníků pražských. Vpád Pasovských a závěr vlády Rudolfa II.*, Praha 2014, s. 155-164.

projevy a zásady habsburské pobožnosti.¹⁴ Podobně bude předkládaná rozprava charakterizovat projevy a základní kameny slavatovské zbožnosti.

České baroko ve všech svých aspektech bylo předvedeno na velkolepé výstavě konané v prostorách Národní galerie v Praze roku 2001. Vít Vlnas na památku této neopakovatelné výstavy sestavil rozsáhlou monografii, do níž přispěla řada významných historiků a historiků umění.¹⁵ Kromě tohoto počinu již dříve napsal práci o světcích a svým způsobem synonymu českého baroka svatém Janu Nepomuckém. V ní přehledně shrnul život i smrt budoucího zemského světce a oddělil postavu Johánka z Pomuku od Jana Nepomuckého.¹⁶

Silný rozmach katolicismu a barokní zbožnosti byl umožněn díky úspěšné a plošné rekatolizaci, která začala nabývat na síle po porážce českých stavů v bitvě na Bílé hoře. Pro toto období se vžilo předsudkové označení „doba temná“. V české historiografii se k pobělohorskému mýtu vyjádřilo hned několik historiků. Ve svých studiích se jím zabýval Josef Petráň.¹⁷ Za pozornost stojí rovněž novější monografie Ivany Čornejové.¹⁸

Rekatolizační zásady vycházely z dekretů Tridentského koncilu, jejichž edici vydal Antonín Ignác Hrdina.¹⁹ Nejvýznamnějšími dekrety vztahující se přímo k tématu kultů světců jsou ty z posledního zasedání církevního sněmu. V nich byla ustavena důležitost uměleckých děl a ostatků svatých pro náboženský život laiků. Aby byla rekatolizace úspěšná, musela být vykonána v celé zemi. Proto o hlavních zásadách rozhodoval panovník, jenž se radil s mnoha povolanými osobami v této věci. Této skutečnosti se z části věnuje 22. ročník periodika *Opera historica*. Jmenovitě to jsou články Tomáše Černušáka, Jiřího Hrbka a Josefa Hrdličky.²⁰ Příbuzné téma zkoumá ve svých knihách italský historik a bohemista Alessandro Catalano.²¹

¹⁴ Anna CORETHOVÁ, *Pietas Austriaca: fenomén rakouské barokní zbožnosti*, Olomouc 2013.

¹⁵ V. VLNAS (ed.), *Sláva barokní Čechie. Umění, kultura a společnost 17. a 18. století*, Praha 2001.

¹⁶ TÝŽ, *Jan Nepomucký, česká legenda*, Praha 1993.

¹⁷ Josef PETRÁŇ, *Lid a národ v pobělohorském labyrintu*, in: František GRAUS (ed.), *Naše živá i mrtvá minulost: 8 esejí o českých dějinách*, Praha 1968, s. 72–104; TÝŽ, *Na téma mýtu Bílé hory*, in: Karel BERÁNEK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ (edd.), *Traditio et cultus: miscellanea historica Bohemica: Miloslao Vlk, archiepiscopo Pragensi ab eius collegis amicisque ad annum sexagesimum dedica*, Praha 1993, s. 141–162.

¹⁸ Ivana ČORNEJOVÁ, *Temno: stručná historie*, Praha 2022.

¹⁹ Antonín Ignác HRDINA, *Dokumenty tridentského koncilu: latinský text a překlad do češtiny*, Praha 2015.

²⁰ Tomáš ČERNUŠÁK, *Církevní koncepty pobělohorské rekatolizace v Čechách a na Moravě (1620–1622). Víze, realizace, komparace*, *Opera historica* 22, 2021, s. 237–255; Jiří HRBEK, *Mezi mírností a spravedlností. Vláda Ferdinanda II. v Čechách v prvních letech po bělohorské bitvě*, *Opera historica* 22, s. 216–236; Josef HRDLIČKA, *Podíl české katolické šlechty při utváření náboženských poměrů v Čechách ve dvacátých letech 17. století*, *Opera historica* 22, s. 256–286.

²¹ Alessandro CATALANO, *Valerián Magni (1586–1661): duchovní otec náboženské reformy českého království*, in: Marek BRČÁK – Jiří WOLF (edd.), *Pay et bonum: kapucíni v Čechách a na Moravě v*

Druhá kapitola věnuje pozornost majitelům Jindřichova Hradce v první polovině 17. věku, kterou byl rod Slavatů. Bude představen život Viléma Slavaty, jeho příbuzenské vztahy a především náboženské kultury, jež uctíval spolu se svou manželkou Lucií Otýlií, a to na základě popisu obrazů z dochovaného inventáře a kroniky jezuitského řádového domu.

Nejstarší literaturu a zároveň pramen k tomuto tématu sepsal sám člen slavatovského rodu Vilém Slavata, který byl autorem *Historického spisování*, někdy označovaném jako jeho paměti. Edici jejich nejstarší části vydal Josef Jireček. Zmíněný autor se zabýval také Slavatovou konverzí a vydal jeho stručnou biografii.²² Ve 20. století upřel pozornost ke Slavatům v Jindřichově Hradci lokální historik a jindřichohradecký rodák Jan Muk, jenž se věnoval například sporu mezi Vilémem Slavatou a hradeckými měšťany.²³ Ze stejného období pochází dvě práce od místního historika a archiváře Františka Teplého, který mimo jiné sepsal v několika svazcích dějiny Jindřichova Hradce.²⁴

Základní současnou publikací věnující se nástupu Slavatů v Jindřichově Hradci je sborník *Poslední páni z Hradce*, jehož editorem je Václav Bůžek.²⁵ Tato kniha obsahuje několik dílčích studií, jež se nějakým způsobem alespoň zčásti dotýkají Slavatů. K tématu zbožnosti Viléma Slavaty je zřejmě nejzásadnější studie od Petra Matě, která se zabývá jeho snahami navázat na tradice pánů z Hradce, a to i ty náboženské.²⁶ Matěa přitom napsal více textů zaměřujících se na Slavatu a českou šlechtu v době novověku.²⁷ Dalším historikem zkoumajícím Slavaty je Josef Hrdlička, jenž ve své práci *Víra a moc* věnoval průběhu protireformace v Jindřichově Hradci

raném novověku, Praha 2020, s. 63-77; TÝŽ, *Zápas o svědomí: kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách*, Praha 2008.

²² Josef JIREČEK (ed.), *Paměti nejvyššího kancléře království Českého Viléma hraběte Slavaty I-II*, Praha 1866-1868; TÝŽ, *Přestoupení Viléma Slavaty k církvi katolické*, Časopis katolického duchovenstva 3, 1862, s. 401-435; TÝŽ, *Lebens des Obersten Hofkanzlers von Böhmen Wilhelm Grafen Slavata*, Praha 1876.

²³ Jan MUK, *Ze zápasů Hradeckých s V. Slavatou 1610, 1615*, Ohlas od Nežárky z 8., 15. a 22. července 1932; další články také TÝŽ, *Hradecká obhajoba V. Slavaty po defenestraci*, Ohlas od Nežárky z 10., 17. a 24. září 1926; TÝŽ, *Zakladatelka jindřichohradeckého gymnasia Kateřina roz. Z Montfortu a její dcera Lucie Otýlie*, in: 77. výroční zpráva stát. československého reálného gymnasia v Jindřichově Hradci za školní rok 1936-37, Jindřichův Hradec 1937, s. 3-11.

²⁴ František TEPLÝ, *Proč se stal Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka z českého bratra katolíkem*, Sborník Historického kroužku 13, 1912, s. 205-221; 14, 1913, s. 25-41, 171-181; TÝŽ, *Vilém Slavata vybízí svého bratrance Krištofa Slavatu k návratu do církve katolické a do Čech*, Sborník historického kroužku 18, 1917, s. 65-70; TÝŽ, *Dějiny města Hradce Jindřichova I/1-4, II/1-3*, Jindřichův Hradec 1927-1934.

²⁵ V. BŮŽEK (ed.), *Poslední páni z Hradce*.

²⁶ Petr MATĚ, *Zrození tradice: (slavatovské vyústění rožmberského a hradeckého odkazu)*, in: Václav BŮŽEK (ed.), *Poslední páni z Hradce*, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6), s. 513-552.

²⁷ TÝŽ, *Von der Selbstapologie zur Apologie der gegenreformation: Konversion und Glaubensvorstellungen des Oberstkanzlers Wilhelm Slavata (1572-1652)*, in: Ute LOTZ-HEUMANN – Jan Friedrich MIßFELDER – Matthias POHLIG (Hg.), *Konversion und Konfession in der Frühen Neuzeit*, Göttingen 2006, s. 287-322; TÝŽ, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004.

na sklonku 16. a v první třetině 17. století. Mimo jiné v ní přiblížil vládu Viléma Slavaty v tomto městě.²⁸ Kromě této obsáhlé práce publikoval řadu dílčích analytických studií o osobě Viléma Slavaty a jeho vládě v Jindřichově Hradci.²⁹ Rovněž je spoluautorem kapitoly o Slavatech v knize o působení jezuitského řádu v Telči, z jejichž některých závěrů bude vycházet i tato bakalářská práce.³⁰ O Slavatech vznikala řada diplomových a bakalářských prací. Přínosnou prací pro téma kultů světců v Jindřichově Hradci je diplomová práce od Čenka Třečka o výtvarném umění na dvoře Slavatů, jenž v ní z části vycházel ze studií od Josefa Nováka.³¹ Nejnovější příspěvek ke Slavatům jako objednavatelům uměleckých zakázek pochází od kunsthistoriků Martina Mádl, Tadeáše Kadlece a archivářky Radky Heisslerové.³²

Třetí část bakalářské práce se zaměří na působení Tovaryšstva Ježíšova v Jindřichově Hradci. Bude představen jejich příchod do města na základě pozvání Adama II. z Hradce a jeho manželky Kateřiny Hradecké z Montfortu. Stěžejní část kapitoly se soustředí na kultury propagované a podporované řádem. Opět by pro to budou využity záznamy z jezuitské kroniky.

Značnou část své profesní kariéry věnovala jezuitům Ivana Čornejová, která ve své nejznámější synteticky pojaté práci shromáždila informace o založení řádu, příchodu jezuitů do Čech a významných příslušnicích této řehole.³³ Mimo jiné je rovněž spoluautorkou několika dalších monografií a studií o Tovaryšstvu Ježíšovu.³⁴ Čornejová přispěla svými články také do velkého projektu o historii řádu v českých zemích. V roce 2010 vznikla dvousvazková obsáhlá

²⁸ Josef HRDLIČKA, *Víra a moc: politika, komunikace a protireformace v předmoderním městě (Jindřichův Hradec 1590-1630)*, České Budějovice 2013.

²⁹ Např. TÝŽ, *Gegenreformation und lokale Adels herrschaft in Neuhaus in Südböhmen. Von den Herren von Neuhaus bis zu Wilhelm Slavata, Opfer des Prager Fenstersturzes*, *Historisches Jahrbuch* 132, 2012, s. 220-248; TÝŽ, *Konflikt jindřichohradeckých měšťanů s Vilémem Slavatou v pamětech Jiříka ze Kře*, *Jihočeský sborník historický* 69-70, 2000-2001, s. 188-208; TÝŽ, *Slavatova obrana jezuitského řádu a jeho představy o konfesijním uspořádání Čech z počátku dvacátých let 17. století*, *Folia Historica Bohemica* 23, 2008, s. 225-248.

³⁰ Josef HRDLIČKA – Jiří M. HAVLÍK, *Majitelé panství Telč v 16.-18. století a jejich vztahy k jezuitskému řádu*, in: Ivana ČORNEJOVÁ – Jiří M. HAVLÍK – Josef HRDLIČKA (edd.), *Telč a jezuité. Řád a jeho mecenáši*, Praha 2020, s. 77-129.

³¹ Čeněk TŘEČEK, *Výtvarné sběratelství Slavatů v 17. století*, České Budějovice 1998 (Diplomová práce); Josef NOVÁK, *Slavatové a umění výtvarné*, *Památky archeologické* 29, Brno 1917. Kulturní historik Josef Novák zpracoval ve svých příspěvcích řadu informací k historickým a uměleckým památkám na území Jindřichova Hradce, kupříkladu TÝŽ, *Soupis*; TÝŽ, *Oltáře v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Jindřichově Hradci*, *Ohlas od Nežárky* z 23. a 30. dubna a 7. května 1898.

³² Martin MÁDL, *Slavatové z Chlumu a Košumberka*, in: TÝŽ – Radka HEISSLEROVÁ – Tadeáš KADLEC (edd.), *Slavatovský palác. Projekty hraběte Jana Jáchyma Slavaty*, Praha 2022, s. 42-60.

³³ Ivana ČORNEJOVÁ, *Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách*, Praha 1995.

³⁴ Alena RICHTEROVÁ – Ivana ČORNEJOVÁ, *Jezuité a Klementinum*, Praha 2006; Ivana ČORNEJOVÁ, *Panna Marie, záchránkyně defenestrováných, a jezuité*, in: Ivana EBELOVÁ – Jiří PEŠEK – Tomáš SEKÝRA – Vít VLNAS (edd.), *Mezi kulturou a uměním. Věnováno Zdeňku Hojdovi k životnímu jubileu*, Praha 2013, s. 109-133; I. ČORNEJOVÁ – J. M. HAVLÍK – J. HRDLIČKA (edd.), *Telč a jezuité*.

publikace o Societas Jesu v českých zemích, jejímiž editory jsou Petronilla Cemus a Richard Cemus. Tato práce pohlíží na jezuitský řád z mnoha aspektů. První díl se na Tovaryšstvo Ježíšovo dívá více z politického a obecného pohledu. Lze zde najít články o uvedení řádu do Prahy, neklidném soužití jezuitů s pražským arcibiskupem na pražské univerzitě nebo rozšiřování řádu po Království českém. Druhý díl řeší kulturní povahu tohoto řádu. Je v něm popsána divadelní produkce jezuitů nebo jejich objednavatelská činnost.³⁵ Zmíněná kniha obsahuje články od českých, ale i zahraničních historiků raného novověku a církevních historiků. Další, kdo se ve svých spisech věnoval Tovaryšstvu, je Kateřina Bobková-Valentová, která se zajímá o jezuitskou vzdělanost a dramatickou činnost.³⁶ Za pozornost stojí i příspěvky od historika Jiřího M. Havlíka nebo například člena Societas Jesu Josefa Koláčka.³⁷ Přehledovou publikaci o jezuitech sestavil Milan M. Buben. Jedná se spíše o kompilativní pojednání. Přínosem této práce je detailní popis historie jednotlivých jezuitských fundací v Čechách a Moravě.³⁸ Pokud se jedná o jindřichohradeckou kolej, vycházel Buben také z prací Miroslava Novotného, jenž se jezuitské koleji v Jindřichově Hradci věnoval v mnoha studiích a člancích.³⁹

Konkurenci v Jindřichově Hradci pro jezuitu představoval konvent svatého Františka. Jak ale bylo zmíněno na začátku této kapitoly, pro období, kterému se bude věnovat tato bakalářská práce, není dostatek informací a pramenů o kultech prosazovaných františkány, a proto budou pouze zmíněny jen v jednotlivých kapitolách. Nejranější příspěvky v novodobé historiografii k františkánům má člen tohoto řádu Petr Alkantara Houška. V roce 1996 vydal krátkou publikaci o českém františkánství.⁴⁰ Větší množství prací o františkánech publikoval Martin Elbel. Pro sledované období je nejdůležitější jeho kniha o františkánech na přelomu středověku

³⁵ Petronilla CEMUS – Richard CEMUS (edd.), *Bohemia Jesuitica 1556-2006, I-II*, Praha 2010.

³⁶ Kateřina BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*, Praha 2006.

³⁷ Kateřina BOBKOVÁ-VALENTOVÁ – Jiří M. HAVLÍK – Zdeněk HOJDA (edd.), *Amicitiae vinculum potens et praevalidum. Vějíř pohledů do náboženského a kulturního života barokní společnosti k počtě Ivany Čornejové a MARIE-Élizabeth Ducreux*, Praha 2022; Josef KOLÁČEK – Josef BŘICHÁČEK, *Jezuité na Svaté Hoře*, Velehrad 1998.

³⁸ Milan M. BUBEN, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, Praha 2012.

³⁹ Miroslav NOVOTNÝ, *Kolej Tovaryšstva Ježíšova v Jindřichově Hradci v letech 1594-1648*, in: Ivo NAVRÁTIL (ed.), *Minulost, současnost a budoucnost gymnazijního vzdělávání: sborník referátů z konference konané ve dnech 24. - 25. června 1999 v Jičíně*, Semily 2000, s. 129-138; TÝŽ, *Jindřichohradecká kolej*.

⁴⁰ Petr Alkantara HOUŠKA, *České františkánství*, Praha 1996.

a novověku a v 17. a 18. století.⁴¹ Novější pohled na řád svatého Františka z Assisi poskytl Petr Hlaváček. Ten se podobně jako Martin Elbel zajímal o františkány mezi středověkem a novověkem. Mimo jiné je spolueditorem sborníku o historii františkánské provincie v Království českém.⁴² O františkánech v Jindřichově Hradci napsal stručnou kroniku jindřichohradecký církevní hodnostář Florián Ferdinand Březina. Z jeho zápisů vycházel opět Milan Buben, když psal svou *Encyklopedii řádů*, v níž tentokrát věnoval pozornost žebráným řádům, tedy i františkánům.⁴³

Čtvrtá a poslední kapitola této bakalářské práce se zaměří na nového jindřichohradeckého patrona svatého Hippolyta a slavnostní vjezd jeho ostatků do města, který bude interpretovat. Kromě toho bude na začátku kapitoly představen světec svatý Hippolyt a jeho život. Bude zmíněno, jak se dostal do Jindřichova Hradce, kdo slavnost organizoval a zúčastnil se vjezdu světcových ostatků. V závěru kapitoly budou uvedeny další festivity spojené s novým patronem města. O přenosu ostatků napsal dříve krátký článek jindřichohradecký historik Jan Muk. Ten ve svém příspěvku pouze stručně popsal přenos, ovšem nijak jej neinterpretoval.⁴⁴

Barokní rituál slavnostního vjezdu měl často skrytou i očividnou symboliku. V průvodech vystupovaly postavy světců, antických bohů, mýtických osob nebo například personifikace ctností. Nejstarším výkladovým slovníkem o ctnostech je *Ikonologie* od Cesareho Rippy, která obsahuje řadu popisů nejrůznějších ctností, neřestí a personifikací.⁴⁵ Na počátku 20. století Isidor Vondruška vydal velký slovník svatých osob od nejstarších časů, v němž jsou abecedně seřazena jména světců a světic. Ke každému z nich je přiložen krátký medailonek o jeho životě a smrti. Autor uvádí i den v roce, kdy se svátek daného světce slaví.⁴⁶ James Hall taktéž vytvořil slovník světců. Kromě abecedně seřazených jmen svatých osob a jejich atributů do něho zahrnul

⁴¹ Martin ELBEL, *Bohemia Franciscana. Františkánský řád a jeho působení v českých zemích 17. a 18. století*, Olomouc 2001; TÝŽ, *Česká františkánská provincie mezi středověkem a raným novověkem*, in: TÝŽ (ed.), *Čtrnáct mučedníků pražských. Vpád Pasovských a závěr vlády Rudolfa II.*, Praha 2014, s. 41-46.

⁴² Petr HLAVÁČEK, *Čeští františkáni na přelomu středověku a novověku*, Praha 2005; Petr R. BENEŠ – Petr HLAVÁČEK (edd.), *Historia franciscana: sborník textů. II. = Kapitoly z dějin české františkánské provincie sv. Václava u příležitosti 300. výročí úmrtí provinčního ministra a významného učence Bernarda Sanniga (+1704) a 400. výročí příchodu františkánů k Panně Marii Sněžné v Praze (1604)*, Kostelní Vydří 2005.

⁴³ Florián Ferdinand BŘEZINA, *Stručná chronika kostela a kláštera františkánského v Jindř. Hradci*, J. Hradec 1911; Milan M. BUBEN, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, Praha 2006.

⁴⁴ Jan MUK, *Z historie úcty patronů města Jindř. Hradce sv. Hippolyta a sv. Theodora*, Jindřichův Hradec s.d.

⁴⁵ Cesare RIPPA – Piero BUSCAROLI, *Ikonologie*, Praha 2019.

⁴⁶ Isidor VONDRUŠKA, *Životopisy svatých v pořadí dějin církevních I.*, Praha 1930.

také postavy a výjevy z antické mytologie. Nicméně zde i tak pár důležitých osob schází.⁴⁷ V neposlední řadě důležitým slovníkem pro interpretaci symbolů a rituálů je *Lexikon symbolů* od Hanse Biedermanna.⁴⁸ V jeho rejstříku je možné nalézt, co znamenaly jednotlivé symboly v kultuře starověkého Řecka, Říma, Egypta, Indie nebo třeba Číny. Jedním z nejnovějších a z mého pohledu nejpraktičtějších slovníků pro interpretaci slavnostního přenesení ostatků svatého Hippolyta je slovník od Hynka Rulíška.⁴⁹ Od předchozích slovníků se liší tím, že jako jednotlivá hesla čtenář může taktéž hledat křesťanské symboly a jednotlivé atributy, u nichž je napsáno, k jakému světcovi se váží. Rulíšek uvádí i významy jednotlivých barev, čísel nebo například rostlin.

Hippolytovy ostatky a rozšíření jeho kultu v Jindřichově Hradci zařídil řád Tovaryšstva Ježíšova. Rozhodně se nejednalo o ojedinělý případ. K něčemu podobnému došlo kupříkladu v Olomouci, kde místní fundace Societas Jesu rozšířila například kult svaté Pavliny nebo Panny Marie Sněžné. Tomuto jevu a mnohem dalším se na příkladu barokní Olomouce se věnoval historik umění Ondřej Jakubec.⁵⁰ O slavnostním přenosu ostatků světce sepsal jako první kratší publikaci Cyril Straka. Popisuje v ní historii premonstrátského řádu a jeho zakladatele svatého Norberta, jehož ostatky byly v roce 1627 slavnostně přeneseny do strahovského kláštera v Praze.⁵¹ V českém dějepisectví se historici ponejvíce zabývají ostatky v době středověku. Takovým případem jsou i studie, které vznikly z pera historika umění Jiřího Kuthana, jehož články se vyjadřují k ostatkům za panování Karla IV.⁵² Rovněž Miroslav Šmied je kunsthistorem píšícím o relikviích světců.⁵³ Stejný zájem sdílí s Miroslavem Šmiedem historik Jan Hrdina, který sestavil monografii o náboženském obrazu lucemburské Prahy.⁵⁴

⁴⁷ James HALL, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 1991.

⁴⁸ Hans BIEDERMANN, *Lexikon symbolů*, Praha 2008.

⁴⁹ Hynek RULÍŠEK, *Postavy, atributy, symboly. Slovník křesťanské ikonografie*, Hluboká nad Vltavou 2005.

⁵⁰ Ondřej JAKUBEC, *Olomoucký jezuitský kostel a protimorový kult P. Marie Sněžné*, in: Martin ELBEL – Ondřej JAKUBEC (edd.), *Olomoucké baroko. Proměny ambic jednoho města I*, Olomouc 2010, s. 150-156.

⁵¹ Cyril Antonín STRAKA, *Přenešení ostatků sv. Norberta z Magdeburku na Strahov*, Praha 1927.

⁵² Jiří KUTHAN, *Karel IV., relikvie a poklad katedrály sv. Víta v Praze*, in: Miroslav ŠMIED – František ZÁRUBA (edd.), *Obrazy uctívané, obdivované a interpretované. Sborník k 60. profesora Jana Royta*, Praha 2015, s. 23-46; TÝŽ, *Ostatky sv. Víta v katedrále sv. Víta, Václava a Vojtěcha na Pražském hradě. Praha – Corvey – Pavia*, in: Oldřich CHLÁDEK – Tomáš PETRÁČEK – Jan SÍČ – Veronika STACHUROVÁ KUCROVÁ (edd.), *Jdi svou cestou a nech lidi mluvit. Variety sociálních a kulturních dějin*, Praha 2018, s. 560-568.

⁵³ Miroslav ŠMIED, *Relikvie Svatého Víta v Praze*, in: Magdaléna NESPĚŠNÁ HAMSÍKOVÁ – Jana PEROUTKOVÁ – Stefan SCHOLZ (edd.), *Ecclesia docta. Společenství ducha a umění. K životnímu jubileu profesora Jiřího Kuthana*, Praha 2016, s. 62-79.

⁵⁴ Jan HRDINA, *Relikvie, odpustky, poutní odznaky. Čtyři kapitoly z náboženského života lucemburské Prahy*, Praha 2017.

Kromě zápisů v kronikách a inventářích je možné sledovat úctu k jednotlivým světcům a jejich kultům na dochovaných předmětech hmotné kultury. K poznání a studiu hmotné kultury existuje naprosto zásadní práce od Josefa Petráně.⁵⁵ Jako příklad hmotné kultury vhodné ke zkoumání barokní zbožnosti lze uvést obrazy, oltáře, sochy a další vybavení kostelů. Pokud se tyto předměty nedochovaly, je možné kupříkladu využít dochované nákresy oltářů. Přesně tento typ pramene se stal základem pro publikaci Michala Šroňka, Kateřiny Horníčkové a Jana Ivanegy, kteří se zajímali o vybavení sakrálních prostor na panství Schwarzenberků v 17. a 18. století. Autoři se snažili zmapovat vliv, jaký měly jednotlivé osoby při rozhodování o pořízení výbavy svatostánků.⁵⁶ Podobný přístup využije i tato předkládaná rozprava.

Barokní průvody a slavnosti byly vždy bohaté na symboliku a symbolickou komunikaci. Průkopnických studií o symbolické komunikaci, jež spadá do kulturních dějin, bylo napsáno hned několik. Pracím o symbolické komunikaci předcházely práce o kulturní historii, jejichž autory jsou například Peter Burke nebo Ute Daniel.⁵⁷ Jedním z prvních příspěvků zabývajícím se symbolickou komunikací se stal článek od Barbary Stollberg-Rilinger.⁵⁸ V české historiografii se tématu symbolické komunikace v raném novověku věnuje například Václav Bůžek.⁵⁹ K jeho životnímu jubileu vyšla v roce 2019 kolektivní monografie, jež se přímo symbolickou komunikací a jejími projevy zabývá.⁶⁰ V této práci je možné rovněž najít studie

⁵⁵ Josef PETRÁŇ, *Dějiny hmotné kultury I., Vymezení kulturních dějin. Kultura každodenního života od pravěku do 15. století*, Praha 1985; TÝŽ – Lydia PETRÁŇOVÁ – Eduard ŠIMEK – Jan VOGELTANZ (edd.), *Dějiny hmotné kultury II., Kultura každodenního života od 16. do 18. století*, Praha 1997.

⁵⁶ Michal ŠRONĚK – Kateřina HORNÍČKOVÁ – Jan IVANEGA, *Zbožnost, účelnost, reprezentace: zařizování kostelů na schwarzenberských panstvích v 17. a 18. století*, České Budějovice 2020.

⁵⁷ Peter BURKE, *Oberture: the New History, its Past and its Future*, in: TÝŽ (ed.), *New Perspectives on Historical Writing*, Cambridge 1991, s. 1-23; Ute DANIEL, „Kultur“ und „Gesellschaft“. Überlegungen zum Gegenstandsbereich der Sozialgeschichte, *Geschichte und Gesellschaft* 19, 1993, s. 69-99. V českém prostředí to jsou práce např. Jaroslav MAREK, *Kultura jako téma a problém dějepiscectví*, Český časopis historický 90, 1992, s. 491-506.

⁵⁸ Barbara STOLLBERG-RILINGER, *Zeremoniell, Ritual, Symbol. Neue Forschungen zur symbolischen Kommunikation in Spätmittelalter und Früher Neuzeit*, *Zeitschrift für historische Forschung* 27, 2000, s. 389-405; TÁŽ, *Symbolische Kommunikation in der Vormoderne. Begriffe – Thesen – Forschungsperspektiven*, *Zeitschrift für historische Forschung* 31, 2004, s. 489-527.

⁵⁹ Václav BŮŽEK, *Symboly rituálu. Slavnostní vjezd Ferdinanda I. do Prahy 8. listopadu 1558*, in: Luděk BŘEZINA – Jana KONVIČNÁ – Jan ZDICHYNEC (edd.), *Ve znamení země Koruny české: sborník k šedesátým narozeninám prof. PhDr. Lenky Bobkové, CSc.*, Praha 2006, s. 112-128; TÝŽ, *Hrabavé ptactvo v reprezentaci Ferdinanda Tyrolského*, in: Bronislav CHOCHOLÁČ – Jiří MALÍŘ – Lukáš REITINGER – Martin WIHODA (edd.), *Pro pana profesora Libora Jana k životnímu jubileu*, Brno 2020, s. 733-747.

⁶⁰ Josef HRDLÍČKA – Pavel KRÁL – Rostislav SMÍŠEK (edd.), *Symbolické jednání v kultuře raného novověku. Věnováno Václavu Bůžkovi k jeho životnímu jubileu*, Praha 2019; stěžejní je úvodní část TITÍŽ, *Symbolické jednání jako strategie aktéra a přístup historika*, in: Josef HRDLÍČKA – Pavel KRÁL – Rostislav SMÍŠEK (edd.), *Symbolické jednání v kultuře raného novověku. Věnováno Václavu Bůžkovi k jeho životnímu jubileu*, Praha 2019, s. 9-18.

dalších historiků a historiček specializujících se na symbolickou komunikaci. Na slavnostní vjezdy se zde soustředil Jiří Hrbek či Rostislav Smíšek.⁶¹

Symbolická komunikace metodologicky souvisí s historickou antropologií, v jejímž duchu bude psána předložená bakalářská práce. Bude kladen důraz na jednotlivé činitele, kteří svou zbožností ovlivňovali, jaké kultury ve městě budou dominantní a jaké naopak budou upozaděny. Základy tomuto metodologickému směru položil Richard van Dülmen.⁶² K dispozici je také přehledová studie věnovaná antropologizujícím přístupům v historickém bádání z pera Václava Bůžka.⁶³

⁶¹ Rostislav SMÍŠEK, *Jásón a jeho družina. Leopold I. a účastníci slavnostního vjezdu do Vídně 5. prosince 1666 očima barokního básníka*, in: Josef HRDLIČKA – Pavel KRÁL – Rostislav SMÍŠEK (edd.), *Symbolické jednání*, s. 48-64; Jiří HRBEK, *Panovnické vjezdy do pražských měst v pobělohorské době (1620-1740)* in: Josef HRDLIČKA – Pavel KRÁL – Rostislav SMÍŠEK (edd.), *Symbolické jednání v kultuře raného novověku. Věnováno Václavu Bůžkovi k jeho životnímu jubileu*, Praha 2019, s. 32-47; dále také TÝŽ, *Rituál jazyka – jazyků rituálu. Příspěvek k politické komunikaci raného novověku na příkladu českých barokních korunovací*, *Folia historica boemica* 22, 2006, s. 211-250.

⁶² Richard VAN DÜLMEN, *Historická antropologie. Vývoj. Problémy. Úkoly*, Praha 2002.

⁶³ Václav BŮŽEK, *Antropologizující přístupy v historickém bádání*, *Český časopis historický* 102, 2004, s. 466-467.

2. BAROKNÍ ZBOŽNOST A JEJÍ PROJEVY

Fenomén barokní zbožnosti začíná dobou pobělohorskou a končí po nástupu osvícenského racionalismu ve druhé polovině osmnáctého století.⁶⁴ Vnímání světa barokního člověka se liší od vnímání světa za dob renesance. Lidé pobělohorské epochy vnímali svět více emočně s určitou teatrálností a prostřednictvím smyslů. Díky válečným hrůzám byli náchylní na neobyčejné jevy, měli větší smysl pro nadpřirozeno, různá proroctví a předpovědi.⁶⁵ Tím je možné vysvětlit, proč se lidé barokní doby tolik pokoušeli svou silnou zbožností dostat blíže k Bohu a k jeho milosti. Právě víra a zbožnost pro ně mohla znamenat jakousi stabilitu a útěchu v „novém“ a pro ně ne zcela známém světě.⁶⁶

Aby mohly projevy barokní zbožnosti plně nabýt svých sil, bylo nejprve nutné obrátit většinu obyvatel království, kteří vyznávali nekatolické věrouky, na katolickou víru. Rekatolizační snahy, uplatňující se po bitvě na Bílé hoře, mají své kořeny v polovině 16. století. Hlavní rekatolizační zásady totiž vychází z církevního koncilu, který byl svolán v reakci na protestantskou reformaci a konal se v severoitalském Tridentu. Jeho hlavním cílem bylo reformovat katolickou církev a zastavit další šíření protestantismu.⁶⁷ Přes počáteční nesnáze byl církevní sněm zahájen roku 1545 a ukončen o několik let později roku 1563.⁶⁸ Výsledkem tridentských jednání bylo množství nařízení, která se týkala vnitřní obnovy církve. Byly jasně dány úlohy biskupů, měla se upevnit disciplína kněží a dohled nad nimi. Dekrety Tridentu měly v podstatě donutit duchovní k lepší správě náboženského života svých farníků.⁶⁹ Východiska koncilu byla určující pro další vývoj katolické zbožnosti.

Ve starší literatuře bývá doba baroka označována za dobu temna, nadvládu Habsburků a utiskování osobní víry poddaných.⁷⁰ Tento stereotyp souvisí s politickými událostmi, které se odehrály před nástupem barokní epochy. V listopadu 1620 došlo k porážce stavovského vojska v bitvě na Bílé hoře. Po této události nastala v českých zemích emigrace protestantských elit a nástup obnovy katolického náboženství, tedy proces, který bývá občas označován jako protireformace či rekatolizace.⁷¹ S tímto pojmem se pojí jeho negativní vnímání. Docházelo

⁶⁴ J. MIKULEC, *Náboženský život*, s. 12.

⁶⁵ TAMTÉŽ, s. 13.

⁶⁶ J. PETRÁŇ, *Lid*, s. 75.

⁶⁷ Jiří MIKULEC, *Pobělohorská rekatolizace v českých zemích*, Praha 1992, s. 5.

⁶⁸ TAMTÉŽ.

⁶⁹ TAMTÉŽ; dekry tridentského koncilu v edici A. I. HRDINA, *Dokumenty*.

⁷⁰ K této problematice např. I. ČORNEJOVÁ, *Temno*; J. PETRÁŇ, *Na téma*.

⁷¹ Ivana ČORNEJOVÁ, *Pobělohorská rekatolizace v českých zemích. Pokus o zasazení fenoménu do středoevropských souvislostí*, in: TÁŽ (ed.), *Úloha církevních řádů při pobělohorské rekatolizaci*, Praha 2003, s. 14–24, zde s. 14.

k nátlaku na poddané, aby změnili své náboženské přesvědčení a zavrhli tradiční vyznání svých otců. To vše v době, kdy tradice a zvyklosti měly zásadní význam v životech lidí.⁷²

Obnova katolické víry v Království českém začala v Praze, jež měla být názornou ukázkou a návodem k obnově katolictví v celém Království.⁷³ Plány určovali a navrhovali významní světští i církevní činitelé z okruhu kolem císaře či přední hodnostáři katolické církve. Prvním z řady aktérů byl pražský arcibiskup Jan Lohelius. Ten vypracoval spolu se svými společníky na začátku dvacátých let 17. století první návrhy na vyřešení náboženské situace v zemi. V jeho návrzích zaznívá požadavek na zrušení Majestátu na náboženskou svobodu, zvýšení arcibiskupského vlivu, předání pražské univerzity Tovaryšstvu Ježíšovu a restituci církevních statků.⁷⁴ Další osobou, jež se v této věci angažovala, byl od roku 1621 papežský nuncius Carlo Caraffa. Jeho posláním byl vznik katolické univerzity, vrácení katolických kněží na fary a zajištění katolických učitelů.⁷⁵ Dalším strůjcem rekatolizačních plánů byl jezuita a osobní zpovědník císaře Ferdinanda II. Vilém Lamormain. Jeho protireformační návrhy se měly vztahovat nejen na Království české, ale i na Svatou říši římskou.⁷⁶

Do věci se o něco později zapojila i česká katolická šlechta. Její ne příliš časně zapojení do protireformačních snah je možné vysvětlit tím, že část nobility pobývala v důsledku povstání v zahraničním exilu. Vilém Slavata se například vrátil do země až v druhé půlce roku 1622.⁷⁷ To mu nicméně nebránilo v dřívějších snahách, kterými podporoval pokatoličtění své vlasti. Společně s Jaroslavem Bořitou z Martinic sepsali už v roce 1621 vlastní návrh postupu proti nekatolíkům a adresovali ho přímo papeži Řehoři XV., který pak toto navržení zaslal císaři.⁷⁸ Se šlechtou a rekatolizací souvisí i císařský patent z 31. července 1627, jenž nekatolické šlechtice nutil ke konverzi nebo je vypovídal z království.⁷⁹

Na obnově katolické víry se nepodílely jenom pozemkové vrchnosti spolu s představiteli vysokého kléru, ale i řeholní instituce a jednotliví faráři. Představitelé katolické víry se snažili zapůsobit na věřící svými kázáními i osobním příkladem, pravidelnými bohoslužbami, kulty jednotlivých světců, udělováním svátostí, katechetickou výukou, konáním poutí a společensky

⁷² TAMTÉŽ, s. 18.

⁷³ Jaroslava MENDELOVÁ, *Dekrety reformační komise pro Nové Město pražské z let 1627–1629*, Praha 2009, s. 7.

⁷⁴ T. ČERNUŠÁK, *Církevní koncepty*, s. 240–1; další takovou osobou byl kapucín Valerián Magni. Příkladem takového řeholníka by mohl být Valerián Magni; A. CATALANO, *Valerián*.

⁷⁵ T. ČERNUŠÁK, *Církevní koncepty*, s. 243.

⁷⁶ I. ČORNEJOVÁ, *Tovaryšstvo*, s. 90–110.

⁷⁷ J. HDRLIČKA, *Podíl*, s. 256–257.

⁷⁸ TAMTÉŽ, s. 264.

⁷⁹ TAMTÉŽ, s. 258; J. MIKULEC, *Pobělohorská rekatolizace*, s. 15–16.

atraktivními církevními slavnostmi. Všechny tyto činnosti by se daly označit slovním spojením – barokní zbožnost.⁸⁰

Mezi základní kameny barokní zbožnosti patřily kulty světců. Na prvním místě se nacházel samotný Bůh. S tím souvisí i trojjedinost Boha. Mohl vystupovat jako Bůh Otec, Bůh Syn, tedy Ježíš Kristus, a Duch svatý. Nejrozšířenějším Kristovým kultem byl kult Nejsvětější Trojice.⁸¹ Ke kultu se hlásil vládnoucí rod Habsburků, který ho zařadil do své rodové zbožnosti označované jako *pietas austriaca*. Měl být protikladem proti netrinitárnímu vyznání pohanských Turků a reformačním marginalním skupinám. Trojiční kult byl také jeden z mála kultů, jenž byl uctíván nekatolickými věřícími.⁸²

Dalším důležitým kultem spjatým s Ježíšem Kristem byl kult Nejsvětější svátosti oltární neboli eucharistie. Na rozdíl od předchozího kultu byl uctíván pouze v katolickém prostředí. Týkal se učení o transsubstanciaci, kdy podle katolické víry během mše dochází k proměnění hostie na tělo Páně a vína na krev Páně. Habsburský rod tento významný kult dokonce zařadil do své rodové zbožnosti a podporoval eucharistické učení.⁸³

Agoniae Christi se pojilo se smrtí Krista. Tento kult upomínal na jeho smrtelné úzkosti a oběť na kříži. Měl poskytovat útěchu nemocným a umírajícím. S Ježíšovým ukřižováním je zase spojen kult ran Kristových. S ním se pojí i řád františkánů, jelikož býval provázán se stigmaty na těle svatého Františka z Assisi, zakladatele františkánského řádu.⁸⁴

Po něm následoval kult svatého Kříže vázícího se ke křížovým cestám. Ty mohly být vybudovány ve městech či za nimi a konala se k nim procesí. S kultem svatého Kříže se pojila legenda o objevení Kříže svatou Helenou. I tento kult byl součástí zbožnosti *pietas austriaca* habsburských arcivévodů. Říkalo se, že vítězné znamení kříže dal Habsburkům sám Bůh. Kříž byl znamením katolického panovníka, který byl připraven trpět pro svoji víru stejně jako Kristus.⁸⁵

O stupeň pod ním se nacházel kult Panny Marie, jež vystupovala jako královna nebes či královna andělů.⁸⁶ Panna Marie jako matka Ježíše Krista hrála v barokní zbožnosti jednu z nejdůležitějších rolí. Skrze své lidství byla blíže běžným věřícím a prostřednictvím svého mateřství byla ochranitelkou rodiček a matek. Zároveň figurovala jako přímluvkyně za věřící.⁸⁷

⁸⁰ TÝŽ, *Náboženský život*, s. 20-21.

⁸¹ TAMTÉŽ, s. 35.

⁸² TAMTÉŽ; A. CORETHOVÁ, *Pietas*, s. 9-19.

⁸³ TAMTÉŽ, s. 20-32; J. MIKULEC, *Náboženský život*, s. 37-40.

⁸⁴ TAMTÉŽ, s. 41-42.

⁸⁵ A. CORETHOVÁ, *Pietas*, s. 48-50; J. MIKULEC, *Náboženský život*, s. 42-43.

⁸⁶ TAMTÉŽ, s. 33 a 55.

⁸⁷ TAMTÉŽ, s. 55-56.

Celý liturgický rok byl protkán řadou mariánských svátků. Tyto svátky upomínaly na jednotlivé okamžiky v Mariině životě. Prvním velkým mariánským svátkem je svátek 8. prosince, jenž souvisí s dogmatem o Neposkvrněném početí Panny Marie, latinsky *Immaculata*. Svátek se odráží od dogmatického výkladu, podle něhož byla Panna Marie počata bez dědičného hříchu.⁸⁸ Existovaly řády, které podporovaly a šířily kult Immaculaty. Mezi nimi byl například řád jezuitů či františkánů a karmelitánů.⁸⁹ Mezi odpůrce dogmatu se řadil řád dominikánů.

Dalšími mariánskými svátky byly Zasnoubení Panny Marie, únorové Hromnice, jinak nazývané Očišťování Panny Marie. Následovalo březnové Zvěstování Panny Marie. Po ní svátek Panny Marie Bolestné vztahující se ke smutku a utrpení ze smrti Krista. Letními svátky byly Navštívení Panny Marie a Nanebevzetí Panny Marie. Poslední zmiňovaný byl nejhlavnějším mariánským svátkem a slavil se 15. srpna.⁹⁰

Mariánský kultů bylo několik. Každý církevní řád prosazoval jiný. Řád dominikánů prosazoval kult Růžencové Panny Marie. Tovaryšstvo Ježíšovo kromě již zmíněné Immaculaty mělo kult Panny Marie Sněžné či Panny Marie Loretánské.⁹¹

S mariánskou úctou a kulty svatých doby baroka souvisí značný počet milostných obrazů a sošek vztahujících se k poutním místům. Většina z nich byla obklopena legendami o jejich nálezu. Nejčastěji se milostné obrazy nacházely u studánek, keřů a stromů.⁹² Těmto místům byla později připisována zázračná moc. Proto zde vznikaly poutní svatostánky, jakými byly například kapličky, Boží muka nebo poutní kostely. Příkladem takové barokní poutní lokality je Svatá Hora u Příbrami s milostným obrazem Panny Marie Svatohorské.⁹³ Dalším známým cílem barokních poutníků v Čechách je Svatý Kopeček u Olomouce.⁹⁴ Za hranicemi Království českého bylo významným mariánským poutním místem bavorský Altötting a štyrské Mariazell.⁹⁵

⁸⁸ TAMTÉŽ, s. 57-58; Oldřich J. BLAŽÍČEK – Jiří KROPÁČEK, *Slovník pojmů z dějin umění*, Praha 1991, s. 125.

⁸⁹ J. MIKULEC, *Náboženský život*, s. 58; Alessandro CATALANO, *Pražský mariánský sloup a pobělohorská restaurace katolicismu v Čechách*, in: Ondřej JAKUBEC – Pavel SUCHÁNEK (edd.), *Mariánský sloup na Staroměstském náměstí v Praze: počátky rekatolizace v Čechách v 17. století*, Praha 2020, s. 38-63.

⁹⁰ J. MIKULEC, *Náboženský život*, s. 59-62.

⁹¹ TAMTÉŽ, s. 63-65; k Panně Marii Sněžné O. JAKUBEC, *Olomoucký jezuitský kostel*.

⁹² J. ROYT, *Obraz*, s. 113.

⁹³ TAMTÉŽ, s. 210; k Panně Marii Svatohorské literatura M. HOLUBOVÁ, *Panna Marie*.

⁹⁴ J. ROYT, *Obraz*, s. 194; rozšiřující literatura Václav RYNEŠ, *Mariánská poutní místa barokní Čechie*, Katolík: list Svazu katolických mužů 7, 1942, č. 7.

⁹⁵ A CORETHOVÁ, *Pietas*, s. 73-74; M. HOLUBOVÁ, *Mariazell*, s. 196.

Třetí příčku v nebeské hierarchii zastávali světci a světice. Také oni plnili roli přimlůvců v nebi za lidské duše, byli patrony řemesel a profesí. Kromě toho jednotliví světci měli ochraňovat věřící, kteří se jmenovali podle nich. Patronace světců obvykle souvisela se světcovým životem a způsobem jeho mučednické smrti. Například svatý Šebestián byl mučen šířovými střelami, proto se stal patronem proti moru a morovým ranám.⁹⁶ Pomyslně by se světci dali rozdělit do několika skupin na základě doby svého pozemského života. Jsou skupiny světců z Nového zákona, kteří se podíleli na Kristově životě. Mezi ně by patřili apoštolové v čele se svatým Petrem nebo svatá Máří Magdaléna se svatou Veronikou. Další skupinou by byli pozdně antičtí mučedníci – svatá Barbora nebo svatý Jiří. Z řad středověkých patronů je možné uvést svatého Dominika či svatého Františka. V době novověku k nim přibyli světci církevních řádů. Například jezuitský svatý Alois Gonzaga nebo svatý František Xaverský. Novověkými světci byli Terezie z Ávily nebo Jan Nepomucký.⁹⁷

Co ale bylo pro celé Království české společné, byla *pietas bohemica*. Tímto slovním spojením je označován kult českých zemských patronů. V čele českých světců se nacházel svatý Václav, který vystupoval jako svatý ochránce země. Habsburský rod velmi uctíval svatováclavský kult. Prostřednictvím svatého Václava si činil nárok na český trůn a vystupoval jako pokračovatel přemyslovského rodu. Zároveň na základě prosazování svatováclavského kultu šířil katolickou víru. Jelikož bylo na svatého Václava nahlíženo jako na výraz zemského patriotismu, argumentovali rekatolizátoři dlouhou a domácí tradicí katolického vyznání v českých zemích.⁹⁸ Dalším svatým ochráncem byla Václavova babička svatá Ludmila spolu s patronem pražského arcibiskupství, svatým Vojtěchem. Do *pietas bohemica* spadal rovněž kult svatého Prokopa, Víta, Zikmunda a Ivana, kult moravských věrozvěstů Cyrila a Metoděje, Anežky České nebo v 18. století kanonizovaný svatý Jan Nepomucký.⁹⁹

S českou zbožností souvisí Staroboleslavské palladium. Jedná se o kovový reliéf znázorňující Pannu Marii s malým Ježíškem.¹⁰⁰ Dle jedné z legend dala svatá Ludmila na jeho výrobu staré pohanské modly. Podle druhé ho s sebou přinesli Cyril a Metoděj.¹⁰¹ Palladium se stalo milostným obrazem, jenž mělo ochraňovat Království české. Za třicetileté války se Palladium několikrát dostalo do rukou Švédů a byly uspořádány četné sbírky na vykoupení

⁹⁶ J. MIKULEC, *Náboženský život*, s. 70; J. HALL, *Slovník*, s. 435.

⁹⁷ J. MIKULEC, *Náboženský život*, s. 69-70.

⁹⁸ J. ROYT, *České nebe*; J. ROYT, *Česká fides*, s. 15-16; J. MIKULEC, *Náboženský život*, s. 82-84; další práce k zemským světcům např. Štěpán VÁCHA, *Bohemia pia*.

⁹⁹ J. ROYT, *Česká fides*, s. 16 a 18.

¹⁰⁰ Literatura ke Staroboleslavskému palladiu V. RYNEŠ, *Palladium*.

¹⁰¹ J. ROYT, *České nebe*, s. 5.

Staroboleslavské madony.¹⁰² Roku 1639 byla Madona z důvodu většího bezpečí přesunuta z Prahy do Vídně. Do centra království se navrátila krátce roku 1646, kdy došlo ke korunovaci Ferdinanda IV. českým králem. Nicméně se opět dostala do švédských rukou a následně se ocitla znovu ve Vídni. Po konci třicetileté války začaly snahy o opětovné navrácení Palladia na jeho původní místo do Staré Boleslavi, k němuž došlo roku 1650. Palladium bylo z Vídně slavnostně dopraveno do Staré Boleslavi přes Jindřichův Hradec, o což se zasloužil Vilém Slavata.¹⁰³

Věřící doby baroka kromě již zmíněných projevů zbožnosti, mohli dát najevo svou víru vstupem do náboženského bratrstva.¹⁰⁴ Bratrstva neboli sodality či konfraternity sdružovaly věřící z celé společnosti. Většinou se jednalo o sbor laiků pod správou kněze orientující se na náboženský kult. Členové se v rámci bratrstva podíleli na konání poutí, organizování náboženského života, uctívání patronů, plnění předem daných povinností a nezanedbatelná byla i příprava na posmrtný život duše.¹⁰⁵

Bratrstva by se dala rozdělit do tří skupin: na náboženské bratrstvo, literátský kůr a třetí řád neboli terciáře.¹⁰⁶ Všechny druhy sodalit vznikaly už ve středověku. Samotná církevní bratrstva se od začátku rekatolizace snažila co nejvíce zapojit laiky do církevního fungování. Velmi dobře toho docílilo Tovaryšstvo Ježíšovo, které u svých škol zakládalo družiny, jež byly nejčastěji mariánské. Tyto družiny navštěvovali jezuitští žáci. Později byly zakládány družiny i pro měšťanské a venkovské obyvatelstvo.¹⁰⁷

Následujícím typem bratrstva s rovněž středověkou tradicí byly literátské kůry. Hlavní náplní kůrů byl zpěv v kostele při bohoslužbě. Dalším rozdílem bylo i to, že literátské bratrstvo nevlastnilo odpustkové privilegium od papeže. Tímto se zásadně odlišovalo od ostatních konfraternit.¹⁰⁸

Třetí skupinou byly třetí řády, jinak zvaní terciáři. Jednalo se o řádové instituce třetího řádu, jelikož existovaly vedle prvního mužského a druhého ženského řádu a byly určeny pro laiky.

¹⁰² TÝŽ, *Obraz*, s. 214.

¹⁰³ Vít VLNAS, *Staroměstské náměstí jako místo paměti, symbolické komunikace a konfrontace*, in: Ondřej JAKUBEC – Pavel SUCHÁNEK (edd.), *Mariánský sloup na Staroměstském náměstí v Praze: počátky rekatolizace v Čechách v 17. století*, Praha 2020, s. 12-37; J. ROYT, *Obraz*, s. 215-216; V. RYNEŠ, *Paladium*, s. 108. K palladiu v Jindřichově Hradci článek Vilém BITNAR, *Staroboleslavské paladium v Jindřichově Hradci. O mariánské písní Michny z Otradovic*, Staroboleslavský věstník 8, 1937, č. 2.

¹⁰⁴ K bratrstvům také literatura T. MALÝ, *Náboženská bratrstva*.

¹⁰⁵ J. MIKULEC, *Barokní náboženská bratrstva*, s. 5.

¹⁰⁶ TAMTÉŽ, s. 8.

¹⁰⁷ TAMTÉŽ, s. 9-11.

¹⁰⁸ TAMTÉŽ, s. 15.

V době baroka se třetí řády nejčastěji vyskytovaly u františkánů a kapucínů. Od výše uvedených forem bratrstev se lišily přísnějším přijímáním nových členů a důkladnější činností.¹⁰⁹

Všechny výše uvedené projevy barokní zbožnosti dosáhly vrcholu v průběhu 17. století. Jedním z posledních vrcholných projevů barokní zbožnosti byla kanonizace svatého Jana Nepomuckého a následné oslavy svatořečení v roce 1729.¹¹⁰ S nástupem osvícenství a racionalismu monumentální a dramatické projevy katolické víry pomalu utichaly.

¹⁰⁹ TAMTÉŽ, s. 19-20.

¹¹⁰ V. VLNAS, *Jan*, s. 160.

3. SLAVATOVÉ V JINDŘICHOVĚ HRADCI

Rod Slavatů z Chlumů a Košumberka pocházel z východních Čech. Asi nejznámějším a nejvýznamnějším příslušníkem této šlechtické rodiny byl Vilém Slavata. Společenský vzestup mu usnadnil sňatek s dědičkou po pánech z Hradce Lucií Otýlí. Nebyl ovšem prvním Slavatou, který měl za manželku příslušnici této šlechtické rodiny. Jeho předek Diviš Slavata se oženil s Alžbětou z Hradce, jež byla Vilémovou babičkou.¹¹¹

Pozdější nový majitel dominia zlaté pětিলisté růže se narodil v roce 1572.¹¹² Jeho babička Alžběta Slavatová z Hradce jej zpočátku vychovávala na Košumberku. Na konci 16. století byl dán na výchovu ke svým příbuzným do Jindřichova Hradce, kde setrval pod ochranou katolického Adama II. z Hradce. Tento šlechtic i přes nemalé peněžní nesnáze mladého svěřence podporoval také finančně. Mezi léty 1593 až 1596 mu Adam dokonce platil jeho studia v Itálii.¹¹³

Obecně je na Slavatovo spojení s hradeckým rodem nahlíženo jako na důvod jeho konverze a odvrácení se od českobratrské víry, kterou asi od poloviny 16. století vyznávala jeho rodina. Hradecký rod byl tradičně katolický a podporoval činnost katolických činitelů ve městě, jakými byli například členové Tovaryšstva Ježíšova. Roli jistě mohla sehrát i Vilémova kavalírská cesta do katolické Itálie.¹¹⁴ Změna náboženského vyznání se odehrála za poněkud dramatických okolností a jeho příbuzenstvo ji sledovalo se značnou nelibostí a snažilo se ho od konverze odradit.¹¹⁵ Nebyli však ve svých snahách úspěšní, a tak Vilém Slavata v roce 1597 v Hluboké nad Vltavou za přítomnosti řádu Societas Jesu a pánů z Hradce přijal katolickou víru.¹¹⁶ Sám Vilém svému otci Adamovi Slavatovi sepsal důvody, proč se rozhodl k takovému kroku. Prvním z nich bylo poukázání na nesoudržnost evangelických vyznání a na to, že jen katolická víra je schopná spasit lidské duše. V neposlední řadě ve své obhajobě vyzdvihoval zásluhy a kvality jezuitů, kteří svým věděním v oblasti teologie a dalších znalostí značně vyčnívali nad nekatolickými mysliteli i nad příslušníky jiných katolických řeholí.¹¹⁷

¹¹¹ M. MÁDL, *Slavatové*, s. 43.

¹¹² TAMTÉŽ.

¹¹³ P. MAŤA, *Zrození*, s. 516.

¹¹⁴ J. HRDLIČKA, *Vira*, s. 205-206.

¹¹⁵ TAMTÉŽ, s. 207.

¹¹⁶ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 4. Ke konverzi Viléma Slavaty J. JIREČEK, *Přestoupení*; Thomas WINKELBAUER, *Konfese a konverze. Šlechtické proměny vyznání v českých a rakouských zemích od sklonku 16. do poloviny 17. století*, Český časopis historický 98, 200, s. 476-540; P. MAŤA, *Von der Selbstopologie*.

¹¹⁷ J. HRDLIČKA – J. M. HAVLÍK, *Majitelé*, s. 79.

Svou druhou kavalírskou cestu do evropských zemí podnikl Vilém Slavata krátce po své konverzi v roce 1598, z níž se navrátil zpět roku 1600. Během této výpravy poznal Nizozemí, Francii, Španělsko, opět Itálii a Anglii. Za italského pobytu mu udělil audienci papež Kliment VIII, od něhož Slavata získal papežský dispens, díky kterému mohl v roce 1602 pojmout za manželku svou příbuznou Lucii Otýlii z Hradce.¹¹⁸ Po tomto okamžiku začala postupně jeho kariéra stoupat. V roce 1604 byl jmenován do úřadu karlštejnského purkrabího. Z této funkce byl roku 1611 odstraněn v souvislosti s domnělou spoluúčastí na vpádu pasovských vojsk do Království českého téhož roku. Ovšem ten samý rok se stal dvorským sudím. O rok později, tedy v roce 1612 se stal prezidentem české komory a pět let poté byl dosazen do funkce nejvyššího zemského sudího.¹¹⁹ V roce 1617 byl jmenován císařem Matyášem jedním z českých místodržících.¹²⁰

Možným důvodem Vilémova společenského růstu mohla být i náhlá smrt posledního žijícího mužského příslušníka pánů z Hradce Jáchyma Oldřicha. Jeho úmrtím v roce 1604 přešel veškerý rodový majetek na Vilémovu manželku a zároveň sestru Jáchyma Oldřicha Lucii Otýlii. Její manžel nebyl vlastníkem panství, ale jenom spoluvladařem.¹²¹ Oficiálním správcem a majitelem hradeckého dominia se Slavata stal až v roce 1632, kdy jeho manželka sepsala svou závěť v jeho prospěch.¹²²

Vilémovu politickou kariéru zastavilo vypuknutí stavovského povstání v roce 1618, jež začalo 23. května roku 1618 jeho vyhozením spolu s dalším místodržícím Jaroslavem Bořitou z Martinic a písařem Filipem Fabriciem z oken české kanceláře.¹²³ Po tomto nepříjemném zážitku se defenestrování muži uchýlili do domu Polyxeny Lobkovické z Pernštejna, která jim zde poskytla ochranu.¹²⁴ Až na Viléma Slavatu neutrpěl nikdo z nich závažnější poranění.¹²⁵ Přes ochranu Polyxeny byl Slavata nakonec držen v domácím vězení v Praze. Až v roce 1619 se mu podařilo dostat do Pasova. Zde trávil svůj exil, ze kterého se vrátil až v roce 1622.¹²⁶

¹¹⁸ J. HRDLIČKA, *Vira*, s. 212.

¹¹⁹ TÝŽ – J. M. HAVLÍK, *Majitelé*, s. 80.

¹²⁰ M. MÁDL, *Slavatové*, s. 44.

¹²¹ František TISCHER, *Paměti fary jindřichohradecké*, Jindřichův Hradec 1909, s. 76; J. HRDLIČKA – J. M. HAVLÍK, *Majitelé*, s. 80.

¹²² TAMTÉŽ, s. 83.

¹²³ Jiří HRBEK, *České stavovské povstání*, in: Václav BŮŽEK – Rostislav SMÍŠEK (edd.), *Habsburkové 1526-1740. Země Koruny české ve středoevropské monarchii*, Praha 2017, s. 113-115, zde s. 114; Marie RYANTOVÁ, *Polyxena z Lobkovic: obdivovaná i nenáviděná první dáma království*, Praha 2016, s. 314.

¹²⁴ TAMTÉŽ, s. 316-317.

¹²⁵ Ivana ČORNEJOVÁ, *Panna Marie*, s. 109.

¹²⁶ J. HRDLIČKA – J. M. HAVLÍK, *Majitelé*, s. 81; M. MÁDL, *Slavatové*, s. 44.

Po porážce stavů se opět rozeběhla jeho kariéra. Roku 1621 dokonce získal od císaře Ferdinanda II. hraběcí titul. Znovu stanul v čele české komory a zaujal úřad nejvyššího sudího. Rok po svém návratu z Pasova byl jmenován nejvyšším komorníkem. V roce 1627 se stal nejvyšším hofmistrem a o rok později dokonce i nejvyšším kancléřem. V souvislosti s tímto titulem byl nucen pobývat u císařského dvora Ferdinanda II. a poté Ferdinanda III. ve Vídni. V neposlední řadě se Slavatova společenská prestiž odráží i v udělení Řádu zlatého rouna, který získal v roce 1644.¹²⁷

Manžel Lucie Otýlie se zasadil o pokatolictění Jindřichova Hradce. V roce 1614 spolu se svou ženou vydal instrukci, v níž zaznívala žádost o katolické vyznání zámeckých služebníků.¹²⁸ Během stavovského povstání tyto snahy pochopitelně utichly. Nekatoličtí poddaní v Jindřichově Hradci se vzepřeli proti slavatovské vrchnosti a podařilo se jim získat do své správy farní kostel Nanebevzetí Panny Marie. Po porážce evangelických stavů na Bílé hoře byli povstalci zajati. Jejich soud se konal v létě roku 1622 v čase blížícího se svátku Nanebevzetí Panny Marie.¹²⁹ Později se Slavata snažil apelovat na poddané, aby minimálně dvakrát za rok šli k ušní zpovědi.¹³⁰ Prvními mezníky nařízené protireformace jsou roky 1625 a 1626, kdy se jindřichohradečtí měšťané měli zřeknout nekatolické víry.¹³¹

Vilémův život byl do jisté míry ovlivněn působením několika činitelů. Prvním z nich byla rodina pánů z Hradce, do které se přiřazenil. Po jejím vymření vystupoval jako dědic tohoto významného a vlivného rodu. Pomocí upevnování hradeckého odkazu se Vilém snažil zajistit pro příští generace svého rodu prestiž a postavení, jež se dostávalo dříve rodině jeho manželky. Podařilo se mu získat dědičně titul vladaře hradeckého roku 1625. O dva roky později byla tato výsada zanesena do Obnoveného zřízení zemského.¹³²

Dalším ze způsobů zavádění hradeckého dědictví byl výběr jmen pro syny Viléma a Lucie Otýlie. Jejich prvorozený potomek, který se narodil v roce 1603, nesl jméno Adam Pavel. Druhorozenému synovi dali jméno Jáchym Oldřich.¹³³ Třetí syn byl pojmenován František Vít. Pro své syny plánoval Vilém kariéru u císařského dvora. Rozhodně to platilo pro prvorozeného Adama Pavla. Této koncepci měla odpovídat i jeho nevěsta. Proto roku 1626 Adam Pavel pojal

¹²⁷ J. HRDLIČKA – J. M. HAVLÍK, *Majitelé*, s. 81.

¹²⁸ J. HRDLIČKA, *Vira*, s. 214.

¹²⁹ TAMTÉŽ, s. 374 a 461.

¹³⁰ TAMTÉŽ, s. 592.

¹³¹ TAMTÉŽ, s. 593.

¹³² M. MÁDL, *Slavatové*, s. 44.

¹³³ Jiří M. HAVLÍK, *Rodokmeny*, in: Ivana ČORNĚJOVÁ – Jiří M. HAVLÍK – Josef HRDLIČKA (edd.), *Telč a jezuité. Řád a jeho mecenáši*, Praha 2020, s. 290-294, zde s. 291; P. MAŤA, *Zrození*, s. 518.

za manželku Marii Markétu z Eggenberku, jejíž otec se pohyboval v blízkosti císaře Ferdinanda II. a vlastnil panství Český Krumlov. Bohužel manželství zůstalo bezdětné a nešťastné a bylo v roce 1632 anulováno.¹³⁴ Adam Pavel se poté stáhl ode dvora a většinu času trávil na zámku v Nové Bystřici. Od roku 1637 spravoval hradecké dominium.¹³⁵ Po smrti svého otce se stal roku 1652 vladařem domu hradeckého. O pět let později zemřel v Nové Bystřici a byl pohřben ve františkánském kostele svaté Kateřiny v Jindřichově Hradci.¹³⁶

Ambice svého otce naplnil více až druhý syn Jáchym Oldřich. V mládí se se svým starším bratrem zúčastnil kavalírské cesty do Itálie. Po svém návratu vykonával stejně jako jeho bratr úlohu komorníka na císařském dvoře. I on se oženil s nevěstou z váženého rodu. Byla jí Anna Marie Františka z Meggau.¹³⁷ Jáchym Oldřich roku 1635 získal funkci dvorského sudího Království českého, ovšem rozhodl se zůstat ve Vídni a na výkon zemského úřadu v podstatě rezignoval. Dalších funkcí se mu nedostalo, jelikož roku 1645 náhle zemřel.¹³⁸ Na rozdíl od svého bratra ale po sobě zanechal dědice, syny Ferdinanda Viléma, Jana Jiřího Jáchyma, Františka Leopolda Viléma a Jana Karla Jáchyma.¹³⁹

Posledními mužskými potomky slavatovského rodu ke konci 17. století byli František Leopold Slavata a Karel Jáchym Slavata. Oba nastoupili na církevní dráhu. První z nich ve snaze zachránit rod požádal v roce 1690 o papežský dispens, ale do roka zemřel. Karel Jáchym Slavata odmítl vystoupit z karmelitánského řádu, jehož byl členem, a tak de facto v roce 1691 rod Slavatů po meči vymřel. Rodové dominium se rozdělilo v letech 1691–1693 mezi slavatovské šlechtičny. Nejbohatší část dominia Jindřichův Hradec připadla Marii Josefě Slavatové, která se roku 1687 provdala za Jakuba Heřmana Černína z Chudenic a jindřichohradecké panství získalo novou vrchnost.¹⁴⁰ V roce 1712 zemřel člen bosých karmelitánů Jan Karel Jáchym Slavata. Tímto rokem také oficiálně vymřel rod Slavatů po meči.¹⁴¹

¹³⁴ TAMTÉŽ, s. 526.

¹³⁵ Č. TŘEČEK, *Výtvarné sběratelství*, s. 10.

¹³⁶ F. F. BŘEZINA, *Stručná chronika*, s. 27.

¹³⁷ J. HRDLIČKA – J. M. HAVLÍK, *Majitelé*, s. 83.

¹³⁸ TAMTÉŽ, s. 87-88.

¹³⁹ TÝŽ, *Rodokmeny*, s. 290-291.

¹⁴⁰ Č. TŘEČEK, *Výtvarné sběratelství*, s. 11-12; Jiří M. HAVLÍK, *Telč v rukou rodiny hrabat z Liechtensteina-Castelcorno*, in: Ivana ČORNĚJOVÁ – Jiří M. HAVLÍK – Josef HRDLIČKA (edd.), *Telč a jezuité. Řád a jeho mecenáši*, Praha 2020, s. 251-258, zde s. 252-254.

¹⁴¹ TÝŽ, *Rodokmeny*, s. 291.

3.1 Slavatovská zbožnost a rodové kulty světců

Spolu s pozemkovým majetkem a tradicemi pánů z Hradce přebíral Vilém Slavata uctívání kultů rodiny své manželky. Takovým příkladem může být kult Panny Marie. Ta měla pro Slavatu obzvlášť velký význam, protože jí přičítal své zázračné zachránění při defenestraci. Na památku tohoto mariánského zázraku nechal tuto událost zachytit na obraz.¹⁴² Plátno je výrazem hluboké mariánské úcty Viléma Slavaty. Lze to demonstrovat i na dalších obrazech, které si velmož nechal zhotovit či je od někoho získal. V jindřichohradeckém zámku převládaly nejvíce obrazy zobrazující Pannu Marii. Sám Vilém nechal objednat několik obrazů Kristovy matky. Na obrazech měly být zachyceny výjevy z Mariina života, například život Panny Marie, představení Panny Marie nebo Růžencová Panna Marie.¹⁴³ Jedním z dokladů Vilémovi silné úcty k Panně Marii byl slavnostní vjezd Staroboleslavského palladia do Jindřichova Hradce v roce 1650, o nějž se Slavata zasloužil. Toho roku se tento svatý medailonek vracel zpět do českých zemí, a to z Vídně, kam byl umístěn v důsledku třicetileté války.¹⁴⁴ Na počest této slavné události místní rodák a barokní skladatel Adam Michna z Otradovic složil píseň oslavující Staroboleslavské palladium.¹⁴⁵

V majetku Slavatovy manželky Lucie Otýlie Slavatové z Hradce měly být podle zápisu v inventáři jindřichohradeckého zámku z roku 1638 malby Krista s Pannou Marií, dále také obraz Korunovace Panny Marie nebo například obraz Panny Marie se svatým Josefem a malým Ježíškem na útěku do Egypta.¹⁴⁶ Zmíněný soupis obsahuje informace o uložení jednotlivých obrazů. Je v něm napsáno, v jakých komnatách se obrazy nacházely, případně kolik jich bylo. Bohužel ne u všech je zapsáno, co na nich bylo vyobrazeno či jaký malíř je namaloval. Podle informací v inventáři mělo být celkově zavěšeno v pokoji Lucie Otýlie 34 obrazů s Pannou Marií.¹⁴⁷ Je důležité připomenout, že inventář by měl pocházet z roku 1638, tedy z doby, kdy už Lucie Otýlie nežila. Přesto byl v jindřichohradeckém sídle stále pietně uchováván její pokoj. Majitelka jindřichohradeckého dominia zemřela v roce 1633 a pochována byla do mariánské kaple v bavorském Altöttingu.¹⁴⁸ Možná právě proto zde bylo umístěno tolik mariánských obrazů.

¹⁴² Jiří DVORSKÝ – Rudolf CHADRABA, *Votivní obraz Viléma Slavaty v Telči*, Umění 38, 1990, č. 2, s. 128-140; I. ČORNEJOVÁ, *Panna Marie*.

¹⁴³ J. NOVÁK, *Slavatové*, s. 17-18.

¹⁴⁴ SOKA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 83.; J. ROYT, *Obraz*, s. 216; literatura k palladiu V. RYNEŠ, *Paladium*.

¹⁴⁵ TAMTÉŽ, s. 108-109.

¹⁴⁶ J. NOVÁK, *Slavatové*, s. 17-18; SOKA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, RA Slavatů, inv. č. 122, sign. III A 4c, kart. 19, fol. 34.

¹⁴⁷ J. HRDLÍČKA, *Víra*, s. 462.

¹⁴⁸ TAMTÉŽ, s. 461.

V prostorách zámku se také nalézal rodokmen Bohorodičky s podpisem královny Anny. Vznikl v roce 1617 a jsou na něm vypodobněni světcí svatá Anna, svatá Kateřina, svatá Magdaléna, svatý Jan Křtitel a svatý Jan Evangelista se svatým Františkem z Assisi.¹⁴⁹ Slavata podporoval mariánský kult nejen na svém panství, ale i v rámci Svaté říše římské. Například spolu se svou manželkou věnoval votivní dary do již zmíněného mariánského kostela v Altöttingen. Zbožnost projevovali rovněž mariánskému kostelu v Mariazell na území Štýrska.¹⁵⁰

Silný byl i kult Ježíše Krista. Opět to lze dobře vidět na námětu jednotlivých obrazů ve vlastnictví slavatovské vrchnosti. Podle zápisu ve zmíněném inventáři měl mít Vilém Slavata ve svém pokoji na jindřichohradeckém zámku obrazy s modlícím se Kristem v Getsemanské zahradě a obraz s názvem *Ecce homo*.¹⁵¹ Tento výjev z Ježíšova života měla ve své komnatě i jeho manželka.¹⁵² Na obraze s tímto motivem Pilát ukazuje zbičovaného Krista s trnovou korunou lidem, kteří ho obžalovali, a říká jim „Hle, člověk“, tedy latinsky *Ecce homo*.¹⁵³ Vilém zadal objednávku na další obrazy vážící se ke kultu Spasitele. Jeden z nich měl znázorňovat Krista, jak vstupuje do předpekli a vysvobozuje z něj proroky, další zase seslání Ducha svatého.¹⁵⁴

Svatá Máří Magdaléna v Jindřichově Hradci měla charakter lokálního kultu. Kromě toho, že ji uctívalo Továřstvo Ježíšovo, protože jí byl zasvěcen řádový kostel v jezuitské koleji, ji ctíla i rodina Viléma Slavaty. I na tomto příkladu je možno sledovat sepětí Societas Jesu s vrchností. Sám Vilém objednal obraz s tímto námětem a v místnostech jeho manželky visely dokonce dva obrazy svaté Máří Magdalény.¹⁵⁵

Další z řady světicí, jež byly vymalovány na plátnech visících kolem roku 1638 na jindřichohradeckém zámku, byla svatá Kateřina.¹⁵⁶ Její kult byl v Jindřichově Hradci přítomen už dříve, a to díky zasvěcení františkánského kostela, který dal Jindřich IV. z Hradce postavit v roce 1478.¹⁵⁷ Obraz se zasnoubením svaté Kateřiny Ježíši Kristovi se také nacházel

¹⁴⁹ J. NOVÁK, *Soupis*, s. 98.

¹⁵⁰ J. HRDLIČKA, *Vira*, s. 461.

¹⁵¹ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, RA Slavatů, inv. č. 122, sign. III A 4c, kart. 19, fol. 22.

¹⁵² TAMTÉŽ, fol. 34; J. NOVÁK, *Slavatové*, s. 18.

¹⁵³ *Heslo Ecce Homo*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

¹⁵⁴ J. NOVÁK, *Slavatové*, s. 17.

¹⁵⁵ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, RA Slavatů, inv. č. 122, sign. III A 4c, kart. 19, fol. 34.

¹⁵⁶ TAMTÉŽ.

¹⁵⁷ J. NOVÁK, *Soupis*, s. 195.

v soukromých prostorách Lucie Otýlie.¹⁵⁸ Svatá mučednice byla pro svou křesťanskou víru vězněna a mučena. Měla být popravena na mučícím kole, to se ale rozbilo, a proto byla sřata mečem. Když byla zavřena ve vězení, měl se jí ukázat Kristus, jemuž se zasnoubila.¹⁵⁹ V ložnici Lucie Otýlie se nacházelo více portrétů svatých Kateřin. Na stěně visel kromě obrazu svaté Kateřiny Alexandrijské i obraz svaté Kateřiny Sienské.¹⁶⁰ Tato žena byla mystička a řeholnice žijící v Sieně během 14. století.¹⁶¹ Možným důvodem uctívání svaté Kateřiny také mohlo být jméno Slavatovy zbožné tchyně Kateřiny Hradecké z Montfortu.

Ze světic a světců se v pokojích Vilémovy manželky nacházely obrazy zobrazující svatou Annu s dětmi. Svatá Anna byla ženou svatého Jáchyma, matkou Panny Marie, a tedy babičkou Krista. Její oltář se nacházel v jindřichohradeckém farním kostele Nanebevzetí Panny Marie.¹⁶² Stěny v pokojích Lucie Otýlie zdobil i obraz svaté Veroniky, jak utírá Kristův obličej při jeho pochodu na Kalvárii.¹⁶³

Zastoupení mezi těmito svatými ženami měli rovněž dva světci. Prvním byl svatý Jeroným, kněz, který přeložil Bibli do latiny.¹⁶⁴ Druhý obraz zachycoval svatého Josefa, pěstouna Páně a manžela Panny Marie, jak kráčí s Ježíšem Kristem.¹⁶⁵ Vilém Slavata nechal vyhotovit malbu se svatým Josef u malíře Oldřicha Lotha, jenž vystupoval zčásti jako jeho dvorní malíř. U tohoto umělce Slavata objednával i jiné malby, například některé z mariánských obrazů.¹⁶⁶ Je možné usuzovat, že kult svatého Josefa byl lokální, jelikož jeden z oltářů v proboštském kostele nesl také zasvěcení svatému Josefovi.¹⁶⁷

Do skupiny lokálních kultů, jež byly uctívány i vládnoucí vrchností, patřila rovněž svatá Alžběta, jež byla matkou svatého Jana Křtitele a tetou Panny Marie.¹⁶⁸ Kromě zasvěcení malého kostela na jindřichohradeckém předměstí měli Slavatové vlastnit jeden malý obraz této

¹⁵⁸ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, RA Slavatů, inv. č. 122, sign. III A 4c, kart. 19, fol. 34.

¹⁵⁹ *Heslo Kateřina Alexandrijská*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

¹⁶⁰ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště zámek, RA Slavatů, inv. č. 122, sign. III A 4c, kart. 19, fol. 34.

¹⁶¹ J. NOVÁK, *Slavatové*, s. 18; *heslo Kateřina Sienská*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

¹⁶² SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, RA Slavatů, inv. č. 122, sign. III A 4c, kart. 19, fol. 34; *heslo Anna*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*; SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 68.

¹⁶³ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, RA Slavatů, inv. č. 122, sign. III A 4c, kart. 19, fol. 34.

¹⁶⁴ J. NOVÁK, *Slavatové*, s. 18, *heslo Jeroným*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

¹⁶⁵ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, RA Slavatů, inv. č. 122, sign. III A 4c, kart. 19, fol. 34; *heslo Josef*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

¹⁶⁶ J. NOVÁK, *Slavatové*, s. 17. Nověji k malíři Oldřichu Lothovi Reinhold BAUMSTARK, *Ulrich Loth: zwischen Caravaggio und Rubens*, München 2008.

¹⁶⁷ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 66.

¹⁶⁸ *Heslo Alžběta*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

svěťice.¹⁶⁹ Možným důvodem přítomnosti kultu této svěťice v jindřichohradeckém sídle mohl být i fakt, že jméno Alžběta nosila Vilémova babička.

Slavata nakupoval a zadával objednávky na obrazy s dalšími svěťci a svěťicemi. Takovým příkladem může být malba zachycující svatou Cecílii.¹⁷⁰ Tato žena pocházela z římské patricijské rodiny. Pro svou víru byla mučena v kotli s vařícím olejem, a nakonec třikrát sřata mečem. Stala se patronkou hudby a muzikantů.¹⁷¹

Rod Slavatů měl i své rodové svěťce. Řadili se k nim svatý Vilém a svatá Lucie. Tato svěťice byla panna mučednice, která byla pro svou víru mučena trháním zubů a ponořením do vařícího oleje. Nakonec byla sřata mečem. Podle jedné legendy si sama odstranila své oči a její pohanský nastávající se ji měl proto zřít. Z tohoto důvodu byla uctívána jako patronka slepců a pomocnice při špatném zraku.¹⁷² Obraz svaté Lucie měla její jmenovkyně pověšený ve své komnatě.¹⁷³ V roce 1627 Slavata nechal kvůli onemocnění své manželky zhotovit sochu svaté Lucie a přislíbil ji mariánskému poutnímu místu do Altöttingu.¹⁷⁴ Mimo to se jedna další socha svaté Lucie nacházela v jezuitském kostele svaté Máří Magdalény v Jindřichově Hradci.

V témže svatostánku byla umístěna i socha svatého Viléma. Obě sochy byly posvěceny v roce 1632, kdy byla dokončena rekonstrukce kostela svaté Máří Magdalény, jenž vyhořel před 18 lety.¹⁷⁵ Na tomto příkladu je dobře vidět sepětí Societas Jesu a slavatovské vrchnosti. Kromě ní existovala ještě jedna socha svatého Viléma. Byla vyrobená v roce 1627 ze stříbra a Vilémem Slavatou věnována opět do bavorského Altöttingu. Mělo jít o přimluvu u Panny Marie, aby uchránila město Jindřichův Hradec před morem.¹⁷⁶

Svatých Vilémů bylo více. Jeden z nich Vilém Akvitánský byl původně svěťský vládce a vévoda. Válčil se saracénskými neznabohy a po svém přestoupení na křesťanskou víru vstoupil do kláštera benediktinů.¹⁷⁷ Druhým svěťcem se stejným jménem byl svatý Vilém Veliký. V mládí vedl rozpustilý život, ale po setkání se svatým Bernardem se stal poustevníkem a vykonal řadu poutí. Po jeho smrti vznikl na jeho počest řád poustevníků Vilemitů.¹⁷⁸ Světec se

¹⁶⁹ J. NOVÁK, *Slavatové*, s. 18.

¹⁷⁰ TAMTÉŽ, s. 17.

¹⁷¹ *Heslo Cecílie*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

¹⁷² *Heslo Lucie*, in: TAMTÉŽ.

¹⁷³ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, RA Slavatů, inv. č. 122, sign. III A 4c, kart. 19, fol. 34.

¹⁷⁴ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 34.

¹⁷⁵ TAMTÉŽ, fol. 47.

¹⁷⁶ TAMTÉŽ, fol. 34.

¹⁷⁷ J. HALL, *Slovník*, s. 481.

¹⁷⁸ *Heslo Vilém Veliký*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

jménem Vilém z Eskillu byl opatem augustiniánů, jenž byl povolán do Dánska.¹⁷⁹ Posledním svatým Vilémem byl Vilém z Vercelli. Opět to byl opat a poustevník, který vykonal mnoho zázraků a jeho přičiněním byla založena nová kongregace benediktýnů.¹⁸⁰

Možným důvodem sepětí Slavatů a jezuitů byla Viléma konverze, která se odehrála pod jezuitskou režií. Od tohoto okamžiku Vilém Slavata vystupoval jako podporovatel a ochránce jezuitské řehole. Poprvé se to projevilo na začátku třicetileté války, kdy byl Vilém Slavata nucen uchýlit se na nějaký čas do exilu v Pasově. Zde napsal rozsáhlý rukopis, v němž se stavěl na obranu řádu. Vyzdvihoval jeho zásluhy, činnost v jednotlivých evropských zemích a zdůrazňoval přínos jeho působení v Království českém.¹⁸¹ O osobní oblíbenosti jezuitského řádu vypovídala i instituce, kde se vzdělávali jeho synové a později i další mužští příslušníci slavatovského rodu. Jeho synové Adam Pavel a Jáchym Oldřich získali své první vědomosti v prostředí jezuitského gymnázia.¹⁸²

Vilémova podpora Tovaryšstva Ježíšova se promítla i do roviny umělecké. Několik let po svém návratu z exilu inicioval vznik oltáře svatého Ignáce z Loyoly pro prostory řádového kostela svaté Máří Magdalény. Učinil tak z důvodu nebezpečí moru, který ohrožoval Jindřichův Hradec v roce 1625. Na tomto příkladu lze vidět, že Slavata spatřoval u Tovaryšstva Ježíšova největší spásonosnou sílu coby přimlůvců u Boha. Později v roce 1642 se zasloužil o vybudování dalšího oltáře. Tentokrát se jednalo o oltář svatého Františka Xaverského pro tentýž jezuitský kostel. Na tomto oltáři je názorně vidět provázanost slavatovského rodu s jezuitským řádem, neboť pod oltářním obrazem byly vymalovány na dvou místech erby Viléma Slavaty. Umělecké objednávky s jezuitskou tematikou zadával rovněž jeho syn Adam Pavel Slavata. Ten nechal ve stejném roce na své náklady pořídit obraz svatého Františka Xaverského, jenž měl být umístěn v řádové kapli svaté Magdalény.¹⁸³

S jezuitským řádem souzněl Vilém Slavata i na úrovni osobní zbožnosti. V roce 1644 slavnostně odpřisáhnul slib, v němž se zavázal, že bude o svátečních dnech a nedělích chodit do kostela během poledních hodin a po dobu jedné hodiny se zde bude modlit. Každý den měl v plánu půlhodinové meditace, které o svátcích měly trvat zhruba jednu hodinu. Odmítal ve svém slibu hraní karet a styky se ženami. Také se v něm zavázal, že bude pokračovat

¹⁷⁹ *Heslo Vilém z Eskillu*, in: TAMTÉŽ.

¹⁸⁰ *Heslo Vilém z Vercelli*, in: TAMTÉŽ.

¹⁸¹ J. HRDLIČKA – J. M. HAVLÍK, *Majitelé*, s. 80-81; J. HRDLIČKA, *Slavatova obrana*.

¹⁸² M. NOVOTNÝ, *Kolej*, s. 133; J. HRDLIČKA – J. M. HAVLÍK, *Majitelé*, s. 83.

¹⁸³ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 66.

v sepisování svého *Historického spisování* a že se bude několik dní v roce věnovat duchovním cvičením svatého Ignáce.¹⁸⁴

Poslední rovinou Vilémovi oddanosti se stal jeho pohřeb v roce 1652. Toho roku byl na své přání pochován do krypty řádového kostela svatě Máří Magdalény. Dokonce si vymohl od představeného řádu povolení, aby mohl odejít na věčnost v tradičním řádovém oděvu.¹⁸⁵

Slavatové nepodporovali ovšem pouze jezuity. Menší část jejich přízně se dostávala i konventu svatého Františka v Jindřichově Hradci. Například spolu se svou tchýní Kateřinou Hradeckou z Montfortu začal Vilém po konci stavovského povstání opravovat řádový kostel svatě Kateřiny a klášter, který byl poničen v roce 1619.¹⁸⁶ Slavatova zbožná tchýně podporovala františkánský řád i jinými způsoby. Například v roce 1624 darovala spolu se svou dcerou Lucií Otýlíí místnímu konventu bílý pluviál s perlami, dvě bílé a dvě červené kasule, dalmatiky a čtyři alby.¹⁸⁷

V roce 1628 nechala Kateřina Hradecká z Montfortu na své náklady dokonce zbudovat v kostele svatě Kateřiny oltář svatého Františka.¹⁸⁸ Svatý František z Assisi byl zakladatelem řádu františkánů. Původně žil světským životem. V roce 1205 se vydal na cestu do Apulie, při níž se mu ve Spoletu dostalo osvícení a stal se poustevníkem.¹⁸⁹ O úctě ke kultu svatého Františka svědčí taktéž dříve zmíněný rodokmen Bohorodičky z roku 1617 umístěný v jednom ze zámeckých pokojů, na němž byl zobrazen kromě ostatních světců i svatý František. Podle zámeckého inventáře z roku 1638 se měl na zámku nacházet samostatný obraz se svatým Františkem.¹⁹⁰ Důkazem, že se v případě svatého Františka mohlo jednat o rodovou zbožnost, je rovněž fakt, že nejmladší z Vilémových synů se jmenoval František Vít. Nejstarší z jeho synů Adam Pavel zase dokončil v roce 1644 stavbu františkánského kláštera.¹⁹¹ Oblíbenost františkánů u Adama Pavla vyústila v jeho pohřbení do klášterního kostela svatě Kateřiny. Spolu s ním je zde pochován i jeho nejmladší bratr František Vít.¹⁹² Adamovo srdce bylo ovšem

¹⁸⁴ J. HRDLIČKA – J. M. HAVLÍK, *Majitelé*, s. 82.

¹⁸⁵ Pavel KRÁL (ed.), *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550 až 1650*, České Budějovice 2002; J. HRDLIČKA – J. M. HAVLÍK, *Majitelé*, s. 81-82.

¹⁸⁶ F. F. Březina, *Stručná chronika*, s. 25; J. NOVÁK, *Soupis*, s. 193-194.

¹⁸⁷ F. F. Březina, *Stručná chronika*, s. 25.

¹⁸⁸ TAMTÉŽ, s. 26.

¹⁸⁹ *Heslo František z Assisi (Serafinský)*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy. O tomto světcu napsal monografii Jacques Le GOFF, Svatý František z Assisi*, Praha 2004.

¹⁹⁰ J. NOVÁK, *Soupis*, s. 98; SOKA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, RA Slavatů, inv. č. 122, sign. III A 4c, kart. 19, fol. 36.

¹⁹¹ J. NOVÁK, *Soupis*, s. 194.

¹⁹² F. F. Březina, *Stručná chronika*, s. 27; František TISCHER, *O hrobkách a pohřbech ve františkánském kostele sv. Kateřiny v Jindř. Hradci*, Ohlas od Nežárky z 14. září 1895.

uloženo do farního kostela svatého Petra a Pavla v Nové Bystřici, kde trávil po svém odchodu ode dvora nejvíce času.¹⁹³

V první polovině 17. věku členové rodiny Slavatů projevovali úctu velké řadě kultů. Na prvním místě byl jednoznačně kult Panny Marie a Ježíše Krista, jenž nejhrolivěji podporoval Vilém Slavata se svou manželkou Lucií Otýlíí. Vypovídá o tom počet obrazů na jindřichohradeckém zámku, které měly nejčastěji mariánskou a christologickou tematiku. U obou manželů dokonce přesáhla úcta k Panně Marii hranice jejich dominia i Království českého, jelikož projevovali silnou úctu k Panně Marii altöttinské. Ať už formou věnování soch světců, jako tomu bylo v případě Viléma Slavaty, nebo místem jejich posledního odpočinku, jako to učinila Lucie Otýlie. Druhým oblíbeným kultem byly u Viléma Slavaty kulty jezuitského řádu. Zasadil se o vybudování oltářů svatého Ignáce z Loyoly a svatého Františka Xaverského. Navíc do prostoru jezuitského kostela umístil sochy s patrony svého rodu, a sice svatého Viléma a svaté Lucie. Více než výmluvně o hluboké úctě jezuitského řádu a jeho světců vypovídalo místo pohřbu Viléma Slavaty, které se nachází v jezuitském kostele svaté Máří Magdalény. Kult této světice v Jindřichově Hradci měl na jedné straně charakter jezuitského kultu a na straně druhé kultu lokálního. Podobně na tom byly například i lokální kulty svatého Josefa, svaté Anny a svaté Alžběty. O lokálnosti těchto kultů vypovídá zasvěcení oltářů v proboštském kostele Nanebevzetí Panny Marie těmto světcům. Skutečnost, že tyto světce uctívali i Slavatové, dokazuje seznam obrazů zmíněných v inventáři jindřichohradeckého zámku, kde jsou uvedeny názvy a náměty některých obrazů. Poněkud ojedinělými případy v Jindřichově Hradci jsou kulty svaté Cecílie a svatého Jeronýma. Kromě dvou obrazů s námětem těchto světců nenaznačuje nic jejich předešlému uctívání. I když Vilém Slavata velmi oddaně podporoval Tovaryšstvo Ježíšovo, ostatní členové jeho rodiny ho v tomto až tolik nenapodobovali a projevovali přízeň také konkurenčnímu řádu svatého Františka z Assisi, jehož kult například podporoval Vilémův syn Adam Pavel Slavata. Opět to dokládá místo pochování Adama Pavla. Podobně to naznačuje i přítomnost světcových obrazů v jindřichohradeckém zámku nebo například vybudování františkánského oltáře Kateřinou Hradeckou z Montfortu. Tato žena se zasloužila o uvedení Tovaryšstva Ježíšova do města, o čemž bude pojednávat následující kapitola.

¹⁹³ J. NOVÁK, *Soupis*, s. 9 a 17.

4. TOVARYŠSTVO JEŽÍŠOVO A JEHO PŮSOBENÍ V JINDŘICHOVĚ HRADCI

S dobou baroka je neodmyslitelně spjata i působení členů řádu Societas Jesu, česky Tovaryšstva Ježíšova. Členové této římskokatolické řeholní instituce byli významnými politickými, kulturními i společenskými aktéry nejen v raně novověké Evropě, ale i v zámoří, a patřili mezi nejvlivnější řehole své doby. Vykonaávali, stejně jako mnohé další řády té doby, zásadní úkol při pobělohorské rekatolizaci v Království českém. Za pomoci vzdělávání mládeže, organizování různých náboženských slavností, poutí, divadel, misijních činností a neustálého působení na věřící se Tovaryšstvu podařilo úspěšně obracet české země na katolickou víru. Vyjma již uváděných přesvědčovacích prostředků Societas Jesu využívala ve svůj prospěch i umělecké objednávky. Činila tak v souladu se závěry tridentského koncilu, jenž na své posledním zasedání ustanovil uctívání ostatků a obrazů svatých.¹⁹⁴

O založení řádu se zasloužil španělský kněz a světec, sv. Ignác z Loyoly. Pocházel ze šlechtické rodiny z oblasti Baskicka. Původně se vydal na vojenskou dráhu. Osudovou událostí a zvratem v Ignácově slibné válečnické kariéře bylo obléhání španělské pevnosti Pamplona francouzským vojskem, ke kterému došlo roku 1521.¹⁹⁵ Během tohoto obléhání byl zraněn dělovou koulí a následně musel strávit značný čas upoután na lůžko. V té době se mu do rukou dostaly životopisy svatých a Život Kristův.¹⁹⁶ Čtení o světcích a jejich zbožných skutcích ho zasáhlo natolik, že rezignoval na kariéru vojáka a vydal se na církevní dráhu. Jako poutník navštívil Monserrat, Jeruzalém nebo Manseru. V posledním zmiňovaném městě se mu dostalo vidění, které ho utvrdilo v jeho směřování duchovním směrem. V tomto místě sepsal předběžné znění svých *Duchovních cvičení*, která se později uplatňovala v řádu.¹⁹⁷ Papež Pavel III. předběžně odsouhlasil založení Tovaryšstva roku 1539. Náležitě to potvrdil rok poté papežskou bulou *Regimini militantis ecclesiae*.¹⁹⁸ Základní uspořádání a fungování řádu je obsaženo v ústavě řádu *Constitutiones Societatis Jesu*. Jsou v ní zachyceny čtyři základní oblasti působnosti řádu. Je to především vzdělávání a výchova mládeže, misijní a kněžská činnost. Dalším důležitým dokumentem pro řád byla již zmíněná *Duchovní cvičení*, která měla sloužit

¹⁹⁴ Hubert JEDIN, *Malé dějiny koncilů*, Praha 1990, s. 78.

¹⁹⁵ I. ČORNEJOVÁ, *Tovaryšstvo*, s. 9–10.

¹⁹⁶ TÁŽ, *Stručné dějiny Tovaryšstva Ježíšova do roku 1773*, in: TÁŽ – Jiří M. HAVLÍK – Josef HRDLIČKA (edd.), *Telč s jezuité. Řád a jeho mecenáši*, Praha 2020, s. 13–22, zde s. 13.

¹⁹⁷ I. ČORNEJOVÁ, *Tovaryšstvo*, s. 14.

¹⁹⁸ André RAVIER, *Ignác z Loyoly zakládá Tovaryšstvo Ježíšovo*, Olomouc 2002, s. 112–113.

k poznání Boha.¹⁹⁹ Řádovým heslem se stalo „*Omnia ad maiorem Dei gloriam*,“ což v překladu znamená *Všechno k větší slávě Boží*.²⁰⁰

Vzdělávání bylo jedním z hlavních, ba přímo nejhlavnějších úkolů Societas Jesu. Nosným bodem jezuitského školství byla znalost jazyků, konkrétně latiny, ve které probíhala výuka. Kromě kultivace duše měla být kultivována i tělesná schránka člověka. Žáci měli podnikat procházky, jezdit na koni, šermovat a konat další sportovní aktivity.²⁰¹

Výuka se uskutečňovala nejprve na gymnáziích, tzv. nižších studiích. Poté mohli nastoupit na vyšší studia – teologické a filozofické fakulty. Mnohde proto byly zakládány jezuitské univerzity či jezuité přebírali do své správy stávající vysoká učení.²⁰² Podobně tomu bylo i v případě Království českého. Roku 1566 jim byla v Praze zřízena Ferdinandova akademie, jež sídlila na Starém Městě u sv. Klimenta.²⁰³ Zároveň jim byla svěřena i Univerzita Karlova roku 1622. Po předání se ovšem rozhořel spor o pražskou univerzitu mezi Tovaryštvem a arcibiskupem Harrachem, který ukončil až roku 1638 Ferdinand III.²⁰⁴

Do českých zemích přišli příslušníci Societas Jesu na jaře roku 1556. Snahy o jejich příchod jsou ale starší a datují se do roku 1547. Podíl na uvedení jezuitů do Prahy měl člen tohoto řádu, a sice svatý Petr Canisius, který bývá nazýván apoštolem Německa.²⁰⁵ Tovaryšstvo Ježíšovo se v Praze usadilo v staroměstském klášteře dominikánů u sv. Klimenta. Jednalo se o strategicky výhodnou polohu. Toto místo leží na pravém břehu Vltavy v bezprostřední blízkosti hlavní pražské komunikace – Královské cesty. Je důležité zmínit, že řád sv. Ignáce byl řádem městským. Všechny jezuitské fundace se nacházely u hlavních městských ulic, náměstí a v městských centrech.²⁰⁶ Netrvalo dlouho, a i v dalších místech Království českého začaly být zakládány koleje Tovaryšstva. V roce 1566 byla založena kolej v Olomouci, poté v Brně, v Českém Krumlově vznikla fundace roku 1584 a roku 1594 i v Jindřichově Hradci. Další koleje vznikaly v Chomutově nebo třeba v Kladsku.²⁰⁷ Po vypuknutí stavovského povstání

¹⁹⁹ I. ČORNEJOVÁ, *Stručné dějiny*, s. 14–16.

²⁰⁰ *Heslo Jezuité*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

²⁰¹ I. ČORNEJOVÁ, *Tovaryšstvo*, s. 64.

²⁰² TÁŽ, *Stručné dějiny*, s. 18.

²⁰³ TÁŽ, *Jezuité a reforma pražské univerzity. Spory s kardinálem Arnoštem Vojtěchem Harrachem*, in: Petronilla CEMUS – Richard CEMUS (edd.), *Bohemia Jesuitica 1556-2006*, I, Praha 2010, s. 319-328, zde s. 320; TÁŽ, *Tovaryšstvo*, s. 60.

²⁰⁴ TÁŽ, *Jezuité a reforma*, s. 320–325.

²⁰⁵ James BRODRICK, *Rozšíření jezuitů*, Olomouc 2005, s. 86; Ivana ČORNEJOVÁ, *Jezuité v českých zemích*, in: TÁŽ – Jiří M. HAVLÍK – Josef HRDLÍČKA (edd.), *Telč s jezuité. Řád a jeho mecenáši*, Praha 2020, s. 23-32, zde s. 23.

²⁰⁶ Michal ŠRONĚK, *Tovaryšstvo Ježíšovo a město jako prostor řádové reprezentace*, *Umění* 66, 2018, č. 4, s. 264-282, zde s. 264-265.

²⁰⁷ I. ČORNEJOVÁ, *Jezuité v českých zemích*, s. 25-26.

musel řád z Království českého odejít. Do země se mohli vrátit až po výhře katolických vojsk na Bílé hoře.²⁰⁸

Jezuitský řád se vyznačoval i specifickou formou zbožnosti. Velkou pozornost věnoval velkým církevním svátkům, jakým byl například svátek Božího těla. V tento den konal okázalá procesí a divadelní představení. Pořádání divadelních představení vycházelo z *Duchovních cvičení* svatého Ignáce, v nichž je zdůrazněna vedoucí úloha smyslového vnímání víry.²⁰⁹ Inscenace se konala z mnoha důvodů. Podnětem pro uspořádání mohla být kanonizace řádového světce, příjezd významného hosta do města, oslavy církevního svátku či sňatku příslušníka vrchnostenské šlechty. Nejčastějším důvodem pro jejich konání ale byla školní výuka.²¹⁰ Podobně dramaticky jezuité pojímali i oslavy Velikonoc, kdy byla organizována flagelantská procesí ve městech. Vyjadřovali velkou úctu k Panně Marii a pochopitelně i k Ježíši. Silně propagovali dogma o Neposkvrněném početí Panny Marie, kult Nejsvětějšího Srdce Páně a kult Ježíšova Jména. Spolu s tím odkazovali na další kulty. Jejich kostely často nesly zasvěcení řádových světců, Kristu Spasiteli, Panně Marii nebo zasvěcení, které se vztahovalo k předchozím kultům na místě vzniku nové koleje. Pokud řád získal ostatky nějakého cizího světce, tak sám zaváděl a vytvářel jeho kult v dané lokalitě.

4.1 Příchod Societas Jesu do Jindřichova Hradce

Na jindřichohradecké panství jezuitský řád přišel ještě před Bílou horou. Přesněji řečeno sem byl pozván místní vrchností na začátku devadesátých let 16. století. Významně se o to zasloužila Kateřina Hradecká z Montfortu, manželka Adama II. z Hradce. Možnost založení řádového domu v Jindřichově Hradci začal Adam II. probírat při pohřbu Viléma, vladaře domu rožmberského. Jednání probíhala již od roku 1592.²¹¹ Oficiálně bylo Societas Jesu do města uvedeno 20. ledna 1594, jak o tom svědčí zakládací listina řádového domu.²¹² Fundace byla pojmenovaná *Collegium Assumptionis Beatae Mariae*, což znamená kolej Nanebevzetí Panny Marie.²¹³

²⁰⁸ TAMTÉŽ, s. 26.

²⁰⁹ Kateřina BOBKOVÁ-VALENTOVÁ – Magdalena JACKOVÁ, *Úvod do kapitoly: jezuitské divadlo v Čechách*, in: Petronilla CEMUS – Richard CEMUS (edd.), *Bohemia Jesuitica 1556-2006, II*, Praha 2010, s. 895-908, zde s. 896.

²¹⁰ TAMTÉŽ, s. 895-896; Kateřina BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, *Das Bild des Herrschers auf der Jesuitenbühne*, in: Petronilla CEMUS – Richard CEMUS (edd.), *Bohemia Jesuitica 1556-2006, II*, Praha 2010, s. 925-934, zde s. 934.

²¹¹ J. HRDLÍČKA, *Víra*, s. 175-176.

²¹² M. NOVOTNÝ, *Jindřichohradecká kolej*, s. 372.

²¹³ TAMTÉŽ, s. 371; Josef KOLÁČEK, *Úvod do kapitoly: Jezuitské školství*, in: Petronilla CEMUS – Richard CEMUS (edd.), *Bohemia Jesuitica 1556-2006, II*, Praha 2010, s. 295-310, zde s. 297.

Samotná výstavba začala na svátek svatého Prokopa 4. července roku 1595.²¹⁴ Stavba byla dokončena alespoň z části roku 1599. Částečně postavenou kolej poničil požár, který ve městě vypukl na jaře roku 1615. Zpomalení způsobil i nucený odchod Tovaryšstva v důsledku stavovského povstání. Kompletně byly práce na řádovém domě ukončeny zřejmě roku 1628.²¹⁵

Součástí souboru jezuitských budov byla samozřejmě samotná kolej Nanebevzetí Panny Marie s kostelem svaté Máří Magdalény. Naproti koleji vznikl *domus pauperum* neboli konvikt, později seminář, jenž měl sloužit pro ubytování studentů. Ten byl vystavěn mezi léty 1606 až 1608.²¹⁶ Součástí této budovy byla i kaple svatého Víta.²¹⁷

Už od samého počátku byl řád výrazně podporován hradeckým vládnoucím párem. Přízeň z řad vrchnosti byla projevována i finančními dary. Vypovídá o tom fakt, že i přes velké zadlužení hradeckého rodu bylo Tovaryšstvo od zahájení stavby koleje velkoryse finančně podporováno. Roční důchod koleje měl činit 1500 kop grošů míšeňských. Pravidelně měla být zásobována pивem, vínem, voskem, obilím, sýrem a dalšími produkty.²¹⁸

Tovaryšstvo výrazně zasahovalo i do školství na panství. Od svého příchodu měli jezuité poslední slovo v otázce vzdělávání. Ještě před jejich příchodem byla ve městě provozována farní škola, tzv. latinská, v níž žáci studovali Bibli a učili se latinsky. Tuto instituci převzali jezuité do své správy roku 1595.²¹⁹ Téhož roku si ve městě založili svou vlastní vyšší školu. Byla otevřena *parva* – příprava na gymnázium a *principie* – první z pěti tříd. Roku 1596 byla otevřena třída gramatiky a roku 1598 i třídy syntaxe. Třída poetiky začala existovat až o dva roky později. V roce 1602 se do Jindřichova Hradce přesunula z Českého Krumlova pátá třída, jelikož se českokrumlovský učitel rétoriky nepohodl s Petrem Vokem z Rožmberka. Tím byly pokryty všechny stupně nižších studií.²²⁰

Příchod Tovaryšstva na venkovské sídlo pánů z Hradce nebylo vítáno všemi. Mnohokrát docházelo ke sporům mezi jezuity a místními nekatolíky. Dokonce se rozhořely spory mezi nimi a katolickými činiteli ve městě. Důvodem neklidného soužití jezuitů a farního kléru byl výkon patronátního práva k farním kostelům na panství, jenž Adam II. z Hradce přiřkl ve

²¹⁴ J. HRDLIČKA, *Víra*, s. 179; SOKA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 3.

²¹⁵ F. TISCHER, *Paměti*, s. 62; M. NOVOTNÝ, *Jindřichohradecká kolej*, s. 372-373; J. HRDLIČKA, *Víra*, s. 179.

²¹⁶ J. KOLÁČEK, *Úvod*, s. 297; M. NOVOTNÝ, *Jindřichohradecká kolej*, s. 373.

²¹⁷ J. HRDLIČKA, *Víra*, s. 182.

²¹⁸ M. NOVOTNÝ, *Kolej*, s. 129-130 a 136.

²¹⁹ F. TISCHER, *Paměti*, s. 63; J. HRDLIČKA, *Víra*, s. 182; Václav BŮŽEK – Miroslav NOVOTNÝ, *Mecenáši*, in: Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA a kol., *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997, s. 150-160, zde s. 154.

²²⁰ J. HRDLIČKA, *Víra*, s. 180; M. NOVOTNÝ, *Jindřichohradecká kolej*, s. 379-380.

fundační listině jezuitskému řádu. Faráři zůstaly jeho povinnosti, nadále mohl udělovat svátosti, ale v řízení bohoslužeb musel poslouchat jezuitu a nikdo nemohl být pochován bez jejich souhlasu.²²¹

Ne příliš hladké soužití měl jezuitský řád s františkány. Z hlediska řádu svatého Františka to byla svým způsobem konkurence, která se těšila velké popularitě a přízni vrchnosti. I františkánskému řádu páni z Hradce poskytovali finanční obnos, rozhodně ale ne v tak velké míře. Koncem devadesátých let 16. století se jednalo pouze o částku 45 grošů českých za týden.²²² Do otevřeného sporu se tyto dvě kongregace dostaly roku 1605. Pomyslným jablkem sváru mezi těmito dvěma stranami bylo konání procesí do františkánského kostela svaté Kateřiny, jež organizovali jezuité. Vítězem v této záležitosti se stali roku 1608 františkáni a Tovaryšstvo napříště už nesmělo svá procesí směřovat do tohoto svatostánku.²²³

Snahy o pokatolictění obyvatel na nějaký čas zastavily události roku 1618, kdy vypuklo stavovské povstání.²²⁴ Místem dočasného exilu hradeckých jezuitů se stal Pasov, ve kterém trávil své vyhnanství i jejich podporovatel Vilém Slavata.²²⁵

Po návratu řádu do města postupně narůstal vliv a jejich snažení bylo korunováno prvními úspěchy. Využívali mnohé prostředky, jak zapůsobit na věřící a donutit je k přejití na katolickou víru. Takovým nástrojem, jenž byl používán ještě před stavovským povstáním, byla kázání. V jezuitském prostředí se začala šířit kolem poloviny devadesátých let 16. století a první z nich se uskutečnila v němčině zřejmě v kostele svatého Jana Křtitele. O pár let později se přikročilo k českým kázáním v kostele Nanebevzetí Panny Marie, za nimiž stál pozdější rektor koleje Mikuláš Pistorius.²²⁶

Dalším z nástrojů rekatolizace, který nabyl vrcholu po roku 1620, bylo přijímání pod jednou způsobu. To bylo nejprve prosazeno roku 1616. Tehdy ještě zatím pouze v prostředí jezuitského gymnázia.²²⁷ Druhým bylo kladení důrazu na ušní zpověď. Na jejím zavedení měli zájem i majitelé panství. Vilém Slavata nabádal své poddané, aby alespoň dvakrát do roka podstoupili ušní zpověď a přijali oltářní svátost po katolickém způsobu.²²⁸ Je těžké určit, zda poddaní přistupovali k ušní zpovědi dobrovolně z vlastního přesvědčení, nebo zda to činili pouze

²²¹ F. TISCHER, *Paměti*, s. 61; J. HRDLIČKA, *Víra*, s. 184.

²²² TAMTÉŽ, s. 179.

²²³ F. TISCHER, *Paměti*, s. 83; J. HRDLIČKA, *Víra*, s. 188.

²²⁴ M. NOVOTNÝ, *Kolej*, s. 133.

²²⁵ F. TISCHER, *Paměti*, s. 92 a 94.

²²⁶ J. HRDLIČKA, *Víra*, s. 186.

²²⁷ TAMTÉŽ, s. 181.

²²⁸ TAMTÉŽ, s. 592.

z donucení vrchnosti. Jisté ovšem je, že vrchnost nařídila všem obyvatelům Jindřichova Hradce roku 1625 a 1626 přestoupení ke katolickému vyznání.²²⁹

Řád se na věřící nesnažil působit pouze jen věroučnými zásadami. V duchu nastupujícího baroka začaly být více v oblibě různá procesí, poutě, slavnostní náboženské průvody a mnohé další festivity. Kromě toho docházelo i k většímu zapojení laiků do náboženského života prostřednictvím náboženských bratrstev, která spadala pod patronaci jezuitského řádu.²³⁰

Nejstarší konfraternitou na území města se stala roku 1602 kongregace Zvěstování Panny Marie. Její sídlo bylo na půdě řádové koleje při kostele svaté Máří Magdalény. Tato latinská kongregace spojovala kromě jezuitských učitelů a jejich žáků i zástupce církve a šlechty.²³¹ Za stavovského povstání byla její činnost přerušena. K obnovení došlo až roku 1624.²³² První zmínka o procesí, které učinilo toto bratrstvo, pochází z roku 1607. Řádoví bratři se měli toho roku několikrát vydat ke kostelu svatého Jakuba na západ od města. Roku 1608 měli zase například takto dojít ke kostelu svatého Jana Křtitele.²³³ Druhá mariánská družina nesla jméno Neposkvrněné početí Panny Marie a byla založena roku 1625 pro německy mluvící měšťany. Třetí sodalitou se stala roku 1639 družina Nanebevzetí Panny Marie. I toto bratrstvo bylo určeno stejně jako to předchozí pro jindřichohradecké měšťany. Jediným rozdílem byla česká jazyková příslušnost jeho členů.²³⁴ Poslední konfraternita na území města, jež byla zasvěcená Útěku Panny Marie do Egypta a svatému Izidorovi, byla založena roku 1640. Tato družina se ale od ostatních v mnohém lišila. Předně jejím sídlem nebyl kostel svaté Máří Magdalény, ale kostel svaté Alžběty stojící na jindřichohradeckém Zárybnickém předměstí. Dalším rozdílem bylo společenské postavení jeho členů. Jednalo se nejčastěji o venkovské obyvatelstvo.²³⁵ Societas Jesu se snažilo prostřednictvím kultu sv. Izidora sedláka působit na konverzi venkovského lidu.²³⁶ V Jindřichově Hradci provozoval svou činnost také literátský kůr. Kůry mimo zpěvu v kostele prosazovaly kult, jemuž byly zasvěceny. Kromě toho se členové kůrů měli modlit za duše svých zemřelých příslušníků. Jindřichohradecký literátský kůr, jehož

²²⁹ TAMTÉŽ, s. 593 a 599.

²³⁰ TAMTÉŽ, s. 183.

²³¹ Jiří MIKULEC, *Mariánské družiny v Jindřichově Hradci za Michnových časů*, Hudební věda 38, 2001, s. 40-47, zde s. 41-42.

²³² J. HRDLÍČKA, *Víra*, s. 183 a 462.

²³³ TAMTÉŽ, s. 188.

²³⁴ J. MIKULEC, *Mariánské družiny*, s. 42.

²³⁵ TAMTÉŽ, s. 42-43.

²³⁶ TÝŽ, *Náboženský život*, s. 75-76.

členem byl například i významný rodák a barokní skladatel Adam Michna z Otradovic, byl zasvěcen Neposkvrněnému početí Panny Marie, Utrpení Páně a Nejsvětější svátosti.²³⁷

Ve městě byla velmi silná tradice konání procesí. Tento fenomén zbožnosti se ve městě držel opravdu dlouhou dobu a nikdy zcela nezanikl. Řád jezuitů na tuto tradici navázal a hodlal s pomocí procesí rozšiřovat řady katolických měšťanů.²³⁸ Jezuitská kronika na svých stránkách poprvé hovoří o procesí na svátek Božího těla konané svými členy teprve roku 1600, ale s největší pravděpodobností k nim docházelo už dříve před tímto datem.²³⁹ Okázalá božítelová slavnost se měla opakovat každý rok a pomoc při jejích přípravách měli i studenti jezuitského gymnázia, kteří měli kupříkladu ozdobit farní kostel s kolejí a náměstím obrazy a květinami.²⁴⁰

Kromě těchto tradičních průvodů se konala procesí i při mnohých dalších příležitostech. Nejčastěji to bylo na ochranu proti epidemiím, jakou byla třeba epidemie moru roku 1613. Dalším důvodem mohly být přírodní katastrofy, jako například sucho, které zasáhlo Jindřichův Hradec roku 1625.²⁴¹ Byla podnikána i delší putování za svatými místy neboli poutě, jejichž cílem byly často poutní kostely v blízkosti města. Mezi ně patřil například kostel svaté Anny, kostel svaté Markéty nebo kostel svaté Barbory.²⁴² Organizovány byly i poutě do významnějších poutních míst jakým byla Svatá Hora u Příbrami.²⁴³

Velmi důležité pro jezuitský řád, stejně jako pro ostatní věřící, byly Velikonoce. Při jejich oslavě mohli měšťané a další poddaní na panství poprvé vidět dramatické procesí flagelantů neboli sebemrškačů. Tradice sebemrškajících se členů mariánské družiny byla v Jindřichově Hradci přítomná od roku 1628, kdy se tento kolektivní rituál poprvé uskutečnil na Velký pátek.²⁴⁴ O rok později byl tento průvod opakován, a to dokonce dvakrát. Poprvé k němu mělo dojít ve středu během svatého týdne. Opět byli hlavními aktéry příslušníci latinské konfraternity Zvěstování Panny Marie. Dle jezuitské kroniky procesí natolik zapůsobilo na přihlížející, že se někteří měšťané na Velký pátek sami připojili k bičujícímu průvodu směřujícímu z koleje přes náměstí do farního kostela Nanebevzetí Panny Marie. Na začátku průvodu byl nesen kříž

²³⁷ TÝŽ, *Mariánské družiny*, s. 41; k Adamovi Michnovi z Otradovic například Jiří SEHNAL, *Adam Michna z Otradovic – skladatel*, Olomouc 2013; Mírek ČEJKA, *Adam Michna z Otradovic – jazyk a verš*, in: Eva RUSINOVÁ (ed.), *Přednášky a besedy z 35. běhu LŠSS*, Brno 2002, s. 55-57.

²³⁸ J. HRDLIČKA, *Víra*, s. 188.

²³⁹ TAMTÉŽ; SOKA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 6.

²⁴⁰ J. MIKULEC, *Náboženský život*, s. 38; J. HRDLIČKA, *Víra*, s. 589.

²⁴¹ SOKA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 23; J. HRDLIČKA, *Víra*, s. 188 a 588.

²⁴² F. TISCHER, *Paměti*, s. 149 a 152; J. NOVÁK, *Soupis*, s. 1.

²⁴³ F. TISCHER, *Paměti*, s. 149.

²⁴⁴ J. HRDLIČKA, *Víra*, s. 590.

příslušného bratrstva s jeho dvěma členy převlečenými za anděly. Ti nesli obraz trpícího Krista. Po nich následoval smuteční hudební sbor. Za nimi šel další mladík ve zbroji nesoucí červený kříž. Následovala skupina flagelantů. Procesí se účastnili nejen studenti gymnázia, ale i probošt Daniel Michal Hessel z Kamsberka s farním klérem, jezuitský rektor Jiří Bohatý a městská rada. Celý tento průvod byl osvětlen řadou svící.²⁴⁵

Během těchto typů festivit se výrazně uplatnila schopnost řádu pro dramatickou a okázalé vystupování s divadelními prvky. Prvním divadelním představením konaným žáky jezuitského gymnázia se stal roku 1595 souboj Apolla a múz.²⁴⁶ Dalším představením se stala o Velikonocích roku 1597 hra o svaté Magdaleně plačící pod křížem v kapli svaté Máří Magdaleny u instalace Božího hrobu.²⁴⁷ Bratři secvičovali divadelní hry i při příležitosti svateb. Roku 1598 uvedli na oslavu sňatku Jáchyma Oldřicha z Hradce a Marie Maxmiliány z Hohenzollernu hru o obětování Izáka.²⁴⁸ Za panování Slavatů uvedli opět drama na oslavu šlechtického sňatku. Tentokrát se jednalo o oddání Adama Pavla Slavaty s Marií Markétou z Eggenberku. Hra *Rosa Novodomensis* se uskutečnila roku 1626. Vystupovali v ní postavy z antické mytologie, především postava Venuše, která předala růži Vítkovcům a posléze došlo k přenesení zlaté růže do Jindřichova Hradce a oslavě manželství Adama Pavla a Marie Markéty.²⁴⁹

4.2 Kultury prosazované jezuitských řádem

Bohoslužby, procesí, poutě a další církevní oslavy a svátky souvisí s kultury světců a božských postav, které řád uctíval a výrazně prosazoval jejich vliv. Naprostou samozřejmostí bylo vyznávání mariánské úcty, jež byla neodmyslitelně spjata s řádovými zásadami. Výmluvně o tom svědčí zasvěcení řádových sodalit Panně Marii, jež se pojily s kultem Zvěstování Panny Marie, Neposkvrněného početí Panny Marie, Nanebevzetí Panny Marie a Útěku Panny Marie do Egypta. Tovaryšstvo Ježíšovo nerozšiřovalo úctu k Bohorodičce na místě, na kterém by mariánské kultury předtím nebyly. Samotný jindřichohradecký farní kostel je od svých počátků zasvěcený Nanebevzetí Panny Marie. Řádová kronika navíc uvádí, že v tomto kostele se

²⁴⁵ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 38; F. TISCHER, *Paměti*, s. 120.

²⁴⁶ J. HRDLIČKA, *Víra*, s. 189.

²⁴⁷ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 4.

²⁴⁸ TAMTÉŽ.

²⁴⁹ Václav BŮŽEK – Stanislav DOLEŽAL – Josef HRDLIČKA – Miroslav NOVOTNÝ – Rostislav SMÍŠEK, *Jezuitská divadelní hra Rosa Novodomensis. Zlatá a červená pětিলistá růže na zlatých hroudách jako nástroje tvorby mýtu*, in: Václav BŮŽEK (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009 (= Opera historica 13), s. 263-305, zde s. 263.

nacházel i oltář Zvěstování Panny Marie. Měl vzniknout někdy kolem roku 1623 a roku 1642 ho papež nadal odpustky.²⁵⁰ V chrámu Blahoslavené Panny Marie byl v roce 1647 umístěn oltář Bolestné matky Boží se sousoším Panny Marie držící v náručí mrtvého Krista.²⁵¹ Ten se zřejmě původně nacházel ve zdejší kapli mrtvých. Součástí tohoto honosného oltáře byl i výjev zachycující Neposkvrněné početí Panny Marie, která svou nohou zašlapává hada.²⁵² Podle slov jezuitské kroniky byl kult Panny Marie Bolestné nejrychleji rostoucím a nejrozšířenějším ve městě.²⁵³ Posledním mariánským oltářem vytvořeným ve farním kostele v 17. století se stal roku 1648 oltář Navštívení Panny Marie, jenž vznikl z pozůstalosti probošta Ondřeje Fízírka.²⁵⁴

Podobně na tom byl také špitální kostel svatého Jana Křtitele. Ten sice není zasvěcen přímo Marii, ale jedna z jeho kaplí ano.²⁵⁵ Ve městě byl přítomný také kult Panny Marie Foyenské, jenž byl pro jezuitský řád typický. Úcta k němu se projevovala na základě kamínků Panny Marie Foyenské, jež se měly dávat do vody, která potom měla mít léčebné účinky.²⁵⁶ Mariánské kultury na panství upevňovala navíc i skutečnost, že tyto kultury uctíval také Vilém Slavata se svou rodinou.²⁵⁷ Například Slavatova tchýně Kateřina Hradecká z Montfortu ve své závěti odkázala jezuitům sochu Panny Marie.²⁵⁸

Kult Ježíše Krista se ve veřejném prostředí města nevyskytoval v tak velkém počtu, jako kultury mariánské. Spasiteli bylo zasvěceno literátské bratrstvo nesoucí označení Utrpení Páně a Nejsvětější svátosti. Kultury spojené s Ježíšem byly přítomné ve farním, od roku 1625 proboštském kostele.²⁵⁹ V chrámové lodi byl ustaven oltář svatého Kříže a v takzvané Špulířské kapli se zase nacházel oltář Nejsvětější Trojice.²⁶⁰ Podle záznamu v jezuitské kronice z roku 1643 měl oltář svatého Kříže patřit řádu.²⁶¹ Zasvěcení Svaté Trojici nese také již dříve zmíněný hřbitovní kostel Nejsvětější Trojice.

²⁵⁰ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 66; J. NOVÁK, *Oltáře*, s. 154.

²⁵¹ TAMTÉŽ.

²⁵² TÝŽ, *Soupis*, s. 224-226; SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 68.

²⁵³ TAMTÉŽ, fol. 78.

²⁵⁴ J. NOVÁK, *Oltáře*, s. 154.

²⁵⁵ TÝŽ, *Soupis*, s. 152.

²⁵⁶ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 37; TAMTÉŽ, fol. 70-72.

²⁵⁷ J. HRDLIČKA, *Vira*, s. 461.

²⁵⁸ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 47.

²⁵⁹ F. TISCHER, *Paměti*, s. 120.

²⁶⁰ J. NOVÁK, *Oltáře*, s. 146; SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 66.

²⁶¹ TAMTÉŽ, fol. 64.

Po těchto kultech Societas Jesu vyzdvihovalo a snažilo se rozšiřovat dosah kultů svých řádových světců. Na prvním místě v této nebeské řádové hierarchii byl samozřejmě jeho zakladatel svatý Ignác z Loyoly, někdy také přezdíván apoštolem Říma. Stal se patronem jezuitů, dětí, vojáků a těhotných žen. Zároveň s tím byl i uctíván jako patron proti moru, démonům a kouzelnictví.²⁶² První oslavy zakladatele Societas Jesu, tehdy ještě pouze blahoslaveného, se ve městě konaly v roce 1610.²⁶³ Oslava jeho svatořečení proběhla v Jindřichově Hradci v roce 1622. Během mše v den jeho svátku se ve farním chrámu konalo německé a české kázání. Bylo uspořádáno procesí a uskutečnila se slavnostní mše svatá.²⁶⁴ Jindřichohradecká kolej vlastnila dokonce i část jeho ostatků. Od roku 1611 byly tyto ostatky přikládány na rodící ženy, aby rodičkám usnadnily porod a zajistily, aby ho ony i jejich dítě přežily.²⁶⁵ V kronice se uvádí i další dobrodiní a zázraky, jež svatý Ignác učinil pro rodící matky. Díky těmto zázrakům se měla šířit vlna konverzí. Kromě používání ostatků světce byly v průběhu dalších let k tělům žen při porodu pokládány i obrázky nebo medailonky s vyobrazením svatého Ignáce.²⁶⁶ Další příležitostí užití ostatků bylo při duševních slabostech a exorcismu, ke kterému mělo dojít roku 1630.²⁶⁷

O oblíbenosti tohoto řádového světce vypovídá i počet obrazů a oltářů v kostelích na území města. V jezuitském svatostánku svaté Máří Magdaleny se nacházel oltář svatého Ignáce. Jeho počátky se datují do roku 1625, kdy ho Vilém Slavata přislíbil jako vděk za odvrácení moru.²⁶⁸ Nejen šlechta, ale i další příznivci řádu se snažili naklonit si světcevo přízeň. Nechávali například namalovat jeho obrazy a zdobili s nimi zmíněný oltář.²⁶⁹ Ignácovy obrazy byly vystaveny také v proboštském kostele Nanebevzetí Panny Marie.²⁷⁰ Věřící nepřispívali jenom na výzdobu kostelů, ale i samotného řádového domu. Kolej tak byla roku 1647 vyzdobena Ignácovou sochou v životní velikosti. Vyjma zakladatele řádu kolej téhož roku zdobily i sochy

²⁶² M. M. BUBEN, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. Řeholní klerikové (jezuité)*, s. 55; heslo *Ignác z Loyoly*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

²⁶³ SOKA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 17-18.

²⁶⁴ TAMTÉŽ, fol. 29.

²⁶⁵ TAMTÉŽ, fol. 20.

²⁶⁶ TAMTÉŽ, fol. 35; TAMTÉŽ, fol. 37.

²⁶⁷ TAMTÉŽ, fol. 40.

²⁶⁸ J. NOVÁK, *Soupis*, s. 209; SOKA Jindřichův Hradec, pracoviště zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 32.

²⁶⁹ TAMTÉŽ, fol. 64.

²⁷⁰ J. NOVÁK, *Soupis*, s. 226.

dalších řádových světců, a sice svatého Františka Xaverského, svatého Františka Borgiáše, svatého Aloise, svatého Stanislava a svatého Berchmanse spolu s malbami dalších svatých.²⁷¹

Hned po svatém Ignáci následoval kult svatého Františka Xaverského, jenž bývá označován patronem Indie, misionářů a mořeplavců. Býval povoláván na obranu proti bouři a při modlitbách za dobrou smrt.²⁷² Byl svatořečen spolu se svatým Ignácem v roce 1622 a v Jindřichově Hradci byla jeho kanonizace oslavována spolu se svatořečením svatého Ignáce.²⁷³ V kostele svaté Máří Magdalény stál od roku 1642 jemu zasvěcený oltář.²⁷⁴ Nacházely se tam i jeho obrazy. Jeden z nich dal na své náklady vyhotovit hrabě Adam Pavel Slavata.²⁷⁵ Další obraz visel v kapli mrtvých v proboštském chrámu.²⁷⁶

Ve městě nechyběl ani kult svatého Františka Borgiáše. Tento světec v mládí působil na dvoře císaře Karla V. jako komorník jeho manželky, císařovny Isabelly. Po smrti své manželky a císařovny se vydal na církevní dráhu a stal se jezuitou. Byl patronem proti zemětřesení.²⁷⁷ První velké oslavy tohoto člena jezuitského řádu proběhly roku 1624, kdy byl světec blahořečen.²⁷⁸ Také on měl svůj obraz v kapli mrtvých.²⁷⁹

Svatý Alois Gonzaga se poprvé v kronice zmiňuje roku 1612 v souvislosti se zbožností vládnoucí šlechty.²⁸⁰ Tento svatý muž byl nejstarším synem knížete Ferdinanda z Gonzagy. Byl poslán do Florencie na výchovu a později se pohyboval na madridském dvoře. I přes protesty svého otce vstoupil do Tovaryšstva Ježíšova. Pečoval o nakažené morem, na jehož nakažení následně také zemřel. Bývá označován jako ochránce studentů, mravní čistoty a proti moru.²⁸¹ Později ke konci poloviny 17. století byl jeho obraz zavěšen do jindřichohradeckého farního chrámu.²⁸²

²⁷¹ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 79.

²⁷² *Heslo František Xaverský*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

²⁷³ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 29.

²⁷⁴ J. NOVÁK, *Soupis*, s. 209.

²⁷⁵ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 66.

²⁷⁶ TAMTÉŽ, fol. 68.

²⁷⁷ *Heslo František Borgia*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

²⁷⁸ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 31.

²⁷⁹ J. NOVÁK, *Soupis*, s. 226.

²⁸⁰ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 22.

²⁸¹ *Heslo Alois Gonzaga*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

²⁸² SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 83.

Jezuitská zbožnost se soustředila v neposlední řadě i na svatého Stanislava Kostku, patrona Polska. Také on byl původem šlechtic. Když byl upoután na lůžko, zjevila se mu Panna Marie a řekla mu, aby se stal členem Societas Jesu. Do řádu vstoupil i přes protesty svého otce. Po sedmi měsících jako novic u řádu zemřel na silnou horečku. Stal se patronem jezuitů, Polska a umírajících na horečku.²⁸³ Jeho portrét byl roku 1649 umístěn do proboštského kostela.²⁸⁴

Menší zastoupení se dostalo v prostředí jindřichohradeckých jezuitů českým zemským patronům. Úctu řádu k *pietas bohemica* vyjadřovalo datum založení jezuitské koleje. Stalo se tak 4. července na svátek svatého Prokopa.²⁸⁵ Svatý Prokop byl opatem sázavského kláštera a podle pověsti oral s ďáblem.²⁸⁶ V následujících letech byla opakována úcta k tomuto patronu. Tak roku 1607 na výročí založení řádového domu jezuitští žáci převlečení za svatého Prokopa a anděly pozdravili Kateřinu Hradeckou z Montfortu a Lucii Otýlii Slavatovou z Hradce.²⁸⁷

Projevem úcty k patronovi Království českého svatému Václavovi bylo vybudování svatováclavského oltáře v kostele na předměstí zasvěcenému stejnému světci v roce 1646. Měl ho na radu jednoho člena jezuitského řádu v Jindřichově Hradci nechat zříditi umírající císařský plukovník hrabě ze Serara.²⁸⁸ Svatý Václav byl přemyslovským knížetem, jenž byl podle tradice zavražděn svým bratrem Boleslavem a stal se zemským patronem.²⁸⁹

Societas Jesu podporoval i kult svaté Ludmily. Svatá Ludmila byla babička svatého Václava. Dle legendy stála za vznikem Staroboleslavského palládia.²⁹⁰ Česká mariánská kongregace v roce 1643 měla vykonat na svátek této světice pouť do poutního kostela svaté Barbory, který byl postaven v blízkosti Jindřichova Hradce u vsi Děbolín.²⁹¹ V roce 1647 opět na svátek svaté Ludmily dalo české bratrstvo Nanebevzetí Panny Marie vyrýt nanebevzetí Bohorodičky do mědi, podobně jako nechala svatá Ludmila zhotovit Staroboleslavskou madonu.²⁹²

²⁸³ *Heslo Stanislav Kostka*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

²⁸⁴ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 83.

²⁸⁵ J. HRDLIČKA, *Vira*, s. 179.

²⁸⁶ *Heslo Prokop*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

²⁸⁷ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 12.

²⁸⁸ TAMTÉŽ, fol. 77.

²⁸⁹ *Heslo Václav*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

²⁹⁰ *Heslo Ludmila*, in: TAMTÉŽ.

²⁹¹ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 71; J. NOVÁK, *Soupis*, s. 1.

²⁹² SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 79.

Posledním z českých patronů, o němž kronika hovoří, byl svatý Vít. Tento světec pocházel ze Sicílie. Za pronásledování křesťanů byl nucen obětovat pohanským bohům, což odmítl. Byl vařen v sudu s olejem, předhozen lvům a ukřižován. Jeho ostatky získal svatý Václav a uložil je na Pražský hrad.²⁹³ V roce 1642 měli členové řádu věnovat na svátek tohoto světce jeho jmenovci, hraběti Františkovi Vítovi Slavatovi, kohouta, jenž byl svatovítským symbolem.²⁹⁴ Kromě toho byla tomuto světcovi zasvěcena seminární kaple.²⁹⁵

Příslušníci řádu Tovaryšstva Ježíšova neprosazovali jenom kultu související s jezuitskou pobožností. Mnohokrát přebírali starší lokální uctívání světců. Zářným příkladem této situace může být kult svaté Máří Magdalény, který měl své centrum v řádovém kostele, jenž je podle odhadů nejstarším svatostánkem na území města.²⁹⁶ Svatá Marie Magdalena byla učednicí Krista a obráčenou hříšnicí. Byla přítomna při Ježíšově ukřižování a při otevírání jeho hrobu. Později se jí měl Kristus zjevit jako zahradník se slovy *Noli me tangere*, což v překladu znamená Nedotýkej se mne. Byla patronkou žen, kajících hříšníků, zahradníků a studentů.²⁹⁷ Své svaté patronce uspořádali dokonce roku 1632 divadlo o jejím životě. Mělo jít o poděkování Vilému Slavatovi za to, že pomohl obnovit kostel svaté Máří Magdalény, který vyhořel 18 let předtím.²⁹⁸ V kostele se nacházela její socha a také zde měl být umístěn její oltář.²⁹⁹ Oltář svaté Magdalény nestál pouze v řádové svatyni, ale také ve farním kostele.³⁰⁰ Mezi projevy úcty k této světici patřilo i zhotovení antependií a kasulí pro tuto kapli.³⁰¹

Kult svaté Brigity byl novým kultem. Důvodem pobožností k této světici byly její získané ostatky. Ty byly uloženy zřejmě v řádovém kostele svaté Marie Magdalény v jehlanech z ebenového dřeva.³⁰² Svatá Brigita pocházela ze Švédska. Byla mystičkou a založila klášter ve Vadsteně, ve kterém vznikl řád brigitek. Byla patronkou umírajících a dobré smrti.³⁰³

Podobně na tom bylo i uctívání svaté Apolonie. Její socha byla roku 1643 umístěna do chrámu svaté Máří Magdalény. Od téhož roku jezuité začali budovat její kult. Podle informací

²⁹³ *Heslo Vít*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

²⁹⁴ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 66.

²⁹⁵ J. NOVÁK, *Soupis*, s. 257.

²⁹⁶ TAMTÉŽ, s. 204.

²⁹⁷ *Heslo Marie Magdalena*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

²⁹⁸ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 47.

²⁹⁹ TAMTÉŽ; TAMTÉŽ, fol. 66.

³⁰⁰ J. NOVÁK, *Oltáře*, s. 154.

³⁰¹ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 53.

³⁰² TAMTÉŽ, fol. 66.

³⁰³ *Heslo Brigita Švédská*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

řadové kroniky se k ní obraceli lidé, kteří trpěli bolestmi zubů.³⁰⁴ Ostatkem světice byl její zub, který byl uchováván v řadové koleji. Právě zub svaté Apolonie byl přikládán či líbán, aby se jedinci bolesti zbavili nebo ji zmírnili.³⁰⁵ Svatá Apolonie neboli Apolena byla pannou mučednicí, jež pro svou víru byla napadena skupinou pohanů, kteří jí vyrazili zuby. Stala se patronkou zubařů a modlitby k ní měly pomáhat od bolesti zubů.³⁰⁶

Své postavení měl i kult svaté Johany. Členové řádu přikládali věřícím zrno svaté Johany na bolavá místa na těle.³⁰⁷ Stejnou funkci měla podle zprávy řadové kroniky z roku 1639 i zrna svatého Jana.³⁰⁸ Svatojánský kult zřejmě podporovala i zakladatelka jindřichohradecké fundace Kateřina Hradecká z Montfortu, jež zemřela v roce 1631. Ve své závěti odkázala jezuitům do jejich chrámu sochu tohoto světce.³⁰⁹

Zvláštním případem byl kult svatého Hippolyta, jenž se stal ochráncem města. Ostatky tohoto římského mučedníka byly převezeny do Jindřichova Hradce během léta 1637, jak zazní v dalším textu. Na slavnostním uvedení světcových ostatků do města se podílel tehdejší probošt Ondřej Fizírek a Tovaryšstvo Ježíšovo.³¹⁰

V poslední řadě lze zmínit kulty svaté Barbory a svaté Alžběty. Svatá Alžběta byla matkou svatého Jana Křtitele a tetou Panny Marie. Svatá Barbora byla panna, kterou umučily pro její víru. Byla držena ve věži, aby se nemohla stát křesťankou. Když se přišlo na její vyznání, byla bičována, sřata mečem, a nakonec i zasažena bleskem. Stala se patronkou horníků a zedníků.³¹¹ Řád nevlastnil a ani nezajistil ostatky těchto světic. Podle informací z řadové kroniky se ovšem zasloužil o vznik dvou oltářů ve „*větším novém kostele*“ nesoucí jména těchto svatých panen, a to v roce 1648.³¹² Zřejmě se jednalo o proboštský kostel Nanebevzetí Panny Marie.

Během první poloviny 17. století členové jindřichohradecké fundace Societas Jesu prosazovali kulty několika světců a světic. Podobně jako tomu bylo u Slavatů, v hierarchii na prvním místě byl kult Ježíše Krista, kterému jezuité zasvětili svůj řád, a kulty Panny Marie. Projevovanými pobožnostmi ke Kristu bylo například konání procesí na svátek Božího těla,

³⁰⁴ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 70.

³⁰⁵ TAMTÉŽ, fol. 73.

³⁰⁶ *Heslo Apolena*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

³⁰⁷ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 64.

³⁰⁸ TAMTÉŽ, fol. 59.

³⁰⁹ TAMTÉŽ, fol. 46.

³¹⁰ F. TISCHER, *Paměti*, s. 128; SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 55.

³¹¹ *Heslo Alžběta*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*; *heslo Barbora*, in: TAMTÉŽ.

³¹² SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 80.

oslavy Velikonoc a s tím spojené průvody flagelantů. O úctě k Panně Marii v jezuitském prostředí vypovídalo zasvěcení jezuitských sodalit. Jezuité podporovali také kult Panny Marie Bolestné a Panny Marie Foyenské. Mezi obyvatele Jindřichova Hradce členové Societas Jesu zaváděli své řádové světce, jakými byli například svatý Ignác z Loyoly, jehož ostatky jezuitské vlastnili, svatý František Xaverský, svatý Alois Gonzaga a další svatí členové Tovaryšstva. S pomocí řádových světců se členové řádu snažili šířit řady konvertitů a posilovat prestiž svého řádu. Činili tak díky oltářům, jež byly zasvěceny těmto světcům, obrazům s těmito svatými muži nebo jejich sochám. V prostředí Jindřichova Hradce podporovali i kulty zemských patronů, jmenovitě svatého Václava, svatě Ludmily, svatého Prokopa a svatého Víta. Aby rekatolizace na panství Jindřichův Hradec byla úspěšná, rozhodli se jezuité pro posilování a propagování kultů lokálních. Takovým lokálním kultem na tomto území byl kult svatě Máří Magdalény, svatě Barbory a svatě Alžběty. V některých případech dokonce řád zaváděl kulty nových světců. Důvodem pro to bylo získání jejich ostatků. Takto Tovaryšstvo Ježíšovo pro město opatřilo relikvie svatě Apolonie, svatě Brigity nebo svatého Hippolyta, z něhož dokonce učinili patrona města. Došlo k tomu v roce 1637, kdy za velké slávy a v průvody dopravily jeho ostatky do Jindřichova Hradce.

5. PATRON MĚSTA SVATÝ HIPPOLYT ANEB PŘESAZENÍ ŘÍMSKÉ RŮŽE DO JINDŘICHOHRADECKÉ ZAHRADY

Veřejné náboženské oslavy tvořily značnou část barokní zbožnosti. Slavnosti měly charakter divadelního představení a snažily se svou velkolepostí působit na všechny lidské smysly. V jeden moment mohl přihlízející divák žasnout nad sytostí použitých barev kostýmů, ornamenty efemerní architektury nebo použitými symboly a emblémy. Zvukově mohla být slavnost podkreslena vyzváněním zvonů, výstřely z děl, zpěvem různých žalmů nebo zvukem varhan. Čich byl zastupován například vůní z květinové výzdoby. Podobný efekt měl i kouř ze zapálených svíci nebo pochodní. Každý prvek, který byl použit při barokních slavnostech, měl nějaký skrytý symbolický význam. Během oslav v baroku byly použity všechny druhy umění, od architektury přes malířskou až po sochařskou výzdobu. Toto spojení uměleckých druhů se dá označit jako *gesamtkunstwerk* nebo jako *bel composto*.³¹³ Církevní oslavy byly nejčastěji situovány na prostranstvích před kostelem, náměstích nebo se průvodem přesouvaly na různá místa po městě.³¹⁴

Mezi náboženské slavnosti v době baroka patřily kromě každoročních svátků i oslavy beatifikace a svatořečení světců. Častým jevem byl i slavností vjezd světcových ostatků do města a jejich uložení do farního chrámu. Takovým typem oslavy bylo přenesení kosterních pozůstatků zakladatele premonstrátů svatého Norberta do Prahy v roce 1627.³¹⁵ Této velkolepé festivity se účastnila řada významných církevních hodnostářů, šlechticů a měšťanů. Votivní dary ostatkům svatého Norberta věnoval císař Ferdinand II., prezident české komory Vilém Vřesovec z Vřesovic a z Doubravské hory nebo i vladař domu hradeckého Vilém Slavata. Ten nechal na slavnostní průvod Prahou zhotovit fialový prapor se svatým Norbertem.³¹⁶

Podobné oslavy přenesení ostatků se odehrály také v Jindřichově Hradci, a to v srpnu 1637. Jednalo se o ostatky svatého Hippolyta, římského mučedníka, jenž se stal prvním patronem města. Tradice získávání ostatků svatých je velmi stará. Svou dobu slávy tento fenomén zažil za panování Karla IV. Později v 17. a 18. století nabyla tradice ostatků nového věhlasu z důvodu připomenutí dlouhé tradice katolické víry. Zároveň se jednalo i o součást barokního historismu a barokního zemského vlastenectví.³¹⁷ V době baroka byly do Čech nejčastěji přenášeny ostatky

³¹³ Josef VÁLKA, *Barokní slavnost*, in: Zdeněk HOJDA (ed.), *Kultura baroka v Čechách a na Moravě*, sborník příspěvků z pracovního zasedání 5. 3. 1991, Praha 1992, s. 53-63, zde s. 56.

³¹⁴ J. MIKULEC, *Náboženský život*, s. 97.

³¹⁵ C. A. STRAKA, *Přenešení*; ke slavnostním vjezdům např. V. BŮŽEK, *Symbole*; J. HRBEK, *Panovnícké vjezdy*.

³¹⁶ C. A. STRAKA, *Přenešení*, s. 77, 79 a 82.

³¹⁷ J. MIKULEC, *Náboženský život*, s. 119.

z katakomb v Římě a byly vnímány jako předměty, skrze které světcí působí na místa svého uložení.³¹⁸

Svatých Hippolytů bylo v průběhu dějin hned několik. Jeden z nich byl vojákem v Římě a vězňem svatého Vavřince. K jeho obrácení ke křesťanskému vyznání došlo poté, co byl svědkem jeho umučení. Pro svou víru byl roztrhán a usmýkán koňmi. Nejčastěji byl Hippolyt zobrazován ve zbroji se svazkem klíčů. Jeho svátek byl slaven 13. srpna.³¹⁹ Druhý Hippolyt byl knězem v Římě. Když došlo k pronásledování křesťanů, odebral se z Říma do Porta. Byl také umučen roztrháním koňmi. Svátek tohoto Hippolyta byl 22. srpna.³²⁰ Existoval i svatý Hippolyt Římský, jenž byl knězem a církevním spisovatelem. Učil se u svatého Irenea. Stal se jako první vzdoropapežem za papeže Kalista a dalších dvou následujících papežů. Později došlo k urovnání situace a zemřel jako mučedník v dolech. Jeho svátek je také 22. srpna.³²¹ V případě Jindřichova Hradce se jednalo o ostatky svatého Hippolyta vojáka, jenž byl patronem žaláříků a strážných ve vězení.³²² Naznačují to dochované grafiky, na nichž je Hippolyt zobrazen ve zbroji jako voják. Podle Jana Muka se ovšem jednalo o ostatky svatého Hippolyta Římského.³²³

Slavnostní přenesení organizovalo Tovaryšstvo Ježíšovo. Ostatky, jež byly původně uloženy v Kalistových katakombách, měl získat v roce 1628 od papeže Urbana VIII. polský jezuita Lancitius. Ten se v roce 1636 dostal spolu s relikviemi do Olomouce a v roce 1637 je na přání tehdejšího jindřichohradeckého probošta a příznivce Societas Jesu Ondřeje Fizírka zaslal do Jindřichova Hradce.³²⁴ Podle řádové kroniky byly ostatky tohoto světce odebrány z katakomb za dřívějšího papeže Pavla V.³²⁵

Přenesení relikvií se zúčastnili všichni významní činitelé ve městě a v blízkém okolí. Kromě členů řádu Societas Jesu se pochopitelně přenesení zúčastnila slavatovská vrchnost. Zpočátku tomuto významnému okamžiku v historii města měla přihlížet hlava rodu Vilém Slavata. Bohužel mu ale záležitosti u císařského dvora nedovolily, aby se vzdálil z Vídně, a tak ho zastupoval jeho prvorozený syn Adam Pavel Slavata.³²⁶ Dalším příslušníkem rodu, jenž byl přítomen na slavnosti, byl nejstarší syn Jáchyma Oldřicha Slavaty a tedy vnuk Viléma Slavaty

³¹⁸ TAMTÉŽ, s. 119.

³¹⁹ J. HALL, *Slovník*, s. 160-161; I. VONDRUŠKA, *Životopisy*, s. 117.

³²⁰ TAMTÉŽ.

³²¹ *Heslo Hippolyt římský*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*; I. VONDRUŠKA, *Životopisy*, s. 90-91.

³²² *Heslo Hippolyt voják*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

³²³ J. MUK, *Z historie*, s. 6.

³²⁴ TAMTÉŽ, s. 7.

³²⁵ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 55.

³²⁶ TAMTÉŽ.

Ferdinand Vilém, kterému tehdy bylo něco kolem osmi let.³²⁷ Nikdo jiný ze slavatovské vrchnosti se na slávu nedostavil. Dalšími účastníky byli, jak uvádí řádová kronika, členové slavatovského dvora, jindřichohradečtí radní, probošt Ondřej Fizírek s jáhny a 16 farářů z blízkého okolí. Festivity se dále účastnili také členové všech mariánských družin a sodalit, žáci farní školy, členové Tovaryšstva Ježíšova a studenti jezuitského gymnázia, kteří zde účinkovali jako různé mýtické postavy. V poslední řadě tomu všemu jako diváci přihlíželi jindřichohradečtí měšťané a venkované („*prostý lid*“).³²⁸

Ke slavnostnímu vnesení ostatků do města došlo pár dní po svátku sv. Hippolyta, a to 24. srpna roku 1637 na svátek svatého Bartoloměje.³²⁹ Svatý Bartoloměj byl jedním z dvanácti apoštolů Krista. Byl umučen tak, že mu byla stáhnuta kůže.³³⁰ Zázračné a dokonalé číslo dvanáct a jeho skrytý význam byly přítomny během celého slavnostního průvodu i jednotlivých zastavení. Už od rána probíhaly přípravy na průvod, jenž začal navečer po druhých nešporách, tedy modlitbách odehrávající se tradičně odpoledne nebo v podvečer vlastního svátku.³³¹ Zástup účastníků byl ve městě přítomen už od předcházejícího dne.³³²

Oficiální začátek procesí byl u hřbitovního kostela Nejsvětější Trojice na Novoměstském předměstí a jeho cílem byl proboštský kostel Nanebevzetí Panny Marie uvnitř městských hradeb. Stálým místem uložení svatých ostatků však měl být řádový chrám svaté Máří Magdalény stojící v těsné blízkosti farního chrámu a vtělený do hmoty nově zbudované jezuitské koleje. Festivity byla zahájena úderem zvonu na věži kostela Nejsvětější Trojice.³³³ Zvuky zvonů byly vnímány jako promlouvání apoštolů, hlas Boha nebo jako troubícího archanděla.³³⁴ Jako první šli ke kostelu Nejsvětější Trojice v průvodu faráři v rochetách. Jednalo se o svrchní světlé roucho natažené na sutaně, což je delší oděv církevních hodnostářů.³³⁵ Za nimi krácel probošt Ondřej Fizírek. Byl oděn do pluvialu, širokého liturgického oděvu s kapucí, a mitry, jež je tradiční pokrývkou hlavy biskupů a prelátů. Takto oděného probošta doprovázela

³²⁷ TAMTÉŽ; J. M. HAVLÍK, *Rodokmeny*, s. 290-291.

³²⁸ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 55.

³²⁹ TAMTÉŽ.

³³⁰ *Heslo Bartoloměj*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

³³¹ O. J. BLAŽÍČEK – J. KROPÁČEK, *Slovník*, s. 221; SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 55.

³³² TAMTÉŽ.

³³³ TAMTÉŽ.

³³⁴ *Heslo Zvon*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*; J. MIKULEC, *Náboženský život*, s. 147.

³³⁵ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 55; *Heslo Rocheta*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*; *heslo Klerika*, in: TAMTÉŽ.

skupina jáhnů.³³⁶ Za nimi šli příslušníci šlechty, které však jezuitská kronika nejmenuje, a členové slavatovského dvora. Součástí průvodu byl samozřejmě také hudební doprovod. Bylo slyšet zpívat žalmy i litanie a za celý večer zazněl celkem třikrát hymnus na světce počest. Zpěváky a hudebníky vedl dirigent. Všichni byli oblečeni do zdobeného oděvu červené barvy,³³⁷ jež v křesťanské církvi symbolizovala prolitou krev umučeného Krista. Obecně se červená barva používala k vyjádření mučednické smrti a v tomto případě upomínala na mučednickou smrt svatého Hippolyta.³³⁸

Na hudbě se podílely i jezuitské mariánské družiny Zvěstování Panny Marie a Neposkvrněného početí Panny Marie. Členové v průvodu nesli prapory svých konfraternit. Po stranách mariánských družin pochodovalo dvanáct mladíků ozdobených červenými plášti, které opět poukazovaly na mučedníka svatého Hippolyta. Kolem hlav jim byl dán vavřínový věnec a součástí jejich oděvu byly i palmové ratolesti.³³⁹ Listy vavřínu odkazovaly na Kristovo vzkříšení a jeho věčný život. Vavřínový věnec zároveň vyjadřoval i mučednictví světců a byl vnímán jako koruna slávy. Palma měla zase význam výhry nad smrtí a v ikonografii se tradičně používala jako atribut světců mučedníků. Kromě toho mělo jít i o připomínku Kristova vjezdu do Jeruzaléma, kdy ho lidé vítali a pokládali na cestu před něj palmové ratolesti. Počet mladíků nebyl náhodný. Dvanáct bylo Kristových apoštolů a dvanáct bylo také izraelských kmenů.³⁴⁰ Stejně jako tehdy lidé vítali a oslavovali Kristův vjezd do města, slavili nyní příjezd svatého Hippolyta. Dalších šest efébů neboli jinochů bylo oblečeno do jasně červeného oblečení a jiných šest bylo zase ustrojeno do šatu voskově zelené barvy.³⁴¹ Na zelenou barvu bylo nahlíženo jako na symbol ráje, zmrtvýchvstání, naděje, harmonie, přírody a pokoje.³⁴² Dojem ráje pomáhaly dokreslovat také pletence květin, jimiž byli ozdobeni. Těchto dohromady dvanáct mladíků neslo dvanáct pochodní, což dodávalo celému podvečernímu průvodu na atmosféře.³⁴³ Pochodně nepůsobily pouze jako atmosférický prvek, ale nesly v sobě také

³³⁶ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 55; *Heslo Mitra*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy; heslo Pluviál*, in: TAMTÉŽ.

³³⁷ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 55.

³³⁸ J. HALL, *Slovník*, s. 232; *heslo Barvy*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

³³⁹ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 55.

³⁴⁰ *Heslo Rostliny*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy; heslo Ratolest*, in: TAMTÉŽ; H. BIEDERMANN, *Lexikon*, s. 57.

³⁴¹ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 55; Věra PETRÁČKOVÁ, *Akademický slovník cizích slov I. A-K*, Praha 1995, s. 185.

³⁴² *Heslo Barvy*; H. RULÍŠEK, *Postavy*.

³⁴³ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 55.

symbolický význam. Značily přítomnost Boha, duchovní světlo a spásu.³⁴⁴ Svou roli hrálo rovněž rozdělení mladíků po šesti. Číslo šest vyjadřovalo znaky Božství. Během šesti dnů Bůh stvořil svět, šest bylo skutků milosrdenství, šest bylo cípů na Davidově hvězdě.³⁴⁵

Před bratrstvy byly nesený prapory čtvrtí Jindřichova Hradce. Vedle nich z každé strany pochodovali studenti gymnázia. Byli seřazeni podle tříd, v rukou nesli květiny a na hlavách měli věnce.³⁴⁶ Vůně květin měla působit na smysly zúčastněných a také symbolizovat rozkvetlou zahradu v ráji.³⁴⁷ Za nimi šli žáci základních škol. Ti nesli stejné insignie jako studenti gymnázia. Celý průvod byl podle informací z kroniky zakončen několika tisíci přihlížejících.³⁴⁸

V tomto pořadí se procesí ubíralo k předměstskému kostelu Nejsvětější Trojice. Zde se uskutečnily první nešpory toho dne. Zaznívaly během nich slavnostní zpěvy o svatém Hippolytovi a o jeho přenesení do města. Ostatky byly do svatostánku dopraveny v nákladné schráně, jež byla otevřená, aby byly vidět. Po modlitbách a prosbách směrem ke světcovi byly jeho ostatky vyjmuty ze schránky a přendány do slavnostní tumb.³⁴⁹

Po tomto činu k ostatkům přistoupila čtveřice farářů. Jejich oděv byl tvořen červenými dalmatikami, tedy svrchní částí oděvu církevního hodnostáře ve tvaru písmene T, který měl symbolizovat Kristovu oběť na kříži.³⁵⁰ Jejich ošacení opět upomínalo na mučednickou smrt svěťce, jenž se měl stát patronem Jindřichova Hradce. Další čtyři faráři opět v červených dalmatikách vzali na ramena světcovi ostatky a nesli je během celého průvodu městem.³⁵¹ Číslo čtyři mělo význam Božího jména. Zkratkou ze čtyř písmen JHVH byl označován Bůh ve Starém zákoně. Čtyři byli starozákonní proroci, čtyři evangelisté, čtyři církevní Otcové a kardinální ctnosti. Dohromady bylo farářů kolem relikvií osm. Osmička představovala věčnost i ráj a připomínala zmrtvýchvstání Ježíše Krista. Tato symbolika měla navodit dojem, že světec se znovuzrodí jako patron města a zaručí, aby město trvalo v harmonii a pokoji.³⁵² Faráři nesli na ramenu pouze část ostatků svatého Hippolyta. Světcova hlava byla umístěna na pozlaceném

³⁴⁴ *Heslo Pochodeň*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

³⁴⁵ *Heslo Číslo*, in: TAMTÉŽ.

³⁴⁶ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 55.

³⁴⁷ *Heslo Ráj*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

³⁴⁸ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 55.

³⁴⁹ TAMTÉŽ.

³⁵⁰ TAMTÉŽ; *heslo Dalmatika*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

³⁵¹ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 55.

³⁵² *Heslo Číslo*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*; *heslo Bůh*, in: TAMTÉŽ.

podnosu, který držel prelát. Zřejmě se jednalo o probošta Ondřeje Fizírka.³⁵³ I materiál podnosu byl vybrán záměrně. Zlato vyjadřovalo úctu ke světci stejně jako jeho nesmrtelnost, ušlechtilost a vzácnost.³⁵⁴ Přítomni byli další čtyři faráři ustrojeni do pluviálů, kteří nesli podnosy, na nichž byly uloženy ostatky lebek čtyř světic, jež doprovázely svatého Hippolyta při jeho slavnostním uvedení do města.³⁵⁵ Mohlo se jednat o lebky družek svaté Voršily, o nichž kronika hovoří v pozdějších letech. Jedna taková zmínka pochází z roku 1645, kdy byl Jindřichův Hradec obsazen švédskými vojsky během probíhající třicetileté války. Zápis v kronice uvádí, že toho roku měla vzniknout jako přímluva u Hippolyta mědirytina s ním a společníci svaté Voršily, jejichž ostatky se měly nacházet v Jindřichově Hradci.³⁵⁶ Dřívější zmínka pochází ze zápisu k roku 1643, kdy se kronika přímo zmiňuje o lebkách panen svaté Voršily a místu jejich uložení.³⁵⁷ Svatá Voršila byla světice, která se vydala se svým snoubencem do Říma, aby zde přijal křesťanskou víru. Doprovázelo ji deset jejích družek. Při jejich návratu z Říma je přepadl hunský náčelník a usmrtil je. Jejím atributem je šíp, protože tím na ni měl Hun vystřelit.³⁵⁸ Přítomnost lebek svatých panen mohla upomínat na Kristovo ukřižování, kdy na Golgotě u Kristova kříže byla přítomna Panna Marie, Marie Magdalena a ostatní ženy. Jinou možnou interpretací je symbolika vjezdu Krista do Jeruzaléma na Květnou neděli, kdy byl vítán lidem.³⁵⁹

Procesí kráčelo od kostela Nejsvětější Trojice směrem ke kostelu Nanebevzetí Panny Marie. Mezitím bylo učiněno dle zápisu v kronice celkem devět zastavení.³⁶⁰ Počet zastavení nebyl náhodný. Číslo devět symbolizovalo devět andělských kůrů nebo znovuzrození.³⁶¹ Světec se měl znovuzrodit jako patron města.

První zastavení se odehrálo přímo u hřbitovního kostela Nejsvětější Trojice. Hlavním aktérem byla skupina deseti palických nymf, jež šla průvodu vstříc. Nymfy byly polobohyně přírody. Palické nymfy se pojí s nymfou Thalíí. Podle řecké mytologie to byla dcera Hefaista, která měla milenecký poměr s Diem a stala se matkou dvojčat Palikoi. Sicilští démoni byli

³⁵³ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 55.

³⁵⁴ *Heslo Zlato*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

³⁵⁵ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 55.

³⁵⁶ TAMTÉŽ.

³⁵⁷ TAMTÉŽ.

³⁵⁸ *Heslo Voršila*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

³⁵⁹ *Heslo Ukřižování*, in: TAMTÉŽ; *heslo Ježíš*, in: TAMTÉŽ.

³⁶⁰ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 56.

³⁶¹ *Heslo Číslo*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

nejvíce uctívání v oblasti starověkého města Palica.³⁶² Jejich počet nebyl náhodný. Desítka vyjadřuje božství a Krista.³⁶³ Jejich příchod budil dojem, že právě vyšly z rybníků v okolí města. Kostýmy nymf byly azurově modré. Modrá barva často vyjadřovala věčnost, víru a zbožnost,³⁶⁴ v tomto případě ale měla modrá barva spíše reprezentovat vodní živel.³⁶⁵ Předpokladem toho byly ozdoby hávů nymf, jejichž součástí byly pravé i nepravé perly, mušle, korály a další předměty vztahující se k vodním elementům. Nymfy měly mít u sebe i své vlastní byliny a také květinu, kterou kronika označuje jako bělostný beráncí květ.³⁶⁶ Mohlo se jednat lilii, jejíž bílá barva symbolizuje čistotu a neposkvrněnost stejně jako beránek představuje nevinnost a čistotu.³⁶⁷ Během prvního zastavení byl světec česky prošen, aby se neprotrhly hráze městských rybníků a aby v nich bylo hodně škeblí i ryb. Po prosbě byl jeho náhrobek třikrát polit vonící vodou uloženou ve tří lasturách. Po dobu celého průvodu pak nymfy kropily procesí tou samou vonící vodou.³⁶⁸

Součástí druhého zastavení byly Napeje, což byly opět nymfy.³⁶⁹ Také těch bylo deset. V rukou držely pletené košíky s květy, jež měly i vpleteny do vlasů. Prosily svatého Hippolyta o požehnání a na jeho tumbu jedna za druhou kladly květiny. Takto činily po celou dobu průvodu, podobně jako palické nymfy neustále kropily procesí vonící vodou.³⁷⁰ Přítomnost květin kromě působení na smysly diváků mohla mít i jiný význam. Na květiny bylo nahlíženo jako na symboly ráje, nebeské blaženosti, lásky a zasnoubení.³⁷¹ Podle řádového kronikáře se díky naházeným květinám průvod podobal vykvetlé louce.³⁷² Jednalo se svým způsobem o zasnoubení Jindřichova Hradce se svatým Hippolytem, jenž byl do města veden jako slavný a významný host. Druhý možný výklad je ten, že se svatým Hippolytem přišel ráj do Jindřichova Hradce.

³⁶² O. J. BLAŽÍČEK – J. KROPÁČEK, *Slovník*, s. 142; William SMITH (ed.), *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*, vol. I., Boston 1867, s. 94 a 1016.

³⁶³ *Heslo Číslo*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

³⁶⁴ *Heslo Barvy*, in: TAMTÉŽ.

³⁶⁵ H. BIEDERMANN, *Lexikon*, s. 212.

³⁶⁶ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 56.

³⁶⁷ *Heslo Beránek*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*; *heslo Lilie*, in: TAMTÉŽ.

³⁶⁸ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 56. K dějinám rybníkářství František TEPLÝ, *Příspěvky k dějinám českého rybníkářství*, Praha 1937; TÝŽ, *Příspěvky k dějinám českého zemědělství*, Praha 1926.

³⁶⁹ William SMITH (ed.), *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*, vol. II, Boston 1867, s. 1138.

³⁷⁰ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 56.

³⁷¹ *Heslo Květiny*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

³⁷² SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 56.

Třetí zastavení se odehrálo v blízkosti jedné z městských bran. Zřejmě se jednalo o bránu spojující Nové město, kde stál kostel Nejsvětější Trojice, s vnitřním městem. U ní stálo deset dryád, což byly mytologické stromové nymfy. Věřilo se, že pokud by se pokácel strom, který byl jejich bydlištěm, zemřely by spolu se stromem.³⁷³ Vlasy dryádám zdobilo barevné kučeravé peří. Oblečeny byly do šatu ze zeleného hedvábí. Jejich vzhled připomínal lesy, zvěř a ptactvo žijící v nich. Zelená barva značila přírodu.³⁷⁴ Dryády držely sítě, jeden z tradičních atributů lovu.³⁷⁵ Pronášely prosby v latině, aby byl lov na panství vždy dobrý, poté třikrát pozdvihly náhrobek se světcem a zařadily se do procesí.³⁷⁶

Hlavním aktérem čtvrtého zastavení byl génius města. Jednalo se o ochranného okřídleného ducha podobnému andělovi strážnému. Byl ochráncem lidí a spravedlnosti.³⁷⁷ Génius města třímal v rukou kopí ze zlata, byl oděn do šatu z hedvábí a na hlavě měl posazenou přilbu.³⁷⁸ Kopí bylo atributem boje nebo obrany obecně. Svátý Longin probodl kopím Kristův bok během jeho ukřižování. Svátý Jiří s kopím zase přemáhal draka. Zároveň kopí bylo také atributem římského boha války Marta.³⁷⁹ Podobně byla přilba součástí zbroje. Jednalo se o atribut Athény, bohyně moudrosti. Kromě toho byla také atributem Víry, jež byla jednou z teologických ctností, a Statečnosti, která byla jednou ze čtyř kardinálních ctností.³⁸⁰ Spolu s kopím nesl génius v rukou klíče a městské erby. V případě tohoto zastavení se tak jednalo o symbolický akt předávání klíčů od města. Druhým významem mohla být podobnost s Ježíšem věnujícím svatému Petrovi klíče od nebeského království. Mimo jiné jsou klíče atributem svatého Hippolyta, protože věznil v žaláři svatého Vavřince.³⁸¹ Doprovod mu dělaly měšťanské ctnosti spravedlnost a prozíravost. Spravedlnost bývá zachycována s váhami, mečem a zavázanými očima. Prozíravost neboli obezřetnost bývá často zobrazována jako osoba se dvěma tvářemi nebo se zrcátkem, se kterým se kouká za sebe. Tyto dvě ctnosti patřily ještě se statečností a

³⁷³ W. SMITH (ed.), *Dictionary*, vol. II, s. 1217.

³⁷⁴ *Heslo Barvy*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

³⁷⁵ H. BIEDERMANN, *Lexikon*, s. 317.

³⁷⁶ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 56.

³⁷⁷ W. SMITH (ed.), *Dictionary*, vol. II, s. 241.

³⁷⁸ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 56.

³⁷⁹ J. HALL, *Slovník*, s. 225 a 264.

³⁸⁰ TAMTÉŽ, s. 380, 426 a 483.

³⁸¹ TAMTÉŽ, s. 221.

mírností mezi čtyři kardinální ctnosti.³⁸² Génus prosil svatého Hyppolita, aby ochraňoval městské společenství. Po své prosbě se zařadil do průvodu a stal se tak jeho spanilou částí.³⁸³

Během pátého zastavení kráčela průvodu naproti panenská delegace od kostela svatého Václava stojícího na Zárybnickém předměstí. Dle všeho se mělo jednat o starozákonní výjev, kdy Saul zvítězil nad Amalekity a naproti mu šly izraelské dívky s bubínky a chřestačkami.³⁸⁴ Saul byl Bohem vyvolený první židovský král, kterého prorok Samuel pomazal na příkaz Hospodina. Jelikož ale neuposlechl Boží přikázání, byl odvržen z jeho přízně a nahrazen novým králem Davidem.³⁸⁵ Delegace panen pak došla spolu s procesím na náměstí. Zde pro slávu mučedníka zpívalo oslavné písně deset diskantistů, což byli zpěváci zpívající diskantem neboli vysokým hlasem.³⁸⁶ Opět byla přítomna symbolika s číslem deset. Zpěváci byli ustrojeni do bílého oděvu a po svém pěveckém vystoupení se přidali k průvodu. Bílá barva jejich ošacení vyjadřovala čistotu, světlo, nevinnost a panenství. Volba bílé barvy korespondovala s delegací panen, která doprovázela procesí na náměstí. Mimo jiné bílá symbolizovala přítomnost Boha, Krista a Panny Marie.³⁸⁷

Z náměstí se průvod ubíral směrem k jindřichohradeckému zámku. Zde vyjel vstříc procesí malý Ferdinand Vilém, vnuk Viléma Slavaty. Byl oblečen do zlaté zbroje a u sebe měl zlatou jindřichohradeckou růži. Jel v čele jízdy k ostatkům svatého Hippolyta. Řádová kronika uvádí, že jel za slavnostních fanfár, bubnování a velkého potlesku přihlížejících lidí. Lze spatřit podobnost se slavnostní vjezdem Krista do Jeruzaléma na Květnou neděli, kdy zástup lidí vítal Ježíše.³⁸⁸ Zlatou jindřichohradeckou růži Ferdinand Vilém položil na ostatky mučedníka. Poté se spolu s jízdním oddílem, jenž byl oblečen do nákladných divadelních kostýmů, zařadil do procesí. Ferdinand jel na koni před jízdou a před postavami hrdinských ctností, což jsou ctnosti osvojené světci během jejich pozemského života. Mezi hrdinské ctnosti patří čtyři kardinální a tři teologické ctnosti: obezřetnost, mírnost, spravedlnost, statečnost s láskou, vírou, nadějí.³⁸⁹

Z pramenných informací vyplývá, že ostatky byly opatřeny znakem římské purpurové růže. Růže sama o sobě má hned několik významů. V křesťanství je spojována s Pannou Marií, o

³⁸² *Heslo Ctnosti*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

³⁸³ SOKA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 56.

³⁸⁴ TAMTÉŽ.

³⁸⁵ *Heslo Saul*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

³⁸⁶ V. PETRÁČKOVÁ, *Akademický slovník cizích slov I.*, s. 169.

³⁸⁷ *Heslo Barvy*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

³⁸⁸ *Heslo Vjezd do Jeruzaléma*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

³⁸⁹ Charles G. HERBERMANN (ed.), *The Catholic encyclopedia*, vol. 7, New York 1910, s. 292-293; SOKA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 56.

keré se mluví jako o růži bez trní, tedy bez hříchu nebo jako o uzavřené zahradě symbolizující neposkvrněné početí Panny Marie.³⁹⁰ Purpurová barva růže měla svou důležitost, jelikož purpur byl barvou králů, církve, Boha i Ježíše Krista.³⁹¹ Římská růže symbolizovala papežský Řím, odkud byly dopraveny ostatky mučedníka. Heraldicky také mohla růže upomínat na zlatou pětilistou růži v erbu vrchnosti a města. V kronice je na pár místech zmiňována důležitost růžové symboliky. Vilém Slavata trval na tom, aby tato purpurová růže byla všem na očích, protože se podobala právě zlaté jindřichohradecké růži. Svým způsobem šlo o přesazení římské purpurové růže v podobě relikvií svatého Hippolyta do zlaté hradecké růžové zahrady. Ostatky mučedníka by do města přinesly ráj, v němž světec pobýval.³⁹²

Od zámku se průvod ulicí přesunul přes náměstí k jezuitské koleji. Na konci ulice se odehrávalo sedmé zastavení. Byl tu postaven génius Tovaryšstva Ježíšova. Zřejmě se jednalo o jakousi efemérní čili dočasnou architekturu nebo sochu. Kolem génia byl přítomen hudební chór múz. Často se objevovaly ve společnosti Apollona, boha umění.³⁹³ Múzy předváděly přihlížejícím ctnosti. Jejich šatem byla divadelní roucha. Ctnosti spolu s múzami zpívaly a hrály na nástroje a udávaly rytmus, při kterém zástup došel až ke kostelu svaté Máří Magdalény. Zde se procesí rozdělilo. Duchovenstvo a zástupci šlechty vstoupili do chrámu, aby tam uložili tělo světce. Druhá část průvodu čekala venku a přihlížela osmému zastavení.³⁹⁴

To bylo podle zpráv řádového kronikáře nejpůsobivější, jelikož prý během něho donutilo duchovenstvo s dvořany přerušit úkony v jezuitském kostele a jít se podívat k oknům na to představení. Hlavními aktéry byly opět múzy a nymfy z předchozích zastavení. Na fasádě protějšího jezuitského semináře vzniklo pohoří Parnas, jenž bylo sídelním místem boha Apollona a jeho múz.³⁹⁵ Na Parnasu seděly múzy se ctnostmi a svými hlasy vzývaly k radosti jindřichohradeckou řeku Nežárku, která protékala pod okny jezuitské koleje i samotného semináře. Pozdvihovaly proto džbány a zpívaly. Tři nymfy řeky Nežárky svíraly v rukou zelené ratolesti a růže. Opět se jednalo o připomínku mučednické smrti Hippolyta. Zároveň s tím však

³⁹⁰ J. HALL, *Slovník*, s. 390 a 496.

³⁹¹ *Heslo Barvy*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

³⁹² SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 55.

³⁹³ J. HALL, *Slovník*, s. 59 a 288.

³⁹⁴ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 56.

³⁹⁵ J. HALL, *Slovník*, s. 339.

mohlo jít opět o připomínku Kristova vjezdu do Jeruzaléma.³⁹⁶ Vše bylo zakončeno mohutným potleskem.³⁹⁷

Poté byly ostatky vyneseny z kaple svaté Máří Magdalény a dopraveny v průvodu do kostela Nanebevzetí Panny Marie. Zde byly uloženy do prostřední části kostela za zvuku *Te Deum laudamus*. Jedná se o chvalozpěv, jehož český název zní Tebe, Bože, chválím. Údajně ho měl složit milánský biskup a jeden z církevních otců svatý Ambrož.³⁹⁸ V tomto svatostánku zůstal světec uložen osm dní. Po dobu takzvané oktávy probíhaly církevní oslavy na jeho počest. Osmého dne byl mučedník na stálo přemístěn do řádového kostela svaté Marie Magdalény.³⁹⁹

Popis velkolepé slavnosti v řádové kronice je hlavním zápisem pro rok 1637. Sami jezuité se v řádových pamětech zmiňovali o svém zapojení do slavnosti skutečně skromně, možná až přehnaně skromně. Dle jejich slov se o festivité nedávali příliš vidět. Ke konci téhož roku proběhlo ještě představení pro slavatovskou vrchnost, jež se zabývalo životem patrona svatého Hippolyta.⁴⁰⁰

Podobné výroční oslavy, při nichž byly Hippolytovy ostatky neseny městem ke kostelu svatého Jana Křtitele, se odehrávaly každý rok v srpnu.⁴⁰¹ Později byla v roce 1644 vyhotovena nosítka na mučedníkovu lebku. Jejich hlavní součástí byl klečící anděl, který zvedal nad svou hlavu mušli, na níž se při průvodu umístila Hippolytova lebka.⁴⁰² Mušle byla v křesťanské ikonografii symbolem rovu, v němž pobývá věřící těsně předtím, než vstane z mrtvých. Lastura tak mohla připomínat Kalistovy katakomby, v nichž byl svatý Hippolyt pochován. Kromě toho byla mušle vnímána jako mariánský symbol, jelikož v sobě nosila perlu – Ježíše Krista. Také byla symbolem pro poutě, což by korespondovalo s nosítky používanými při procesích.⁴⁰³ Kolem mušle byly zlaté paprsky vyzařující od světcových ostatků a znázorňující Boha s jeho mocí nebo světcovu svatozář.⁴⁰⁴

³⁹⁶ *Heslo Ratolest*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

³⁹⁷ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 56.

³⁹⁸ *Heslo Ambrož*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

³⁹⁹ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 56.

⁴⁰⁰ TAMTÉŽ.

⁴⁰¹ TAMTÉŽ, fol. 73.

⁴⁰² TAMTÉŽ.

⁴⁰³ H. BIEDERMANN, *Lexikon*, s. 216; *heslo Mušle*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

⁴⁰⁴ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 73; *heslo Paprsek*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

V průběhu následujících let zbožnost vůči svatému Hippolytovi ve městě, alespoň podle jezuitské kroniky, rostla. Přízeň mučedníkovi projevoval náležitě Vilém Slavata. V řádové kronice je k roku 1641 zmínka o Slavatově návštěvě oltáře v kapli svaté Máří Magdalény, kde byly uchovávány Hippolytovy ostatky.⁴⁰⁵ Pobožnost vyjadřoval také Vilémův potomek František Vít Slavata, jenž nechal v roce 1642 upevnit háčky na schránku s Hippolytovými ostatky. Díky tomu se pak mohla zavěsit na oltář svatého Ignáce v kapli svaté Magdalény. Nad schránku byla postavena Hippolytova socha s palmovou ratolestí.⁴⁰⁶ Kronika se také zmiňuje o zázračném uzdravení novorozence, jehož otec se v roce 1641 modlil ke svatému Hippolytovi a prosil o uzdravení svého syna. Na památku vykonaného zázraku ho měl pojmenovat Hippolyt.⁴⁰⁷ Světec měl mít podíl i na záchraně jedné malé dívky, za jejíž uzdravení se modlili její rodiče. Jiné ženě zase modlitby k němu navrátily zrak.⁴⁰⁸

Ani jezuité nezháleli v pobožnostech. Od roku 1642 každý den po ukončení vyučování zpívali loretánské litanie a hymnus k Hippolytovi. Dne 30. srpna téhož roku se konala další slavnost na světcovu počest. Při ní byly relikvie vyneseny během stmívání z chrámu svaté Marie Magdalény do kostela Nanebevzetí Panny Marie. Doprovod jim dělali studenti gymnázia, měšťané a šlechta se Slavaty. V kronice ale není uvedeno, kteří členové rodu Slavatů se festivity zúčastnili. Na druhý den čtyři faráři nesli ostatky v odpoledních hodinách slavnostně městem. U vchodu do kostela vznikla na voze efemérní architektura představující horu s Aeoliovou jeskyní.⁴⁰⁹ Aeolus neboli Aiolos byl mýtickým bohem větrů a pomáhal Odysseovi při jeho putování po moři, kdy do měchu uzamkl nepříznivé větry. Naopak hrdinovi Aeneovi plavbu zpříjemnil, jelikož ze své jeskyně vypustil větry na jeho posádku.⁴¹⁰ Na hoře nad Aeoliovou jeskyní stál mladý laureát, tedy muž ověnčený vavřínem, představující svatého Hippolyta.⁴¹¹ Vavřín se pojil se ctí, ctností a věčným štěstím, kterému se Hippolytovi coby světci dostalo.⁴¹² Mučedníkovi Aiolos předal všechny zrádné větry. Sám měl ovšem svými měchy uvést do chodu varhany, které v křesťanské symbolice představují anděly v nebi.⁴¹³ Varhany hrály již zmiňovaný hymnus k úctě svatého Hippolyta. Během toho zaznívala přání a

⁴⁰⁵ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 63.

⁴⁰⁶ TAMTÉŽ, fol. 66.

⁴⁰⁷ TAMTÉŽ, fol. 63-64.

⁴⁰⁸ TAMTÉŽ.

⁴⁰⁹ TAMTÉŽ, fol. 65.

⁴¹⁰ J. HALL, *Slovník*, s. 41.

⁴¹¹ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 65; Věra PETRÁČKOVÁ, *Akademický slovník cizích slov II. L-Ž*, Praha 1995, s. 600.

⁴¹² C. RIPPA – P. BUSCAROLI, *Ikonologie*, s. 622.

⁴¹³ *Heslo Varhany*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

přímluvy ke svatému mučedníkovi, aby jako patron města odvrátil válku, mor a hlad. K náležitému vyjádření těchto přání byla uskutečněna tři zastavení. Číslo tři v tomto případě vyjadřovalo symboliku s Nejsvětější Trojicí, Božstvím a dokonalostí.⁴¹⁴

První zastavení se odehrálo u kostela svatého Jana Křtitele a mluvilo se při něm německy, jelikož zde bylo centrum německých bohoslužeb. Připravili ho příslušníci německé mariánské družiny Neposkvrněného početí Panny Marie. Účastníci procesí se modlili za ochranu proti moru, nemocem a nenadálým zraněním. Mor či Dobyvatel byl jedním z jezdců apokalypsy. Objevil se po otevření první pečeti na knize o osudu lidí. Hlavu mu kryla koruna, v ruce třímal luk a jel na bílém koni.⁴¹⁵ V kostele zřejmě proběhlo alegorické představení, kdy postava Života naříkala, že je uvězněna v těle jako v žaláři, a byla ohrožována postavou mnohonásobné Smrti.⁴¹⁶ Smrt byla taktéž jedním ze čtyř jezdců apokalypsy. Jela na plavém koni s mečem a vezla s sebou hlad a mor.⁴¹⁷ Postava života v představení mohla být oděna v zeleném šatu s věncem kolem hlavy a ptákem fénixem u nohou. Oproti tomu smrt se často zobrazuje v černém hábitu, v ruce svírá meč nebo kosu.⁴¹⁸ V představení byly použity věci, jež se používali při pohřbu, vybavení hrobek i hrobů a další předměty spojené s pohřbíváním a umíráním. Přítomna byla také skupina géníů jakoby seslaných z nebe, kteří díky svému nebeskému příchodu měli utěšovat věřící a ujistňovat je, že jsou pod ochrannou světce a že jim zachránili život od smrti a nemocí. V završení tohoto zastavení postava Života se svými družkami pohazovala na světcovu relikvii květiny a listí, což mohlo symbolizovat život a jeho trvání.⁴¹⁹

Druhé zastavení se týkalo války, která byla druhým apokalyptickým jezdcem. Objevila se po zlomení druhé pečeti, měla velký meč a ryšavého oře.⁴²⁰ Připravila jej česká mariánská kongregace Nanebevzetí Panny Marie a odehrávalo se na náměstí. Zde byla nad fontánou vystavěna tvrz s věží. Na ní se nacházel Mír. Ten mohl být vypořobněn jako postava ženy s olivovou ratolestí a rohem hojnosti zapalující pochodní zbraně nepřátel.⁴²¹ Ctnosti Zbožnost

⁴¹⁴ *Heslo Číslo*, in: TAMTĚŽ; SOKA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 65-66.

⁴¹⁵ *Heslo Apokalypsa*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

⁴¹⁶ SOKA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 65.

⁴¹⁷ *Heslo Apokalypsa*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

⁴¹⁸ C. RIPPA – P. BUSCAROLI, *Ikonologie*, s. 529 a 437-439.

⁴¹⁹ SOKA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 65; *heslo Květiny*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*.

⁴²⁰ *Heslo Apokalypsa*, in: TAMTĚŽ; SOKA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 65.

⁴²¹ TAMTĚŽ; C. RIPPA – P. BUSCAROLI, *Ikonologie*, s. 346-348.

a Vzdělání hlídaly hradby tvrze.⁴²² Zbožnost byla obvykle zachycována jako klečící žena se zapálenou svící a pohledem k nebi. Vzdělání by mohl představovat mladík s otevřenou knihou, hořící lampou a kohoutem.⁴²³ Proti nim se útočně vydal bůh války Mars se svou sestrou a rovněž bohyní války Bellonou, která vedla oddíl pěšáků.⁴²⁴ Přítomen byl i oddíl jezdců. Bojovníci se hněvali, že město Jindřichův Hradec nebylo dlouho dobyto nebo obsazeno, protože ho před nebezpečím střeží svatý Hippolyt. Postava Míru pak vyhnala od věže Marta s Bellonou. Zbožnost a Vzdělanost vzdaly hold a děkovaly za ochranu světci. Poté Zbožnost uhasila plameny související s peklem, d'áblem a válkou. Vzdělanost zase utišila vzedmuté vlny značící nestálost s nebezpečím.⁴²⁵

Třetí zastavení proběhlo v blízkosti kostela Nanebevzetí Panny Marie. Během něho zaznívaly modlitby na pomoc proti hladu. Hlad byl třetím apokalyptickým jezdce na černém koni s vahami v dlaních.⁴²⁶ Hlavním organizátorem třetího zastavení byla latinská kongregace Zvěstování Panny Marie, proto aktéři promlouvali latinsky. Členové konfraternity lidem dávali na vědomí, že hlad byl zahnán přimluvou ke svatému Hippolytovi. Svůj podíl na tom měla mít také bohyně Ceres, jež byla římskou bohyní úrody a zemědělství. Byla vyobrazována s věncem obilí a rohem hojnosti.⁴²⁷ Kronikář bohyni přiznal jisté zásluhy na úrodě v zahradách, vinicích a polích, ale ihned dodává, že teprve přimluva u světce zajistila úrodu. V závěru zastavení opět vystoupil Bůh větru Aeolus a přikázal větrům, aby sfoukly časté požáry města a byly připraveny sloužit svatému mučedníkovi. Tímto skončilo slavnostní připomenutí městského patrona.⁴²⁸

Během oslav světce v roce 1642 bylo několikrát připomenuto nebezpečí války, smrti, hladu a nemocí. Mohlo se jednat o velkou prosbu u světce, aby jako patron města ochránil jindřichohradeckou vrchnost i poddané a nedopustil, aby se Jindřichova Hradce nějak dotkly hrůzy probíhající třicetileté války. Vedlejším záměrem mohla být i prosba o ukončení války v Evropě.

Ostatky svatého Hippolyta měly být nastálo uloženy v kostele svaté Marie Magdalény, ale nebylo tomu tak. Po zrušení Societas Jesu byly z kaple vyjmuty a v roce 1779 přemístěny do

⁴²² SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 65.

⁴²³ C. RIPPA – P. BUSCAROLI, *Ikonologie*, s. 263, 346-347 a 448-449.

⁴²⁴ W. SMITH (ed.), *Dictionary*, vol. I, s. 481.

⁴²⁵ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 65; *heslo Oheň*, in: H. RULÍŠEK, *Postavy*; *heslo Vlny*, in: TAMTÉŽ.

⁴²⁶ *Heslo Apokalypsa*, in: TAMTÉŽ.

⁴²⁷ J. HALL, *Slovník*, s. 90.

⁴²⁸ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 63.

proboštského kostela Nanebevzetí Panny Marie.⁴²⁹ Nebylo to ale naposled, co se relikvie stěhovala. Další přesun nastal v roce 1801, kdy se ostatky po velkém požáru města stěhovaly do zámecké kaple svatého Ducha. Téhož roku byly umístěny do kostela svatého Jana Křtitele a odtud pak v roce 1811 zase do opraveného kostela Nanebevzetí Panny Marie.⁴³⁰ Od druhé poloviny 17. století musel Hippolyt ve své funkci patrona města soupeřit s novým světcem a sice svatým Theodorem. Jeho ostatky do města přinesli františkáni v roce 1682 a uložily je do františkánského kostela svaté Kateřiny.⁴³¹

Přenesení ostatků nového patrona města svatého Hippolyta v srpnu 1637 bylo významnou událostí, při níž se uplatnilo široké množství křesťanských a mytologických symbolů. Jak bylo obvyklé během většiny barokních slavností, také při této festivitě se stále opakovala čísla, která měla často skrytý a hlubší význam. Během devíti zastavení se několikrát objevilo například číslo tři připomínající svatou Trojici. Častější bylo taktéž číslo čtyři, odkazující na čtyři evangelisty, případně jeho číselné kombinace. Ani číslo deset nebylo neobvyklé.

Dalším významným symbolickým prvkem byla květinová a rostlina dekorace. Na několika místech ve slavnostním průvodu se uplatnila palmová ratolest jako jeden z atributů svatého Hippolyta a mučednictví vůbec. Byla vyzdvihována růžová symbolika a podobnost římské růže se zlatou růží Jindřichova Hradce. Na světčovo mučednictví upozorňovalo taktéž použití červené barvy, kterou byla celá slavnost protkaná. Druhou častou objevující se barvou byla zelená, jež značila život a znovuzrození světce jako nového nebeského ochránitele města.

Jak už v barokní epoše bylo obvyklé, objevovaly se rovněž postavy z antické mytologie, jakými byly kupříkladu nymfy, múzy a antická božstva. Součástí některých zastavení byly také postavy ctností.

Jelikož tuto slávu organizovali jezuité a účastnili se jí příslušníci rodu Slavatů, bylo mnohdy skrze symboly upomínáno na Pannu Marii a jejího syna Ježíše Krista. Dalo by se říct, že hlavním námětem a sdělením celé slavnosti bylo lidem pomocí důmyslné symboliky připomenout, že do města vstoupil světec mučedník, který pro svou víru prolil krev a trpěl pro ni podobně jako Ježíš Kristus. Zároveň s tím se jezuitští otcové snažili poukázat na to, že teď, když je město pod ochrannou světce, se obyvatelé města a okolí přiblížili nebeskému ráji. Kromě toho mohlo jít i o rekatolizační prostředek a upevnění katolické víry ve městě. I když sami jezuité ve své kronice psali, že se během slavnosti nedali příliš vidět, jistě touto festivitou

⁴²⁹ J. MUK, *Z historie*, s. 11.

⁴³⁰ TAMTÉŽ, s. 12.

⁴³¹ TAMTÉŽ, s. 9.

reprezentovali svůj řád a snažili se získat sympatie jindřichohradeckých měšťanů a dalších slavatovských poddaných.

6. ZÁVĚR

V předložené bakalářské práci byly popsány a zachyceny kultury svatých v Jindřichově Hradci v první polovině 17. století. Byly k tomu využity prameny písemné, jakým jsou například jezuitská kronika, inventář zámku a prameny uměleckého charakteru. Pod toto označení spadají oltáře z jezuitského kostela svaté Magdalény, grafiky svatého Hippolyta, budovy kostelů v Jindřichově Hradci, jezuitská kolej nebo budova zámku.

Pokud by mělo být uvedeno, jaké kultury světců byly přítomné v Jindřichově Hradci v 17. století, jednalo by se celkem na třicet kultů světců a světic. Důvodů, proč byly na území města ve sledovaném období uctívány zrovna tyto kultury, bylo hned několik. Mohlo se jednat o starší kultury lokálního původu, kultury zemských patronů, řádové kultury, rodové světce nebo o nové kultury, zaváděné k posílení katolické víry ve městě. Ojedinělým případem jsou kultury svaté Veroniky, svatého Jeronýma a svaté Cecílie, které se objevují pouze v jednom případě, a to u Slavatů na obrazech v jindřichohradeckém zámku. V případě kultu svaté Veroniky se mohlo jednat o kult pojící se s Ježíšem Kristem, jelikož svatá Veronika Kristovi při pochodu na Golgotu otřela tvář do své roušky.

Pomocí komparace se podařilo zjistit, že nejvíce byly v Jindřichově Hradci v první polovině 17. věku rozšířeny mariánské kultury, které měly ve městě dlouhou a silnou tradici. Ve městě byl hlavní svatostánek zasvěcen Nanebevzetí Panny Marie. V tomto kostelním prostoru se nacházelo několik oltářů, obrazů a soch s mariánskou tematikou. Ve druhém velkém kostele svatého Jana Křtitele byla zase zbudována mariánská kaple. I v prostorách jezuitské koleje byla nějakým způsobem Panna Marie zastoupena. Kromě jedné sochy Bohorodičky, kterou koleji darovala Kateřina Hradecká z Montfortu, měli členové Tovaryšstva Ježíšova ve svých budovách uloženy foyenské kamínky, jež upomínaly na kult Panny Marie Foyenské. Výpovědní hodnotu má i zasvěcení jezuitských sodalit, které byly zasvěceny Bohorodičce. Kultury Panny Marie podporovala i rodina Viléma Slavaty, jež měla na svém venkovském sídle několik obrazů vyobrazující Kristovu matku. Jmenovitě byly v Jindřichově Hradci vyznávány například kultury Zvěstování Panny Marie, Nanebevzetí Panny Marie, Bolestné Panny Marie, Panny Marie Foyenské a Neposkvrněného početí Panny Marie.

Kultem spojeným s Pannou Marií byly kultury Ježíše Krista. Těch sice nebylo tolik, ale přeci jen jich pár bylo přítomných. Jednalo se o kultury svatého Kříže, Nejsvětější Trojice a svatého Ducha. V tomto případě se jednalo o kultury podporované hlavně jezuitským řádem a slavatovskou vrchností, jelikož právě Vilém Slavata měl ve svých komnatách na jindřichohradeckém zámku pověšeno několik obrazů Krista.

Druhým nejrozšířenějším kultem, který se na konci čtyřicátých a začátku padesátých let 17. století začínal ve městě projevovat, byl kult svatého Hippolyta, jehož ostatky do města dopravili za veliké slávy jezuité. Lze tak usuzovat ze záznamů v jezuitské kronice, kde od jeho příchodu pomalu přibývalo zápisů o pobožnostech k novému patronu města. O jeho popularitě vypovídá hymnus a písně složené na světcovu počest, grafiky s Hippolytovým vyobrazením, jeho pozdější socha na jindřichohradeckém sloupu Nejsvětější Trojice z let 1761 až 1766 nebo relikviář světce, který zřejmě vznikl na přelomu 17. a 18. století.⁴³² Kromě jezuitů tento kult podporoval i vládnoucí rod Slavatů.

Jak bylo zmíněno v předchozích kapitolách, ve městě působily dva církevní řády, a sice Tovaryšstvo Ježíšovo a františkáni. Oba tyto řády měly své řádové světce. Z řad jezuitských světců se největší popularitě těšil kult svatého Ignáce z Loyoly, jenž se dělil o druhé místo se svatým Hippolytem. Jeho oltáře stály jak v jezuitském kostele, tak i v proboštském chrámu. Úctu k němu měly rozšiřovat i jeho obrazy, sochy a především část jeho ostatků. K ostatním svatým členům řádu Societas Jesu byla vyjádřena zbožnost taktéž jejich sochami a obrazy ve svatostáncích. Nejhojněji jezuitské kultury podporoval Vilém Slavata, který se dokonce nechal pohřbit v úboru bratří Tovaryšstva. Kromě jeho tchyně a manželky nikdo další z jeho rodu nesdílel tak velkou oddanost tomuto řádu.

Řád františkánů ve sledovaném období tolik nevstupoval do veřejného života města. Možným důvodem pro to je, že ve sledovaném období byl opravován klášter a kostel svaté Kateřiny, jenž byl poničen během stavovského povstání. O podpoře františkánských kultů z řad jezuitů pochopitelně nemůže být řeč. Ale alespoň některé kultury františkánů podporovala část Slavatových příbuzných. Kateřina Hradecká z Montfortu, tchyně Viléma Slavaty, projevovala úctu k františkánským kultům, jakými byly kult svatého Františka, jehož obraz byl dokonce přítomen v jednom ze zámeckých pokojů, a kult svaté Kateřiny, které byl zasvěcen františkánský kostel. O jisté oblíbenosti kultů místních františkánů vypovídá jméno Františka Víta Slavaty, nejmladšího ze synů Lucie Otýlie Slavatové z Hradce a Viléma Slavaty.

Kulty svaté Kateřiny a Františka měly částečný charakter rodových kultů. Podobně na tom byly kulty svatého Viléma a svaté Lucie. Kromě toho, že jejich obrazy byly přítomny ve venkovské rezidenci Slavatů, se jejich sochy nacházely v řádové kapli jezuitské koleje.

⁴³² TAMTÉŽ, s. 16-18; Ivana MAXOVÁ – Vratislav NEJEDLÝ – Pavel ZAHRADNÍK (edd.), *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a piliře v Jihočeském kraji*, Praha 2009, s. 171; dostupné z: https://www.npu.cz/uop/ceske-budejovice/vystavy/2016/2016_restaurovani/2016_panely_restaurovani/NPU_panel_662x1001mm_Hypolit_K3.pdf, citováno dne 20.7.2024.

Vyloženě lokálními kulty byly ty, které se týkaly svaté Alžběty, svaté Barbory, svaté Anny, svatého Josefa, svatého Jana Křtitele, svatého Jana Evangelisty a svaté Máří Magdalény, i když ta se zároveň řadila do kultů prosazovaných Societas Jesu, protože jí byla zasvěcena kaple v jezuitské koleji. Tyto kulty se projevovaly v zasvěcení kostelů na území města nebo v jeho bezprostřední blízkosti. Mimoto se v těchto kostelech nacházely oltáře nesoucí jejich jména. Jelikož Societas Jesu vlastnilo patronátní právo ke všem farním kostelům na slavatovském dominiu, je dost možné, že tyto lokální kulty podporovalo. Nezpochybnitelným důkazem pro toto tvrzení je zápis v řádové kronice, ve kterém je zmíněno, že řád nechal v roce 1648 zbudovat oltář svaté Alžběty a svaté Barbory v proboštském chrámu.⁴³³ Lokální kulty podporovala i slavatovská vrchnost, jež měla ve svém vlastnictví obrazy zachycující tyto svaté postavy.

Předposlední skupinou světců vyskytujících se ve městě byly zemští patroni, jmenovitě svatý Václav se svatou Ludmilou, svatým Prokopem a svatým Vítem. Nejvíce jejich kulty podporovalo Tovaryšstvo Ježíšovo, které jim ale v porovnání třeba s Pannou Marií a svými světci nevěnovalo tak velkou pozornost.

Posledními světci v „jindřichohradeckém nebi“ byli svatá Brigita, svatá Apolonie, svatá Johanna a světice ze skupiny svaté Voršily. Jejich kulty byly do města zavedeny nově, neboť se jezuitskému řádu podařilo získat části jejich ostatků. Tyto ostatky měly mít léčivou moc. Například modlitby ke svaté Apolonii a přikládání jejího zubu mělo věřícího zbavit bolesti jeho vlastních zubů. Tyto nové kulty měly posílit věhlas jezuitského řádu a urychlit rekatolizaci na panství.

Jak bylo ukázáno, nejvíce ovlivňovali náboženský život v Jindřichově Hradci během barokních časů s podporou vrchnostenské šlechty členové Tovaryšstva Ježíšova a takřka ze hry odstranili představitele františkánského řádu, jenž začal získávat větší popularitu až ve druhé polovině 17. století.

⁴³³ SOkA Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb, fol. 80.

7. SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny nevydané

Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 84, sign. III Kb.

Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, pracoviště Zámek, Rodinný archiv Slavatů, inv. č. 122, sign. III A 4c, kart. 19.

Prameny vydané

HRDINA, Antonín, I. (ed.), *Dokumenty tridentského koncilu: latinský text a překlad do češtiny*, Praha 2015.

JIREČEK, Josef, (ed.), *Paměti nejvyššího kancléře království Českého Viléma hraběte Slavaty I-II*, Praha 1866-1868.

KRÁL, Pavel (ed.), *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550 až 1650*, České Budějovice 2002.

MENDELOVÁ, Jaroslava (ed.), *Dekrety reformační komise pro Nové Město pražské z let 1627–1629*, Praha 2009.

Literatura

BAUMSTARK, Reinhold, *Ulrich Loth: zwischen Caravaggio und Rubens*, München 2008.

BENEŠ, Petr, R. – Petr HLAVÁČEK (edd.), *Historia franciscana: sborník textů. II. = Kapitoly z dějin české františkánské provincie sv. Václava u příležitosti 300. výročí úmrtí provinčního ministra a významného učence Bernarda Sanniga (+1704) a 400. výročí příchodu františkánů k Panně Marii Sněžné v Praze (1604)*, Kostelní Vydří 2005.

BIEDERMANN, Hans, *Lexikon symbolů*, Praha 2008.

BITNAR, Vilém, *Staroboleslavské paladium v Jindřichově Hradci. O mariánské písni Michny z Otradovic*, Staroboleslavský věstník 8, 1937, č. 2.

BLAŽÍČEK, Oldřich, J. – KROPÁČEK, Jiří, *Slovník pojmů z dějin umění*, Praha 1991.

BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, Kateřina, *Das Bild des Herrschers auf der Jesuitenbühne*, in: Petronilla CEMUS – Richard CEMUS (edd.), *Bohemia Jesuitica 1556-2006, II*, Praha 2010, s. 925-934.

BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, Kateřina – HAVLÍK, Jiří, M., – HOJDA, Zdeněk (edd.), *Amicitiae vinculum potens et praevalidum. Vějíř pohledů do náboženského a kulturního života barokní společnosti k počtě Ivany Čornejové a Marie-Élizabeth Ducreux*, Praha 2022.

BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, Kateřina – JACKOVÁ, Magdalena, *Úvod do kapitoly: jesuitské divadlo v Čechách*, in: Petronilla CEMUS – Richard CEMUS (edd.), *Bohemia Jesuitica 1556-2006, II*, Praha 2010, s. 895-908.

BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, Kateřina, *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*, Praha 2006.

BRODRICK, James, *Rozšíření jezuitů*, Olomouc 2005.

BŘEZINA, Florián, Ferdinand, *Stručná chronika kostela a kláštera františkánského v Jindř. Hradci*, J. Hradec 1911.

BUBEN, Milan, M., M., *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. Žebravé řády*, Praha 2006.

BUBEN, Milan, M., *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. Řeholní klerikové (jezuité)*, Praha 2012.

BURKE, Peter, *Oberture: the New History, its Past and its Future*, in: Peter BURKE (ed.), *New Perspectives on Historical Writing*, Cambridge 1991, s. 1-23.

BŮŽEK, Václav, *Antropologizující přístupy v historickém bádání*, Český časopis historický 102, 2004, s. 466-467.

BŮŽEK, Václav – DOLEŽAL, Stanislav – HRDLIČKA, Josef – NOVOTNÝ, Miroslav – SMÍŠEK, Rostislav, *Jezuitská divadelní hra Rosa Novodomensis. Zlatá a červená pětিলistá růže na zlatých hroudách jako nástroje tvorby mýtu*, in: Václav BŮŽEK (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009 (= Opera historica 13), s. 263-305.

BŮŽEK, Václav, *Hrabavé ptactvo v reprezentaci Ferdinanda Tyrolského*, in: Bronislav CHOCHOLÁČ – Jiří MALÍŘ – Lukáš REITINGER – Martin WIHODA (edd.), *Pro pana profesora Libora Jana k životnímu jubileu*, Brno 2020, s. 733-747.

BŮŽEK, Václav – NOVOTNÝ, Miroslav, *Mecenáši*, in: Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA a kol., *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997, s. 150-160.

BŮŽEK, Václav (ed.), *Poslední páni z Hradce*, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6).

BŮŽEK, Václav, *Symboly rituálu. Slavnostní vjezd Ferdinanda I. do Prahy 8. listopadu 1558*, in: Luděk BŘEZINA – Jana KONVIČNÁ – Jan ZDICHYNEC (edd.), *Ve znamení zemí Koruny české: sborník k šedesátým narozeninám prof. PhDr. Lenky Bobkové, CSc.*, Praha 2006, s. 112-128.

CATALANO, Alessandro, *Pražský mariánský sloup a pobělohorská restaurace katolicismu v Čechách*, in: Ondřej JAKUBEC – Pavel SUCHÁNEK (edd.), *Mariánský sloup na Staroměstském náměstí v Praze: počátky rekatolizace v Čechách v 17. století*, Praha 2020.

CATALANO, Alessandro, *Valerián Magni (1586-1661): duchovní otec náboženské reformy českého království*, in: Marek BRČÁK – Jiří WOLF (edd.), *Pay et bonum: kapucíni v Čechách a na Moravě v raném novověku*, Praha 2020, s. 63-77.

CATALANO, Alessandro, *Zápas o svědomí: kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách*, Praha 2008.

CEMUS, Petronilla – CEMUS, Richard (edd.), *Bohemia Jesuitica 1556-2006*, I-II, Praha 2010.

ČEJKA, Mirek, *Adam Michna z Otradovic – jazyk a verš*, in: Eva RUSINOVÁ (ed.), *Přednášky a besedy z 35. běhu LŠSS*, Brno 2002, s. 55-57.

- CORETHOVÁ, Anna, *Pietas Austriaca: fenomén rakouské barokní zbožnosti*, Olomouc 2013.
- ČERNUŠÁK, Tomáš, *Církevní koncepty pobělohorské rekatolizace v Čechách a na Moravě (1620-1622). Víze, realizace, komparace*, Opera historica 22, 2021, s. 237-255.
- ČORNEJOVÁ, Ivana, *Jezuité a reforma pražské univerzity. Spory s kardinálem Arnoštem Vojtěchem Harrachem*, in: Petronilla CEMUS – Richard CEMUS (ed.), Bohemia Jesuitica 1556-2006, I, Praha 2010, s. 319-328.
- ČORNEJOVÁ, Ivana, *Jezuité v českých zemích*, in: Ivana ČORNEJOVÁ – Jiří M. HAVLÍK – Josef HRDLIČKA (edd.), Telč s jezuité. Řád a jeho mecenáši, Praha 2020, s. 23-32.
- ČORNEJOVÁ, Ivana, *Panna Marie, záchránkyně defenestrovaných, a jezuité*, in: Ivana EBELOVÁ – Jiří PEŠEK – Tomáš SEKYRA – Vít VLNAS (edd.), Mezi kulturou a uměním. Věnováno Zdeňku Hojdovi k životnímu jubileu, Praha 2013, s. 109-133.
- ČORNEJOVÁ, Ivana, *Pobělohorská rekatolizace v českých zemích. Pokus o zasazení fenoménu do středoevropských souvislostí*, in: Ivana ČORNEJOVÁ (ed.), Úloha církevních řádů při pobělohorské rekatolizaci, Praha 2003, s. 14-24.
- ČORNEJOVÁ, Ivana, *Stručné dějiny Tovaryšstva Ježíšova do roku 1773*, in: Ivana ČORNEJOVÁ – Jiří M. HAVLÍK – Josef HRDLIČKA (edd.), Telč s jezuité. Řád a jeho mecenáši, Praha 2020, s. 13-22.
- ČORNEJOVÁ, Ivana, *Temno: stručná historie*, Praha 2022.
- ČORNEJOVÁ, Ivana, *Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách*, Praha 1995.
- DANIEL, Ute, „Kultur“ und „Gesellschaft“. Überlegungen zum Gegenstandsbereich der Sozialgeschichte, Geschichte und Gesellschaft 19, 1993, s. 69-99.
- VAN DÜLMEN, Richard, *Historická antropologie. Vývoj. Problémy. Úkoly*, Praha 2002.
- DVORSKÝ, Jiří – CHADRABA, Rudolf, *Votivní obraz Viléma Slavaty v Telči*, Umění 38, 1990, č. 2, s. 128-140.
- ELBEL, Martin, *Bohemia Franciscana. Františkánský řád a jeho působení v českých zemích 17. a 18. století*, Olomouc 2001.
- ELBEL, Martin, *Česká františkánská provincie mezi středověkem a raným novověkem*, in: Martin ELBEL (ed.), Čtrnáct mučedníků pražských. Vpád Pasovských a závěr vlády Rudolfa II., Praha 2014, s. 41-46.
- LE GOFF, Jacques, *Svatý František z Assisi*, Praha 2004.
- HALL, James, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 1991.
- HAVLÍK, Jiří, M., *Rodokmeny*, in: Ivana ČORNEJOVÁ – Jiří M. HAVLÍK – Josef HRDLIČKA (edd.), Telč a jezuité. Řád a jeho mecenáši, Praha 2020, s. 290-294.
- HAVLÍK, Jiří, M., *Telč v rukou rodiny hrabat z Liechtensteina-Castelcorno*, in: Ivana ČORNEJOVÁ – Jiří M. HAVLÍK – Josef HRDLIČKA (edd.), Telč s jezuité. Řád a jeho mecenáši, Praha 2020, s. 251-258.
- HERBERMANN, Charles, G. (ed.), *The Catholic encyclopedia*, vol. 7, New York 1910.
- HLAVÁČEK, Petr, *Čeští františkáni na přelomu středověku a novověku*, Praha 2005.

HOLUBOVÁ, Markéta, *Mariazell v tištěných médiích 18. a 19. století*, Acta Musei Nationalis Pragae 63, 2018, s. 196-206.

HOLUBOVÁ, Markéta, *Panna Marie Svatohorská. Příspěvek k barokním vazbám jezuitské rezidence a poutního místa*, Praha 2015.

HOUŠKA, Petr, *Alkantara, České františkánství*, Praha 1996.

HRBEK, Jiří, *České stavovské povstání*, in: Václav BŮŽEK – Rostislav SMÍŠEK (edd.), *Habsburkové 1526-1740. Země Koruny české ve středoevropské monarchii*, Praha 2017, s. 113-115.

HRBEK, Jiří, *Mezi mírností a spravedlností. Vláda Ferdinanda II. v Čechách v prvních letech po bělohorské bitvě*, Opera historica 22, 2021, s. 216-236.

HRBEK, Jiří, *Panovnické vjezdy do pražských měst v pobělohorské době (1620-1740)*, in: Josef HRDLIČKA – Pavel KRÁL – Rostislav SMÍŠEK (edd.), *Symbolické jednání v kultuře raného novověku. Věnováno Václavu Bůžkovi k jeho životnímu jubileu*, Praha 2019, s. 32-47.

HRBEK, Jiří, *Rituál jazyka – jazyků rituálu. Příspěvek k politické komunikaci raného novověku na příkladu českých barokních korunovací*, Folia historica boemica 22, 2006, s. 211-250.

HRDINA, Jan, *Relikvie, odpustky, poutní odznaky. Čtyři kapitoly z náboženského života lucemburské Prahy*, Praha 2017.

HRDLIČKA, Josef, *Gegenreformation und lokale Adelsherrschaft in Neuhaus in Südböhmen. Von den Herren von Neuhaus bis zu Wilhelm Slavata, Opfer des Prager Fenstersturzes*, Historisches Jahrbuch 132, 2012, s. 220-248.

HRDLIČKA, Josef – HAVLÍK, Jiří, M., *Majitelé panství Telč v 16.-18. století a jejich vztahy k jezuitskému řádu*, in: Ivana ČORNĚJOVÁ – Jiří M. HAVLÍK – Josef HRDLIČKA (edd.), *Telč a jezuité. Řád a jeho mecenáši*, Praha 2020, s. 77-129.

HRDLIČKA, Josef, *Konflikt jindřichohradeckých měšťanů s Vilémem Slavatou v pamětech Jiříka ze Kře*, Jihočeský sborník historický 69-70, 2000-2001, s. 188-208.

HRDLIČKA, Josef – KRÁL, Pavel – SMÍŠEK, Rostislav (edd.), *Symbolické jednání jako strategie aktéra a přístup historika*, in: Josef HRDLIČKA – Pavel KRÁL – Rostislav SMÍŠEK (edd.), *Symbolické jednání v kultuře raného novověku. Věnováno Václavu Bůžkovi k jeho životnímu jubileu*, Praha 2019, s. 9-18.

HRDLIČKA, Josef – KRÁL, Pavel – SMÍŠEK, Rostislav (edd.), *Symbolické jednání v kultuře raného novověku. Věnováno Václavu Bůžkovi k jeho životnímu jubileu*, Praha 2019.

HRDLIČKA, Josef, *Podíl české katolické šlechty při utváření náboženských poměrů v Čechách ve dvacátých letech 17. století*, Opera historica 22, 2021, s. 256-286.

HRDLIČKA, Josef, *Slavatova obrana jezuitského řádu a jeho představy o konfesijním uspořádání Čech z počátku dvacátých let 17. století*, Folia Historica Bohemica 23, 2008, s. 225-248.

HRDLIČKA, JOSEF, *Víra a moc: politika, komunikace a protireformace v předmoderním městě (Jindřichův Hradec 1590-1630)*, České Budějovice 2013.

JAKUBEC, Ondřej, *Olomoucký jezuitský kostel a protimorový kult P. Marie Sněžné*, in: Martin ELBEL – Ondřej JAKUBEC (edd.), *Olomoucké baroko. Proměny ambicí jednoho města I*, Olomouc 2010, s. 150-156.

JEDIN, Hubert, *Malé dějiny koncilů*, Praha 1990.

JIREČEK, Josef, *Lebens des Obersten Hofkanzlers von Böhmen Wilhelm Grafen Slavata*, Praha 1876.

JIREČEK, Josef, *Přestoupení Viléma Slavaty k církvi katolické*, Časopis katolického duchovenstva 3, 1862, s. 401-435.

KOLÁČEK, Josef – BŘICHÁČEK, Josef, *Jezuité na Svaté Hoře*, Velehrad 1998.

KOLÁČEK, Josef, *Úvod do kapitoly: Jesuitské školství*, in: Petronilla CEMUS – Richard CEMUS (edd.), *Bohemia Jesuitica 1556-2006*, Praha 2010, I, s. 295-310.

KUTHAN, Jiří, *Karel IV., relikvie a poklad katedrály sv. Víta v Praze*, in: Miroslav ŠMIED – František ZÁRUBA (edd.), *Obrazy uctívané, obdivované a interpretované. Sborník k 60. profesora Jana Royta*, Praha 2015, s. 23-46.

KUTHAN, Jiří, *Ostatky sv. Víta v katedrále sv. Víta, Václava a Vojtěcha na Pražském hradě. Praha – Corvey – Pavia*, in: Oldřich CHLÁDEK – Tomáš PETRÁČEK – Jan SÍČ – Veronika STACHUROVÁ KUCROVÁ (edd.), *Jdi svou cestou a nech lidi mluvit. Variety sociálních a kulturních dějin*, Praha 2018, s. 560-568.

MÁDL, Martin, *Slavatové z Chlumu a Košumberka*, in: Martin MÁDL – Radka HEISSLEROVÁ – Tadeáš KADLEC (edd.), *Slavatovský palác. Projekty hraběte Jana Jáchyma Slavaty*, Praha 2022, s. 42-60.

MALÝ, Tomáš, „*Mentalita*“, *zbožnost a smrt chrudimského měšťana v raném novověku. (Chrudimské kšafy ze 16.-18. století)*, Chrudimský vlastivědný sborník 7, 2003, s. 19-70.

MALÝ, Tomáš, *Náboženská bratrstva a umírání v 17. a 18. století*, in: Vladimír MAŇAS – Zdeněk ORLITA – Martina POTUČKOVÁ (edd.), *Zbožných duší úl. Náboženská bratrstva v kultuře raněnovověké Moravy*, Olomouc 2010, s. 17-19.

MALÝ, Tomáš, *Obraz a rituál. Římské korunovace divotvorných Madon a koncept barokní kultury*, Praha 2019.

MALÝ, Tomáš, *Smrt a spása mezi Tridentinem a sekularizací (Brněnští měšťané a proměny laické zbožnosti v 17. a 18. století)*, Brno 2009.

MALÝ, Tomáš – SUCHÁNEK, Pavel, *Obrazy očiště. Studie o barokní imaginaci*, Brno 2013.

MAREK, Jaroslav, *Kultura jako téma a problém dějepiscectví*, Český časopis historický 90, 1992, s. 491-506.

MAŇA, Petr, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004.

MAŇA, Petr, *Von der Selbstapologie zur Apologie der gegenreformation: Konversion und Glaubensvorstellungen des Oberstkanzlers Wilhelm Slavata (1572-1652)*, in: Ute LOTZ-HEUMANN – Jan Friedrich MIßFELDER – Matthias POHLIG (Hg.), *Konversion und Konfession in der Frühen Neuzeit*, Göttingen 2006, s. 287-322.

- MAŤA, Petr, *Zrození tradice: (slavatovské vyústění rožmberského a hradeckého odkazu)*, in: Václav BŮŽEK (ed.), *Poslední páni z Hradce, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6)*, s. 513-552.
- MAXOVÁ, Ivana – NEJEDLÝ, Vratislav – ZAHRADNÍK, Pavel (edd.), *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Jihočeském kraji*, Praha 2009.
- MIKULEC, Jiří, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*, Praha 2000.
- MIKULEC, Jiří, *Mariánské družiny v Jindřichově Hradci za Michnových časů*, *Hudební věda* 38, 2001, s. 40-47.
- MIKULEC, Jiří, *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*, Praha 2013.
- MIKULEC, Jiří, *Od Chanovského k Vokounovi: poznámky k barokní zbožnosti na jihu Čech*, in: Pavla STUHLÁ (ed.), Antonín Jan Václav Vokoun (1691-1757) a církevní správa jeho doby v Čechách. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 11. září 2007 v Městské galerii ve Vodňanech, Vodňany 2008 s. 67-78.
- MIKULEC, Jiří, *Pobělohorská rekatolizace v českých zemích*, Praha 1992.
- MUK, Jan, *Hradecká obhajoba V. Slavaty po defenestraci*, *Ohlas od Nežárky* z 10., 17. a 24. září 1926.
- MUK, Jan, *Zakladatelka jindřichohradeckého gymnasia Kateřina roz. Z Montfortu a její dcera Lucie Otýlie*, in: 77. výroční zpráva stát. československého reálného gymnasia v Jindřichově Hradci za školní rok 1936-37, Jindřichův Hradec 1937, s. 3-11.
- MUK, Jan, *Ze zápasů Hradeckých s V. Slavatou 1610, 1615*, *Ohlas od Nežárky* z 8., 15. a 22. července 1932.
- MUK, Jan, *Z historie úcty patronů města Jindř. Hradce sv. Hippolyta a sv. Theodora*, Jindřichův Hradec s.d.
- NOVÁK, Josef, *Oltáře v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Jindřichově Hradci*, *Ohlas od Nežárky* z 23. a 30. dubna a 7. května 1898.
- NOVÁK, Josef, *Slavatové a umění výtvarné*, *Památky archeologické* 29, Brno 1917.
- NOVÁK, Josef, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století, XIV. Politický okres Jindřicho-Hradecký*, Praha 1901.
- NOVOTNÝ, Miroslav, *Jindřichohradecká kolej Tovaryšstva Ježíšova v letech 1594–1618*, in: Václav BŮŽEK (ed.), *Poslední páni z Hradce, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6)*, s. 371–385.
- NOVOTNÝ, Miroslav, *Kolej Tovaryšstva Ježíšova v Jindřichově Hradci v letech 1594–1648*, in: Ivo NAVRÁTIL (ed.), *Minulost, současnost a budoucnost gymnazijního vzdělávání: sborník referátů z konference konané ve dnech 24. - 25. června 1999 v Jičíně*, Semily 2000, s. 129-138.
- PETRÁČKOVÁ, Věra, *Akademický slovník cizích slov I. A-K*, Praha 1995.
- PETRÁČKOVÁ, Věra, *Akademický slovník cizích slov II. L-Ž*, Praha 1995.
- PETRÁŇ, Josef, *Dějiny hmotné kultury I., Vymezení kulturních dějin. Kultura každodenního života od pravěku do 15. století*, Praha 1985.

- PETRÁŇ, Josef, *Lid a národ v pobělohorském labyrintu*, in: František GRAUS (ed.), *Naše živá i mrtvá minulost: 8 esejí o českých dějinách*, Praha 1968, s.72–104.
- PETRÁŇ, Josef – Lydia PETRÁŇOVÁ – Eduard ŠIMEK – Jan VOGELTANZ (edd.), *Dějiny hmotné kultury II., Kultura každodenního života od 16. do 18. století*, Praha 1997.
- PETRÁŇ, Josef, *Na téma mýtu Bílé hory*, in: Karel BERÁNEK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ (edd.), *Traditio et cultus: miscellanea historica Bohemica: Miloslao Vlk, archiepiscopo Pragensi ab eius collegis amicisque ad annum sexagesimum dedica*, Praha 1993, s. 141-162.
- RAVIER, André, *Ignác z Loyoly zakládá Tovaryšstvo Ježíšovo*, Olomouc 2002.
- RICHTEROVÁ, Alena – ČORNEJOVÁ, Ivana, *Jezuité a Klementinum*, Praha 2006.
- RIPPA, Cesare – BUSCAROLI, Piero, *Ikonologie*, Praha 2019.
- ROYT, Jan, *Barokní pout' v Čechách*, in: *Být poutníkem v dobách minulých a dnes. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Poutní cesty na Šumavě*, Zavlekov 2010, s. 7-15.
- ROYT, Jan, *Česká fides. Víra, zbožnost a církev. Barokní Pietas*, in: Vít VLNAS (ed.), *Sláva barokní Čechie. Umění, kultura a společnost 17. a 18. století*, Praha 2001, s. 15-21.
- ROYT, Jan, *České nebe, Soupis nejznámějších mariánských poutních míst v Čechách a na Moravě, českých a moravských zemských patronů*, Havlíčkův Brod 1991.
- ROYT, Jan, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*, Praha 2011.
- ROYT, Jan, *Slovník biblické ikonografie*, Praha 2006.
- RULÍŠEK, Hynek, *Postavy, atributy, symboly. Slovník křesťanské ikonografie*, Hluboká nad Vltavou 2005.
- RYANTOVÁ, Marie, *Polyxena z Lobkovic: obdivovaná i nenáviděná první dáma království*, Praha 2016.
- RYNEŠ, Václav, *Mariánská poutní místa barokní Čechie*, Katolík: list Svazu katolických mužů 7, 1942, č. 7.
- RYNEŠ, Václav, *Paladium země české. Kapitola z českých dějin náboženských*, Praha 1948.
- SEHNAL, Jiří, *Adam Michna z Otradovic – skladatel*, Olomouc 2013.
- SMEJKAL, Bohuslav, *Svatý Kopeček. Poutní bazilika Navštívení Panny Marie*, Přerov 2015.
- SMÍŠEK, Rostislav, *Jásón a jeho družina. Leopold I. a účastníci slavnostního vjezdu do Vídně 5. prosince 1666 očima barokního básníka*, in: Josef HRDLIČKA – Pavel KRÁL – Rostislav SMÍŠEK (edd.), *Symbolické jednání v kultuře raného novověku. Věnováno Václavu Bůžkovi k jeho životnímu jubileu*, Praha 2019, s. 48-64.
- SMITH, William (ed.), *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology, vol. I-II.*, Boston 1867.
- STOLLBERG-RILINGER, Barbara, *Symbolische Kommunikation in der Vormoderne. Begriffe – Thesen – Forschungsperspektiven*, *Zeitschrift für historische Forschung* 31, 2004, s. 489-527.
- STOLLBERG-RILINGER, Barbara, *Zeremoniell, Ritual, Symbol. Neue Forschungen zur symbolischen Kommunikation in Spätmittelalter und Früher Neuzeit*, *Zeitschrift für historische Forschung* 27, 2000, s. 389-405.

- STRAKA, Cyril, Antonín, *Přenešení ostatků sv. Norberta z Magdeburku na Strahov*, Praha 1927.
- ŠMIED, Miroslav, *Relikvie Svatého Víta v Praze*, in: Magdaléna NESPĚŠNÁ HAMSÍKOVÁ – Jana PEROUTKOVÁ – Stefan SCHOLZ (edd.), *Ecclesia docta. Společenství ducha a umění. K životnímu jubileu profesora Jiřího Kuthana*, Praha 2016, s. 62-79.
- ŠRONĚK, Michal – HORNÍČKOVÁ, Kateřina – IVANEGA, Jan, *Zbožnost, účelnost, reprezentace: zařizování kostelů na schwarzenberských panstvích v 17. a 18. století*, České Budějovice 2020.
- ŠRONĚK, Michal, *Tovaryšstvo Ježíšovo a město jako prostor řádové reprezentace*, *Umění* 66, 2018, č. 4, s. 264-282.
- TEPLÝ, František, *Dějiny města Hradce Jindřichova I/1-4, II/1-3*, Jindřichův Hradec 1927-1934.
- TEPLÝ, František, *Proč se stal Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka z českého bratra katolíkem*, *Sborník Historického kroužku* 13, 1912, s. 205-221; 14, 1913, s. 25-41, 171-181.
- TEPLÝ, František, *Příspěvky k dějinám českého rybníkářství*, Praha 1937.
- TEPLÝ, František, *Příspěvky k dějinám českého zemědělství*, Praha 1926.
- TEPLÝ, František, *Vilém Slavata vybízí svého bratrance Krištofa Slavatu k návratu do církve katolické a do Čech*, *Sborník historické kroužku* 18, 1917, s. 65-70.
- TISCHER, František, *O hrobkách a pohřbech ve františkánském kostele sv. Kateřiny v Jindř. Hradci*, *Ohlas od Nežárky* z 14. září 1895.
- TISCHER, František, *Paměti fary jindřichohradecké*, Jindřichův Hradec 1909.
- TŘEČEK, Čeněk, *Výtvarné sběratelství Slavatů v 17. století*, České Budějovice 1998 (Diplomová práce).
- VÁCHA, Štěpán, *Bohemia pia et bellicosa. Zemští patroni ve službě české rekatolizace před a po roce 1620*, in: Petr R. BENEŠ – Petr HLAVÁČEK – Tomáš STERNECK (edd.), *Čtrnáct mučedníků pražských. Vpád Pasovských a závěr vlády Rudolfa II.*, Praha 2014, s. 155-164.
- VÁCHA, Štěpán, *Jesuit Saints in the Czech Lands. Cultic Staging of Religious Images in Jesuit Churches*, in: Kateřina HORNÍČKOVÁ – Michal ŠRONĚK, *Jesuit art and Czech lands, 1556-1729. Missionizing through the arts*, Lanham 2023, s. 233-268.
- VÁCHA, Štěpán, *K průvodu a kultu milostného obrazu Panny Marie Vítězné ze Štěnovic*, *Mínulostí Západočeského kraje* 45, 2010, s. 7-31.
- VÁCHA, Štěpán – STECKEROVÁ, Andrea (edd.), *Vznešenost a zbožnost. Barokní umění na Plzeňsku a v západních Čechách*, Plzeň 2016.
- VÁLKA, Josef, *Barokní slavnost*, in: Zdeněk HOJDA (ed.), *Kultura baroka v Čechách a na Moravě*, sborník příspěvků z pracovního zasedání 5. 3.1991, Praha 1992, s. 53-63.
- VLNAS, Vít, *Jan Nepomucký, česká legenda*, Praha 1993.
- VLNAS, Vít, (ed.), *Sláva barokní Čechie. Umění, kultura a společnost 17. a 18. století*, Praha 2001.

VLNAS, Vít, *Staroměstské náměstí jako místo paměti, symbolické komunikace a konfrontace*, in: Ondřej JAKUBEC – Pavel SUCHÁNEK (edd.), *Mariánský sloup na Staroměstském náměstí v Praze: počátky rekatolizace v Čechách v 17. století*, Praha 2020, s. 12-37.

VONDRUŠKA, Isidor, *Životopisy svatých v pořadí dějin církevních I.*, Praha 1930.

WINKELBAUER, Thomas, *Konfese a konverze. Šlechtické proměny vyznání v českých a rakouských zemích od sklonku 16. do poloviny 17. století*, *Český časopis historický* 98, 200, s. 476-540.

8. SEZNAM VYOBRAZENÍ

Obr. 1 *Oltář svatého Ignáce z Loyoly z roku 1625*. Foto Magdaléna Lutrová, 2024.

Obr. 2 *Detail oltářního obrazu svatého Ignáce z Loyoly z roku 1642*. Foto Magdaléna Lutrová, 2024.

Obr. 3 *Oltář svatého Františka Xaverského z roku 1642*. Foto Magdaléna Lutrová, 2024.

Obr. 4 *Detail z oltáře svatého Františka Xaverského s erbem Viléma Slavaty*. Foto Magdaléna Lutrová, 2024.

Obr. 5 *Barokní relikviář s ostatky svatého Hippolyta*. Foto Magdaléna Lutrová, 2024.

Obr. 6 *Sv. Hipolyt Neuhaus (Jindřichův Hradec, Jan Antonín Mansfeld*. Národní muzeum – Knihovna Národního muzea, inv. č. Příbil 123, [Převzato z: eSbirky.cz - [Sv. Hipolyt Neuhaus \(Jindřichův Hradec\)](https://eSbirky.cz)].

Obr. 7 *Sv. Hipolyt - Neuhaus (Jindřichův Hradec)*, Jan Jindřich Marzy. Národní muzeum – Knihovna Národního muzea, inv. č. Příbil 122, [Převzato z: eSbirky.cz - [Sv. Hipolyt - Neuhaus \(Jindřichův Hradec\)](https://eSbirky.cz)].

Obr. 8 *Socha svatého Hippolyta na sloupu Nejsvětější Trojice*. Foto Magdaléna Lutrová, 2024.

Obr. 9 *Slavatovský erb na fasádě zámku v Jindřichově Hradci*. Foto Magdaléna Lutrová, 2024.

Obr. 10 *Bývalý jezuitský kostel svatě Máří Magdalény*. Foto Magdaléna Lutrová, 2024.

Obr. 11 *Proboštský kostel Nanebevzetí Panny Marie*. Foto Magdaléna Lutrová, 2024.

Obr. 12 *Úvodní strana jindřichohradecké jezuitské kroniky*. [Převzato z: <https://digi.ceskearchivy.cz/681/3>].

9. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Obr. 1 Oltář svatého Ignáce z Loyoly z roku 1625, který byl původně umístěn v řádovém kostele svatě Máří Magdalény, nyní umístěn v bývalém minoritském klášteře a kostele svatého Jana Křtitele.

Obr. 2 Detail oltářního obrazu svatého Ignáce z Loyoly.

Obr. 3 Oltář svatého Františka Xaverského z roku 1642, jenž se původně nacházel v řádovém kostele svaté Máří Magdalény, nyní umístěn v kostele svatého Jana Křtitele.

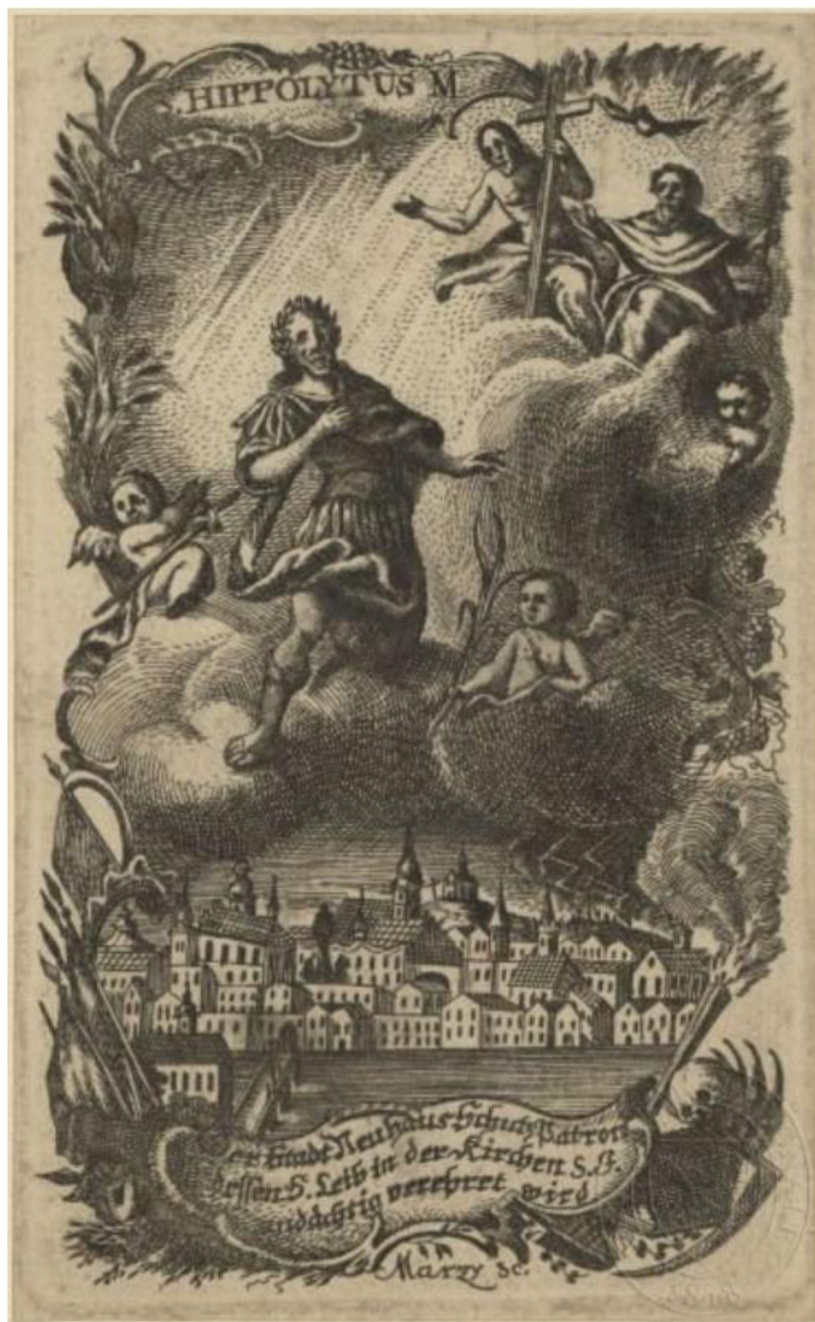
Obr. 4 Detail z oltáře svatého Františka Xaverského s erbem Viléma Slavaty.

Obr. 5 Barokní relikviář s ostatky svatého Hippolyta z přelomu 17. a 18. století, který je nyní uložen v proboštském chrámu Nanebevzetí Panny Marie.

Obr. 6 Grafika od Jana Antonina Mansfelda pocházející z první poloviny 18. století, grafika zobrazuje svatého Hippolyta, patrona Jindřichova Hradce.

Obr. 7 Mědiryt od Jana Jindřicha Marzyho z první poloviny 18. století, grafika zobrazuje svatého Hippolyta na pozadí Jindřichova Hradce.

Obr. 8 Socha svatého Hippolyta na sloupu Nejsvětější Trojice vybudovaného v letech 1761 až 1766, který se nachází na náměstí Míru v Jindřichově Hradci.

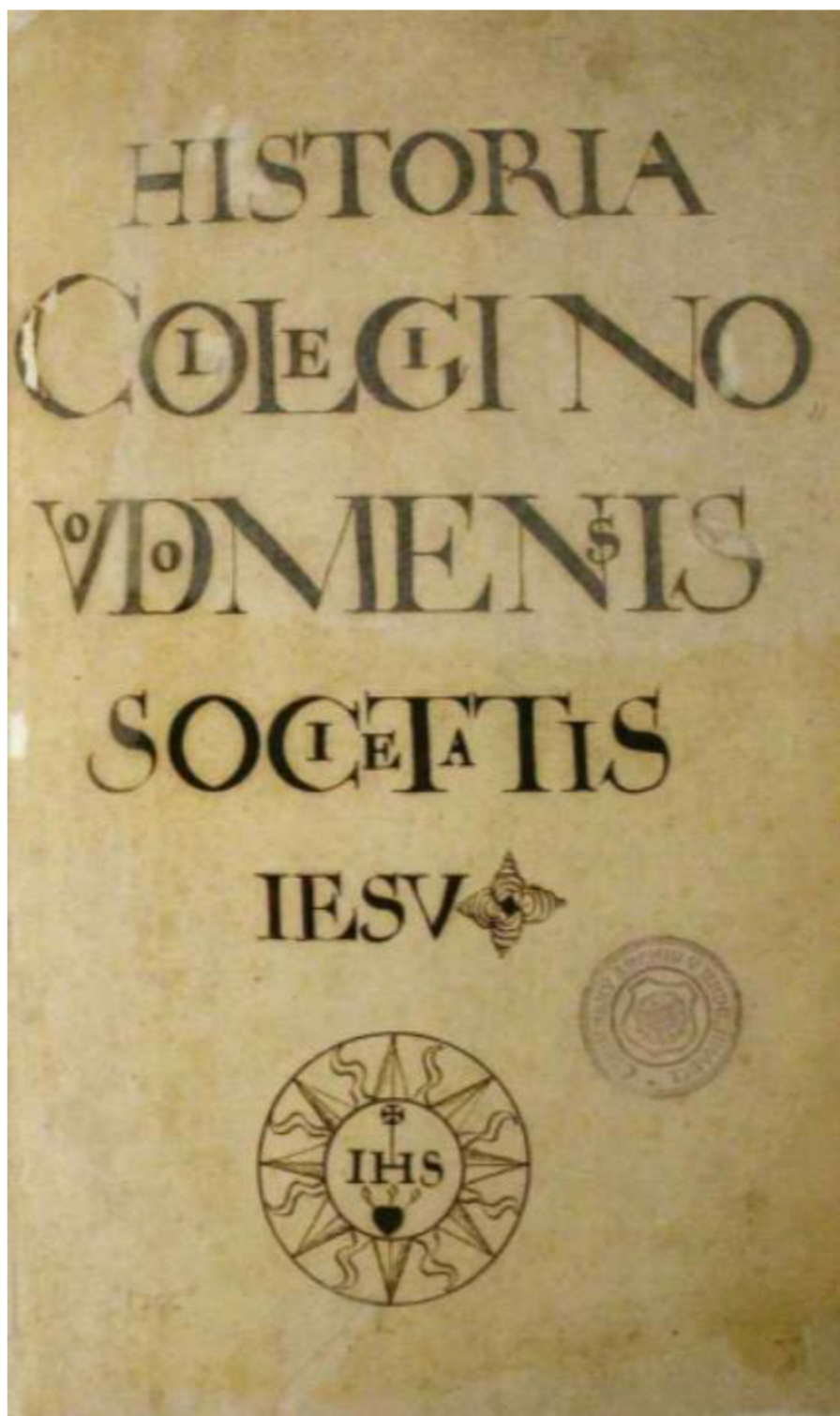
Obr. 9 Slavatovský erb na fasádě zámku v Jindřichově Hradci.

Obr. 10 Bývalý jezuitský kostel svaté Máří Magdalény.

Obr. 11 Proboštský kostel Nanebevzetí Panny Marie.

Obr. 12 Úvodní strana jindřichohradecké jezuitské kroniky.